

Влада Републике Србије

Извештај Републике Србије поднет у складу са чланом 68. став 1.

КОНВЕНЦИЈЕ САВЕТА ЕВРОПЕ О СПРЕЧАВАЊУ И БОРБИ ПРОТИВ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА И НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

(Студија почетног стања)

Експертска група за борбу против насиља над женама и насиља
у породици (GREVIO)

Извештај Републике Србије поднет у складу са чланом 68. став 1.

КОНВЕНЦИЈЕ САВЕТА ЕВРОПЕ О СПРЕЧАВАЊУ И БОРБИ ПРОТИВ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА И НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

(Студија почетног стања)

Влада Републике Србије

Сви појмови употребљени у извештају у мушком
граматичком роду обухватају мушки и женски род
лица на која се односе

САДРЖАЈ:

I. УВОД	8
А. Општи принципи Конвенције	9
Б. Област примене Конвенције и кључне дефиниције	9
Ц. Обавезе држава и потпуна посвећеност	11
Д. Тела, агенције, институције и организације укључене у припрему извештаја	11
II. ИНТЕГРИСАНЕ ПОЛИТИКЕ И ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА	13
А. Стратегије и акциони планови	13
Б. Финансијска средства	16
Ц. Сарадња са организацијама цивилног друштва	17
Д. Тела према члану 10. Конвенције	19
Е. Прикупљање података	21
Ф. Истраживања	24
Г. Анкете	26
III. ПРЕВЕНЦИЈА	27
А. Кампање и програми	27
Б. Образовање	30
Ц/Д. Иницијална обука и стручно усавршавање	32
Е. Програми за извршиоце насиља	37
Ф. Програми за сексуалне преступнике	38
Г. Укључивање приватног сектора и медија	39
Х. Саморегулаторни стандарди у области медија	41
И. Сексуално узнемиравање на радном месту	42
IV. ЗАШТИТА И ПОДРШКА	44
А. Приступ информацијама	44
Б. Приступ општим услугама подршке	45
Ц. Информисање и помоћ у приступу механизмима заштите на регионалном и међународном нивоу	47
Д. Специјализоване услуге подршке	48
Е. СОС телефон	50
Ф. Подршка деци	51

V. МАТЕРИЈАЛНО КРИВИЧНО ПРАВО	52
А. Правни оквир	52
Б. Смернице за имплементацију прописа	53
Ц. Правна средства	56
Д. Накнада штете	59
Е. Родитељско право и одржавање личних односа	61
Ф. Инкриминација насиља	61
Г. Сексуално узнемиравање	66
Х. Помагање и подстрекавање	66
И. Покушај кривичног дела	67
Ј. Утицај културе, религије, традиције или тзв. одбрана части на ослобађање од казне или ублажавање казне	68
К. Утицај односа између жртве и извршиоца у дефиницији насиља	68
Л. Казне и кривичноправне мере	68
М. Отежавајуће околности	71
Н. Алтернативне процедуре, посредовање, мирење	71
О. Статистика	73
П. Друге предузете и планиране мере	73
VI. ИСТРАГА, СУДСКИ ПОСТУПАК, ПРОЦЕДУРЕ И ЗАШТИТНЕ МЕРЕ	74
А. Хитност у поступању	74
Б. Процена ризика	75
Ц. Хитне мере заштите	76
Д/Е Мере забране и заштите	78
Ф. Покретање кривичног поступка <i>ex officio</i> и <i>ex parte</i>	81
Х. Подршка жртвама у току поступка	81
И. Мере заштите током истраге и судских поступака	83
Ј. Бесплатна правна помоћ	84
VII. МИГРАЦИЈЕ И АЗИЛ	85
А. Привремени боравак	85
Б. Родно сензитивни разлози за одобравање азила	86
Ц. Родна осетљивост процедуре	87
Д. Забрана протеривања и враћања	88
Е. Друге мере	88
ПРИЛОЗИ:.....	90
Обука на раду / додатна обука: Табела 1/2:	106
Статистички подаци: табеле 3-38	107

GREVIO

Први државни извештај Републике Србије

Београд, јун 2018.

I. УВОД

У Републици Србији борба против насиља према женама и насиља у породици представља један од циљева политике родне равноправности, која свој основ има у Уставу Републике Србије, и једно је од примарних начела из корпуса људских права. Постоји јасан политички и друштвени консензус о потреби ефикасног сузбијања и борбе против насиља према женама и насиља у породици. Национални стратешки оквир за борбу против насиља постављен је 2011. године, усвајањем *Националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима*, којом су утврђени правци деловања у циљу сузбијања насиља према женама.

Потврђујући своју одлучност у борби против насиља према женама, Република Србија је 31. октобра 2013. ратификовала Конвенцију Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (у даљем тексту: Конвенција). Ступањем Конвенције на снагу, она је, у складу са Уставом Србије, постала саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењује. После ступања на снагу Конвенције, интензивирани су напори надлежних органа и институција како би се домаће законодавство ускладило са Конвенцијом, а начело нулте толеранције на насиље према женама и насиље у породици постало базични принцип у креирању и спровођењу јавних политика и деловању институција система.

Одговоре на овај упитник припремило је Координационо тело за родну равноправност (КТРП), тело Владе Србије надлежно за координацију послова државне управе у области родне равноправности, а које је основано у складу са чланом 10 Конвенције. У припреми извештаја учествовао је велики број органа јавне власти, установа и организација, који су дали своје прилоге о спроведеним мерама и активностима (укупно 260). За одговоре на поједина питања из упитника коришћени су извештаји државних органа, истраживања, студије и независне евалуације примене прописа.

Сам процес прикупљања података за потребе припреме извештаја омогућио је да се стекне целовит увид у остварене резултате, као и да се препознају кључни недостаци, изазови и правци даљег рада на унапређењу нормативног и стратешког оквира борбе против родно заснованог насиља.

Овај извештај не садржи податке о мерама и активностима које се тичу сузбијања трговине женама. Они су садржани у извештајима које је Република Србија упутила групи ГРЕТА.

Напомињемо да Извештај не садржи податке о спровођењу Конвенције на територији Аутономне покрајине Косово и Метохија. Иако је територија Аутономне покрајине Косово и Метохија саставни део Републике Србије, како је потврђено и резолуцијом Савета безбедности УН 1244, надлежни органи Републике Србије нису у могућности да спроводе Конвенцију на том делу своје територије. Овом резолуцијом управљање окрајином поверено је Привременој административној мисији УН на Косову (УНМИК).

А. Општи принципи Конвенције

Уставом Републике Србије прописано је да је држава Србија заснована на владавини права и социјалној правди, начелима грађанске демократије, људским и мањинским правима и слободама и припадности европским принципима и вредностима (чл. 1). Устав гарантује неприкосновеност људског достојанства, право на живот, неповредивост физичког и психичког интегритета, личну слободу и безбедност и друга људска права, прописујући да се Уставом јемче, и као таква непосредно примењују, људска и мањинска права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима. Поред тога, Устав предвиђа да су општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују. У том смислу, Конвенција чини део правног поретка Републике Србије.

Уставом је свакоме признато право на судску заштиту у случају повреде или ускраћивања гарантованих права, као и право на уклањање последица које су повредом настале.

Равноправност жена и мушкараца представља основни уставни принцип утврђен основним уставним одредбама (члан 15). Устав прописује обавезу државе да води политику једнаких могућности, како би начелна гаранција равноправности полова могла ефективно да се оствари. Политика једнаких могућности обавезује државу да установи и користи различите инструменте (законе, посебне мере, стратегије, активности), чији је циљ да се отклоне постојеће неједнакости тиме што ће створити друштвене претпоставке да и жене и мушкарци под једнаким условима могу и да уживају сва права.

Устав гарантује право на једнакост пред уставом и законом и изричито забрањује сваки облик непосредне и посредне дискриминације лица и групе лица по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости, инвалидитета, као и по основу било ког другог личног својства (чл. 21). Да би се омогућило достизање стварне равноправности међу грађанима, Устав прописује да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које се уводе у корист лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима ради постизања пуне равноправности. Ова уставна норма пружа правни основ за предузимање посебних мера у корист жена, укључујући и мере за спречавање и заштиту жена од родно заснованог насиља.

Б. Област примене Конвенције и кључне дефиниције

У Србији се више од 15 година континуирано спроводе активности на плану борбе против насиља према женама и насиља у породици. Постоји јасна свест и политички и друштвени консензус о потреби унапређења друштвеног одговора на насиље према женама, како би сузбијање и заштита жена од насиља били делотворнији. Показатељ таквог опредељења јесте и ратификација Конвенције.

Период после усвајања Конвенције обележен је интензивним радом на унапређењу стратешког и нормативног оквира заштите од родно заснованог насиља и његовог усклађивања са стандардима Конвенције. У новим законима и стратешким документима усвојеним

после ратификације Конвенције, насиље према женама и насиље у породици дефинисани су у складу са Конвенцијом.

У новој Националној стратегији за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године са Акционим планом за период од 2016. до 2018. године (НСРР), насиље према женама означено је као кршење људских права жена. Његова структурна природа наглашена је ставом да је насиље према женама родно засновано насиље и облик дискриминације жена, те да је постизање *de jure* и *de facto* равноправности између жена и мушкараца кључни елемент у превенцији насиља према женама.

У Нацрту закона о родној равноправности из 2017. године, чије се усвајање очекује, дефиниција појма „насиље према женама” преузета је из Конвенције и гласи: *„Насиље према женама означава кршење људских права и облик дискриминације према женама и представља сва дела родно заснованог насиља која доводе до или могу да доведу до: физичке, сексуалне, психичке, социјалне, односно финансијске повреде или патње за жене, обухватајући и претње таквим делима, принуду или произвољно лишавање слободе, било у јавности, било у приватном животу”*.

У Програму за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима у Аутономној покрајини Војводина од 2014. до 2020. године, који представља први стратешки документ усвојен после ратификације Конвенције, дефиниција насиља у породици истоветна је дефиницији садржаној у Конвенцији.

У локалним акционим плановима за родну равноправност донетим после усвајања Конвенције дефиниције насиља према женама и насиља у породици углавном се ослањају на дефиниције насиља у породици садржане у Конвенцији.

Закон о изменама и допунама Кривичног законика из 2016.¹ увео је нове инкриминације дела родно заснованог насиља чије су жртве искључиво или најчешће жене и девојчице: прогањање (чл. 138а КЗ), принудни брак (чл. 187а КЗ), генитално сакаћење жена (чл. 121а КЗ) и полно узнемиравање (чл. 182а КЗ). Законске дефиниције ових дела усаглашене су са Конвенцијом. Новим кривичним делима, уз она раније прописана, инкриминисани су сви облици насиља према женама и насиља у породици обухваћени Конвенцијом.

У новом Закону о спречавању насиља у породици из 2016.² (ЗСНП) појам насиља у породици усклађен је са Конвенцијом и дефинисан је на следећи начин: *„Насиље у породици је акт физичког, сексуалног, психичког или економског насиља учиниоца према лицу са којим се учинилац налази у садашњем или ранијем брачном или ванбрачном или партнерском односу или према лицу са којим је крвни сродник у правој линији, а у побочној линији до другог степена или са којим је сродник по тазбини до другог степена или коме је усвојитељ, усвојеник, храњеник или хранитељ или према другом лицу са којим живи или је живео у заједничком домаћинству”* (члан 3. став 3.) Законом је прописано да се механизми за спречавање насиља у породици успостављени ЗСНП примењују и на друга кривична дела, таксативно наведена у чл. 4. ЗСНП, којима је у домаћем праву инкриминисано родно засновано физичко, психичко, сексуално и економско насиље, које најчешће погађа жене и девојчице.

1 Закон о изменама и допунама Кривичног законика, „Сл. гласник РС”, бр. 94/2016

2 Закон о спречавању насиља у породици, „Сл. гласник РС”, бр. 94/2016)

Дефиниција насиља у породици у *Породичном закону* из 2005. (ПЗ)³ иако се у формулацији разликује од дефиниције дате у чл. 3. тач. б. Конвенције, обухвата све елементе појма насиља онако како је он дефинисан Конвенцијом, како у погледу облика, тако и у погледу субјеката који уживају заштиту од насиља у породици.

Ц. Обавезе држава и потпуна посвећеност

У Републици Србији је евидентан политички и друштвени консензус о потреби ефикасног сузбијања и борбе против насиља према женама и насиља у породици. Одлучност да се елиминише ова неприхватљива друштвена појава јасно је показана чином ратификације Конвенције. На тај начин је, у складу са Уставом Србије, постала интегрални део правног поретка и непосредно се примењује. Непосредна примена Конвенције, од стране свих релевантних субјеката, допринела је не само бржем усклађивању домаћег законодавства са стандардима предвиђеним Конвенцијом, већ и њиховој бољој примени.

Приликом израде извештаја на основу овог упитника, посебно се водило рачуна о обавези уздржавања од учешћа у било ком чину насиља обухваћеног Конвенцијом и обезбеђивању поступања свих актера који наступају у име државе, у складу са овом обавезом.

Извештај садржи све доступне релевантне информације о мерама које се предузимају за примену потпуне посвећености у спречавању, истраживању, кажњавању и обезбеђивању репарације⁴ за сва дела насиља обухваћена Конвенцијом.

Д. Тела, агенције, институције и организације укључене у припрему извештаја

Процесом прикупљања података и израде извештаја координирало је КТРР.

У припреми извештаја позвани су да учествују сви релевантни државни органи, органи Аутономне покрајине Војводине, органи локалне самоуправе, а учествовали су:

Министарство унутрашњих послова Министарство трговине, туризма и телекомуникација

Министарство финансија

Министарство правде

Министарство државне управе и локалне самоуправе

Министарство одбране

Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Министарство здравља

3 Члан 197. Породичног закона, „Сл. гласник РС”, бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015

4 Појам „репарација” може да обухвати различите облике репарације у складу са међународним хумани-тарним правом, као што је: реституција, компензација, рехабилитација, сатисфакција и гаранција о непонављању (Експланаторни извештај, став 60).

Министарство омладине и спорта

Министарство културе и информисања

Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова

Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу локалну самоуправу

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама

Покрајински секретаријат за здравство

У припреми извештаја од укупно 160 јединица локалне самоуправе позиву да учествују у изради извештаја одазвало и прилоге доставило њих 110.

У консултативни процес укључена су независна тела за заштиту људских права, владине институције, установе и организације које обављају послове у појединим секторима, као и прекршајни судови:

Заштитник грађана

Покрајински омбудсман

Повереник за заштиту равноправности

Канцеларија за људска и мањинска права

Канцеларија за сарадњу са цивилним друштвом

Служба за управљање кадровима Владе Републике Србије

Републички завод за статистику

Републички завод за социјалну заштиту

Покрајински завод за социјалну заштиту

Комора социјалне заштите

Комесаријат за избеглице и миграције

Здравствени савет Србије

Лекарска комора Србије

Завод за унапређење образовања и васпитања

Правосудна академија

Криминалистичко полицијска академија

Национална служба за запошљавање

Управа за извршење кривичних санкција

Регулаторно тело за електронске медије

Савет за штампу

Републичко јавно тужилаштво

Прекршајни судови

II. ИНТЕГРИСАНЕ ПОЛИТИКЕ И ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА

A. Стратегије и акциони планови

У Републици Србији је равноправност мушкараца и жена уставни принцип и стратешко опредељење државе. Процес европских интеграција додатни је подстицај за суштинске и темељне промене на плану унапређења људских права и родне равноправности.

Национални програм Републике Србије за усвајање правних тековина Европске уније (2014–2018) у поглављу *Основна права* утврђује мере и активности на усаглашавању законског оквира родне равноправности, јачања институционалних капацитета и унапређења положаја жена и родне равноправности и спречавања и сузбијања насиља према женама у породици и у партнерским односима. Један од приоритета јесте и подизање свести јавности о значају и потреби поштовања и примене принципа родне равноправности и заговарање политика пружања помоћи и подршке жртвама родне дискриминације.

Акциони план за Поглавље 23 Владе Републике Србије из 2015. (Правосуђе и основна права) утврђује мере и активности на унапређењу остваривања и промовисања људских права и принципа родне равноправности, како на стратешком и законодавном плану, тако и на плану јачања координације и капацитета институција. Дефинисани су носиоци и рокови за сваку од планираних мера. Планиране активности се углавном спроводе утврђеном динамиком, мада код неких долази и до кашњења.

Стратегија превенције и заштите од дискриминације (2013-2018) са *Акционим планом за период 2014-2018.* (СПЗД) – утврђује усаглашен систем мера, услова и инструмената јавне политике које Република Србија треба да спроведе ради спречавања свих облика дискриминације. Стратегија идентификује жене као једну од девет осетљивих група које су нарочито изложене ризику од дискриминације. Напредак у спровођењу мера и активности прати Савет за праћење реализације Акционог плана за примену Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014. до 2018. године, основан одлуком Владе 2015, са задатком да благовремено упозорава на изазове у извршењу мера. Урађено је шест извештаја и Анализа примене стратегије за период 2014- 2018 која је урађена уз подршку канцеларије УН у Србији. Извештаји показују да је већина планираних мера и активности спроведена, али има и извесних закашњења. Кључне мере и активности, које су планиране и које су спроведене у погледу превенције и спречавања насиља над женама и породичног насиља из Акционог плана су: 1. Ревидирање и примена свих стратешких докуманата који се односе на положај жена; 2. Усаглашавање Кривичног законика и Породичног законика са Истанбулском конвенцијом у смислу утврђивања хитних мера заштите у случајевима родно заснованог насиља, и 3. Спровођење обука судија и тужилаца о одредбама Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена (CEDAW) и Истанбулске конвенције.

Национална стратегија за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године са Акционим планом за период од 2016. до 2018. (НСРР 2016-2020) – политичка платформа за родну равноправност, којом су утврђене стратешке смернице за родну равноправност и развој Србије, које треба интегрисати у јавне политике. Стратегија је развијена у партнерству из-

међу цивилног друштва и широког спектра актера, ослања се на анализу стања, резултате прве Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности (2010-2015), а узима у обзир циљеве родне равноправности Савета Европе 2014–2017. и правне тековине ЕУ у области родне равноправности.

Стратегијом су утврђена три стратешка циља: 1) Промењени родни обрасци и унапређена култура родне равноправности, 2) Повећана равноправност жена и мушкараца применом политика и мера једнаких могућности и 3) Системско увођење родне перспективе у доношење, спровођење и праћење јавних политика. За сваку од планираних мера и активности утврђени су носиоци, рокови и мерљиви индикатори утицаја. Стратегија обезбеђује вођење усклађене политике у циљу интегрисања родне равноправности у све области деловања институција система.

У оквиру првог стратешког циља, као један од пет посебних циљева, утврђено је *Повећање сигурности жена од родно заснованог насиља у породици и у партнерским односима*. Акционим планом предвиђене су следеће мере: 1) Унапредити нормативни и стратешки оквир у области заштите жена од родно заснованог насиља, насиља у породици и партнерским односима, 2) Успоставити јединствен и стандардизован систем прикупљања, евидентирања и размене података о свим облицима насиља над женама: о пријављеним случајевима насиља у породици, врсти и карактеристикама насиља, о жртвама и починиоцима, последицама насиља, пруженим услугама и међусекторској сарадњи, уз поштовање стандарда заштите личних података; 3) Обезбедити услове за одрживе, континуиране, доступне услуге женских и феминистичких удружења специјализованих за подршку женама у ситуацији насиља и 4) Смањити сензационалистичко медијско извештавање којим се оправдава и релативизује насиље над женама и обезбедити редовно родно осетљиво информисање јавности о ефектима мера за спречавање и отклањање насиља над женама и механизмима заштите. Највећи део реализованих обавеза из Акционог плана односи се на унапређење законодавног оквира. Сваобухватна евалуација биће извршена за потребе израде наредног Акционог плана за период 2019-2020.

Национални акциони план за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир, безбедност у Републици Србији (2017-2020) (НАП за примену Резолуције 1325) - други национални акциони план Владе за примену Резолуције 1325 СБ УН, којим се на основу резултата првог НАП-а за период 2010-2017, као општи циљ, утврђује унапређење безбедности жена у друштву интегралном применом Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији у областима превенције, учествовања, заштите и опоравка, уз већу укљученост жена у очувању мира и безбедности на нивоу локалне заједнице.

Посебни циљеви су: 1) Унапређена ефикасност и ефективност рада свих актера, институционалних тела и механизма предвиђених за спровођење НАП-а, 2) Развијени механизми превенције ради повећања безбедности жена у миру, конфликту и постконфликтном опоравку друштва у земљи и иностранству, 3) Повећана заступљеност, укљученост и одлучивање жена у свим процесима који се тичу очувања мира и безбедности, 4) Унапређени нормативни услови и институционални капацитети за доступну и делотворну заштиту жена и 5) Унапређен систем подршке опоравка жена које су претрпеле било који облик угрожавања безбедности у постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама. О реализацији циљева и задатака НАП-а стара се Оперативно тело Владе, које чине стручњаци у КТРП. Планиране мере и активности спроводе се у утврђеним роковима.

Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима (2011-2015) (НССНЖ) - основни стратешки документ Владе за унапређење сузбијања и заштите жена од породичног и партнерског насиља. Области и циљеви деловања утврђени су у складу са међународним препорукама, уз сагледавање стања у Србији. Идентификоване су четири области деловања: 1) Превенција, која обухвата мере и активности у циљу изградње друштва које јавно осуђује насиље као злочин, промоције ненасилног понашања, родне равноправности и недискриминације, унапређења институционалног одговора у ситуацијама насиља, са фокусом на потребе жртава, 2) Унапређивање нормативног оквира за заштиту жена од насиља, 3) Мултисекторска сарадња и подизање капацитета органа и специјализованих служби и 4) Унапређивање система мера заштите и подршке жртвама насиља. Обавеза израде нове стратегије утврђена је НСПП-ом, у складу са Конвенцијом, али рад на стратегији још увек није започео. Планирано је да у процесу израде нове стратегије буде свеобухватно евалуиран напредак остварен спровођењем стратегије у периоду 2011-2015.

Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године⁵ - утврђује основне принципе, правце и резултате деловања органа и институција у стварању услова који ће омогућити младима да у потпуности достигну своје потенцијале, активно учествују у друштву, доприносећи сопственом развоју и развоју друштва. Стратегијом је као један од основних принципа утврђен принцип једнаких могућности, а као један од циљева унапређење безбедности младих, уз уважавање потребе младих жена и мушкараца према узрасту и родним карактеристикама. Предвиђене су разноврсне мере, међу којима и: 1) развој и примена родно осетљивих критеријума за процену квалитета програма превенције ризичног понашања младих; 2) активности за превенцију и сузбијање родно заснованог, сексуалног и партнерског насиља над младим женама; 3) подршка истраживањима и програмима који обрађују родну условљеност безбедносних ризика и претњи, 4) развијање посебних програма за рад са младима, који су учиниоци родно заснованог насиља; 5) унапређивање програма подршке младих који су били жртве родно заснованог насиља, подршка програма обуке о родној равноправности и родној перспективи за представнике институција које се баве превенцијом социјалне искључености и др.

Програм за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини (2015-2020) - (ПЗЖН) други стратешки документ АП Војводине, који је усмерен на унапређивање координисаног рада надлежних институција и организација у спречавању и решавању случајева насиља у породици и насиља над женама и даље јачање препознате успешне праксе за делотворну борбу против овог вида кршења људских права, у оквиру надлежности АП Војводине. Програм се ослања на резултате остварене спровођењем претходне Стратегије за заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља у Аутономној покрајини Војводини за период од 2008. до 2012. године. Дугорочни циљ Програма јесте допринос успостављању нулте толеранције на насиље према женама у породици и у партнерским односима у АП Војводини и третирању овог облика насиља као кршења људских права. Утврђено је и пет краткорочних циљева: 1) Подизање нивоа јавне свести о неприхватљивости насиља према женама; 2) Развијен и унапређен систем општих и специјализованих услуга заштите и подршке за жене жртве; 3) Унапређен систем евидентирања и документовања података о насиљу према женама у породици и у партнерским односима и 4) Повећана финансијска издвајања из буџета и обез-

⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 22/2015.

беђени одговарајући људски ресурси за делотворно, ефикасно и свеобухватно спровођење и праћење ефеката мера и активности.

На локалном нивоу многе јединице локалне самоуправе усвојиле су своје акционе планове за остваривање родне равноправности који садрже одредбе о спречавању и сузбијању насиља према женама и насиља у породици. Нема, међутим, прецизних података о укупном броју усвојених локалних планова.

Б. Финансијска средства

За реализацију Акционог плана за примену СПЗД у периоду 2014-2018. обезбеђено је: 4.034.508.660 РСД (33.620.905 евра), од чега је 2.001.826.083 РСД (16.681.884 евра) из буџета Републике Србије, а 2.032.686.577 РСД (16.939.055 евра) из донаторских средстава.

За реализацију Акционог плана за примену НСПП 2016-2018. планирано је 21.150.000,00 РСД из буџета (око 176.250 евра) и донаторска средства чија висина није утврђена. За активности које финансирају јединице локалне самоуправе није превиђен износ средстава.

За спровођење Пројеката *„Интегрисани одговор на насиље над женама и Србији„*, који су суфинансирали УН Траст фонд за спречавање насиља над женама и UNDP, UN Women и UNICEF, обезбеђено је 1.199.648 УСД.

За спровођење Пројекта *„Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама II„*, који финансира Шведска агенција за међународну развојну сарадњу (СИДА), а координира КТРП, обезбеђено је 948.719,52 УСД, а продужењем пројекта још око 900.000 УСД.

За реализацију ПЗЖН, за мере у надлежности Покрајинског секретаријата за привреду, запошљавање и равноправност полова, издвојено је: у 2015 - 16.650.000,00 РСД (138.750 евра); у 2016 - 12.500.000,00 РСД (око 104.166 евра); у 2017- 13.000.000,00 РСД (око 108.333 евра) и додатних 6.000.000 РСД (50.000 евра) за подршку женским НВО које пружају услугу СОС телефона на територији АП Војводине.

Покрајинска влада је у периоду 2013-2016, у сарадњи са Фондом Б92, из буџета издвојила средства за подршку изградњи и опремању сигурних кућа на територији АП Војводине у износу од 22.500.000,00 динара. (око 189.975 евра)

Канцеларија за сарадњу са цивилним друштвом током 2014. подржала је пројекат под називом *„Отварање дијалога унутар локалних заједница - Мигранти и грађани ка толеранцији и ненасиљу„*, у износу од 488.329,25 РСД (3.831 евра), који је реализовало Удружење грађана за борбу против трговине људима и свих облика насиља над женама *„Атина“*.

Финансијска средства за пружање појединих видова помоћи и подршке женама жртвама насиља обезбеђују и јединице локалне самоуправе из својих буџета. Као и национални буџет, и локални буџети нису програмски, тако се у извештају о извршењу буџета висина утрошених средстава за спречавање насиља и помоћ и подршку женама жртвама насиља не може идентификовати. Висина средстава се разликује, и углавном зависи од економске развијености општина.

Поједине локалне самоуправе воде прецизну евиденцију о средствима утрошеним за ову намену. Тако Град Нови Сад располаже подацима о опредељеним средствима за поједине мере и активности на плану спречавања насиља и пружања помоћи и подршке жртвама, укључујући и податке о средствима којима је подржан рад специјализованих женских НВО. У 2014. години за Прихватилиште са прихватном станицом „Сигурна кућа” и „Сигурна женска кућа” утрошено је 48.860.000,00 РСД (417.606 евра), од чега за инвестиционо улагање 740.000,00 РСД (5.326 евра), а у 2015. за програм третмана мушкараца учинилаца насиља у партнерском односу 614.000,00 РСД (око 5.116 евра), за сигурне куће, 45.200.000,00 (376.666 евра), од чега за инвестиционо улагање 1.030.000,00 РСД (око 8.583 евра). Сваке године издвајано је по 200.000,00 (око 1.680 евра) за подршку раду СОС телефона за жене са инвалидитетом, жртве насиља у породици. Такође, за рад специјализованих женских НВО обезбеђено је у 2015. 610.000,00 РСД (око 5.083 евра). За рад Саветовалишта за брак и породицу у оквиру ЦСР издвојено је у 2014. 8.142.450,00 РСД (око 69.593 евра), а у 2015. 10.000.000,00 РСД (око 83.333 евра).

Ц. Сарадња са организацијама цивилног друштва

Организације цивилног друштва (ОЦД), посебно женске невладине организације (НВО) које се непосредно баве пружањем помоћи и подршке женама и девојчицама жртвама родно заснованог насиља, биле су дуги низ година кључни промотери идеје родне равноправности и принципа нулте толеранције на насиље. Својим јавним заговарањем и лобирањем иницирале су бројне активности и законодавне промене. Њихово знање и допринос од непроцењивог су значаја у изградњи законског и стратешког оквира за спречавање и сузбијање насиља, који Влада подстиче и на који рачуна.

Израду свих стратешких докумената у домену родне равноправности и родно заснованог насиља према женама пратио је структурирани дијалог државних органа и ОЦД, чији се ставови пажљиво прате и узимају у обзир. Тако је, на пример, фебруара 2016. повучен Предлог закона о равноправности мушкараца и жена, јер је уважен став ОЦД да постоји потреба за његовим побољшањем, па су спроведене опсежне консултације за његово унапређење.

Представници ОЦД непосредно су ангажовани у радним групама за припрему закона, стратегија и планова, и својим знањем и искуством пружају немерљив допринос њиховом квалитету. Тако су, на пример, представнице НВО Аутономни женски центар биле непосредно укључене у рад на новом ЗСНП. Поводом појединих закона организују се јавна слушања, а представници ОЦД учествују на скуповима посвећеним изазовима у примени закона.

Две представнице ОЦД су у саставу Стручне групе КТПР, а представнице женских НВО које се баве насиљем над женама укључене су у бројне активности државних органа. Наводимо неке примере добре праксе:

У припреми кампање која се бави питањима заштите жена од насиља и насиља у породици (мај-јун 2016) Министарство правде ангажовало је и представнице организација Мрежа жене против насиља, Саветовалишта против насиља у породици – Сигурна кућа, Фемина из Смедеревске Паланке и Аутономни женски центар из Београда.

Министарство правде подржава рад женских НВО учешћем својих експерата на трибинама и округлим столовима и радионицама на тему насиља у породици, као што је, на пример, Округли сто удружења грађана „Самохране мајке“ на тему „Насиље – пут ка самохраном родитељству“, одржан 25. новембра 2016. и Друга регионална конференцији локалних мрежа седам општина Пчињског округа за превенцију, сузбијање насиља над женама у породици, партнерским односима и помоћ жртвама под називом „Заједнички одговор насиљу над женама“.

Сарадња са ОЦД у домену сузбијања насиља остварује се учешћем представника ОЦД у Савету за сузбијање насиља у породици, у чији рад, по позиву Савета, могу бити укључени представници научних и других стручних институција и удружења чија је делатност повезана са заштитом од насиља у породици. Такође, представници ОЦД које пружају заштиту и подршку жртвама по потреби учествују у раду Група за координацију и сарадњу, које су основане при основним јавним тужилаштвима.

Сарадњу са ОЦД посебно подстиче *Канцеларија за сарадњу са цивилним друштвом* Владе Републике Србије, чији је приоритет успостављање дијалога и сарадње између владиних институција и ОЦД. Канцеларија организује секторске састанке између представника државне управе и ОЦД које делују у одређеној области. Тиме се отвара могућност утицаја ОЦД на законска решења, програме и планове и успостављање сарадње и умрежавање, како унутар цивилног, тако и између цивилног и јавног сектора. Тако је, на пример, 10. фебруара 2015. године Канцеларија организовала секторски састанак у области социјалне заштите на тему измена и допуна Закона о социјалној заштити, коме су присуствовали доносиоци одлука у надлежном министарству и преко 100 ОЦД, а фебруара 2015. спровела је поступак избора кандидата за чланство у ГРЕВИО. Канцеларија прикупља информације од органа јавне власти о планираним конкурсима за финансирање пројеката и програма удружења и ОЦД из буџетских средстава. Календар конкурса објављује се на сајту Канцеларије почетком сваке године, чиме се ОЦД подстичу на благовремену припрему предлога пројеката.

Канцеларија за људска и мањинска права (КЉМП) континуирано подржава пројекте ОЦД који имају за циљ унапређење и заштиту од дискриминације осетљивих друштвених група, укључујући и жене, и годишње издваја око 17 милиона динара за ту сврху (око 141.660 евра). У извештајном периоду Канцеларија је у оквиру годишњих конкурса финансирали неке од пројеката који су тематски били у вези са насиљем над женама и насиљем у породици и то: у 2014. години, у оквиру конкурса „*Промоција толеранције и равноправности у циљу унапређења положаја осетљивих друштвених група*“, финансиран је пројекат у вредности од 955.952 РСД, тј. око 8.170 евра; током 2015. године финансирано је четири пројекта укупне вредности 2.250.000,00 РСД, тј. око 18.750 евра у оквиру годишњег конкурса „*Спровођење антидискриминационих политика у Републици Србији*“. Такође, исте године у оквиру „*Конкурса за пројекте удружења ради унапређења положаја Рома у РС*“ финансирана су два пројекта укупне вредности 1.353.000,00 РСД, тј. око 11.300 евра.

Финансијску подршку ОЦД пружа и Министарство омладине и спорта, које сваке године расписује јавне конкурсе за финансирање програма и пројеката од јавног интереса у области омладинског сектора. У периоду 2014. и 2015. године финансирана су три пројекта омладинских НВО, у укупном износу од око пет милиона динара (око 41.700 евра). Пројекти су имали за циљ обезбеђивање услова за безбедан живот младих кроз развијање и про-

мовисање родне равноправности, толеранције, разумевања, прихватања различитости и неговање ненасилних начина комуникације.

У АП Војводини сарадња са ОЦД је веома развијена. У току 2014. године покрајински секретаријат надлежан за област родне равноправности објавио је шест конкурса, а у 2015. години четири конкурса за финансирање пројеката ОЦД намењених економском оснаживању жена које су претрпеле или су у ситуацији насиља, сарадњи цивилног и јавног сектора, програмима и активностима удружења жена на селу, програмима за превенцију и сузбијање насиља над женама, пружању непосредних услуга подршке женама жртвама, а посебно женама из рањивих група, подршци јавним акцијама и кампањама за подизање свести о теми родне равноправности, као и елиминисању предрасуда и стереотипима о улози жена и мушкараца у породици и друштву, афирмацији женског стваралачког потенцијала, програмима за подстицање ангажмана жена у локалној заједници кроз едукативне, културне, хуманитарне и друштвенокорисне активности, подстицању женских кооператива, програмима за економско оснаживања жена у области органске производње, етно и агро туризма, развоју женског задругарства и др. У периоду 2014-2015. за пројекте ОЦД у области равноправности полова из буџет АП Војводина издвојено је 13.300.000,00 динара (око 108.400 евра). Рад женских НВО подржавају и општине/градови из свог буџета.

Успешну сарадњу са ОЦД развијају тела за заштиту људских права - Заштитник грађана (ЗГ) и Повереник за заштиту равноправности (ПЗР). ЗГ је формирао Савет за родну равноправност у чијем су саставу представнице женских НВО и експерткиње за родну равноправност. ПЗР кроз своје едукативне програме доприноси подизању капацитета женских НВО у домену антидискриминационог права, посебно женских НВО које се баве правима жена из маргинализованих друштвених и вишеструко дискриминисаних група.

Д. Тела према члану 10. Конвенције

Национални координациони механизам у домену родне равноправности *Координационо тело за родну равноправност* Владе Републике Србије (КТРП) основано 2014. одлуком Владе⁶. Ово тело је надлежно за координацију, спровођење, праћење и процену политика и мера за унапређење родне равноправности и спречавање и борбу против свих видова насиља обухваћених Конвенцијом на националном нивоу. Чине га представници надлежних министарстава и других државних органа и организација имајући у виду интерсекторалност родне равноправности. На челу КТРП налази се потпредседница Владе и министарка грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре.

Координационо тело има *Стручну групу*, која обавља стручне послове у области родне равноправности. Чини је седам особа, шест жена и један мушкарац, укључујући и две представнице ОЦД. Чланови имају висок ниво знања и искуства у области људских права и родне равноправности. Додатно су ангажована још три саветника са искуством у области родне равноправности. У рад Стручне групе укључују се, према потреби, професионалци из других државних органа и институција. Стручна група се, по правилу, састаје једном месечно,

6 Одлука о оснивању Координационог тела за родну равноправност, „Сл. гласник РС“, бр. 121/2014, 147/2014, 32/2015, 37/2015, 5/2016 и 91/2016.

укључујући и посебне седнице намењене размени информација у циљу сагледавања стања у области родне равноправности у Републици Србији, као и на проналажењу решења за унапређење стања у овој области⁷.

Координационо тело је, уз широке консултације са органима јавне власти и ОЦД, припремило Стратегију за родну равноправност (2016-2012) са Акционим планом (2016-2018), као и Нацрт ЗРР. Поред тога, КТРП, у сарадњи са националним и међународним партнерима, од 2016. реализује пројекат „Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама II”.

После усвајања ЗСНП, Влада је образовала *Савет за сузбијање насиља у породици*⁸, који је надлежан да прати примену ЗСНП и побољшава координисање и делотворност спречавања и заштите од насиља у породици и других дела родно заснованог насиља на која се ЗСНП примењује⁹. Савет има девет чланова, а чине га представници надлежних министарстава и других државних органа и установа надлежних за примену ЗСНП. На челу Савета је министарка правде, а њен заменик је министар унутрашњих послова. Савет прикупља и анализира податке о насиљу у породици и другим делима родно заснованог насиља, донетим одлукама и мерама у случајевима насиља и предлаже мере за унапређење рада институција на откривању, спречавању и процесурању дела насиља и пружања помоћи и подршке жртвама. Савет упознаје јавност са својим налазима, препорукама и мерама. Стручну и административно-техничку подршку Савету пружа Министарство правде. Посебно су задужене две особе са великим практичним искуством - заменица јавног тужиоца са 16 година радног искуства на случајевима насиља у породици и насиља према над женама, и судијска саветница са 10 година радног искуства у истој области, које су завршиле низ обука о овим питањима, као и обуке које се односе на примену Конвенције.

Влада је 2014. образовала *Савет за праћење примене препорука механизма УН за људска права*¹⁰, којим председава директорка КЉМП. Ово тело има за циљ ефикасније праћење добијених препорука, али и побољшање међусекторске сарадње у циљу њиховог спровођења. Савет чине представници министарстава спољних и унутрашњих послова, правде, рада и социјалних питања, здравља, просвете, државне управе и локалне самоуправе, културе и европских интеграција. Седницама Савета присуствују и представници скупштинског Одбора за људска и мањинска права и равноправност полова, независних институција и организација цивилног друштва. До сада је десет организација цивилног друштва потписало меморандум о сарадњи са Саветом. Савет је израдио *План испуњавања свих препорука механизма УН за људска права упућених Републици Србији*, а како се велики број препорука односи на превенцију и спречавање насиља над женама и насиља у породици рад Савета доприноси и постизању још бољих резултата у погледу сузбијања насиља и праћењу стања у овој области.

У оквиру НАП-а за примену Резолуције 1325 основани су: *Политички савет Владе*, које чине

7 Начин рада и одлучивања КТРП регулисан је Пословником о раду од 30. децембра 2014. Доступно на: <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sr/o-nama/institucionalni-okvir>

8 Одлука о образовању Савета за сузбијање насиља у породици, „Сл. гласник РС”, бр. 69/2017

9 Председник Савета је министар правде, а чланови Савета представници државних органа и установа надлежних за примену закона.

10 Одлука о образовању Савета за праћење примене препоруке механизма УН за људска права, „Сл. гласник”, бр. 140/2014

државни секретари, председник КТРР, директор КЉМП и руководиоци механизма родне равноправности у Републици Србији; *Оперативно тело Владе*, које се стара о реализацији циљева и задатака НАП-а, а чине га стручњаци у КТРР, којима подршку пружају носиоци активности утврђених НАП-ом; *Комисија за праћење спровођења НАП-а*, надзорно тело које образује Народна скупштина и Скупштина АП Војводине, а чине га представници/це посланичких група¹¹.

МУП Србије формирао је 2015. године *Радну групу за праћење и координацију рада полиције у случајевима насиља у породици*. Нема јавно доступних информација о активностима ове радне групе током 2015. и 2016. године. По усвајању ЗСНП, МУП је формирао *Радну групу за борбу против насиља у породици*, која се бави свим видовима насиља према женама и насиља у породици. Радну групу чине представници Дирекције полиције који се баве насиљем према женама и представнице организација UN Women и Женске платформе за развој Србије.

У АП Војводини од 25. новембра 2015. године делује *Интерсекторски одбор за координацију, праћење и процену ефеката мера Програма за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини (2015-2020)*. Интерсекторски одбор подноси извештај о свом раду покрајинској влади најмање два пута годишње. Стручне и административно-техничке послове за потребе Интерсекторског одбора обавља покрајински орган у чијем делокругу су послови из области равноправности полова.

У јединицама локалне самоуправе примену и процену политика и мера за спречавање и борбу против свих видова насиља обухваћених Конвенцијом прате локални механизми за родну равноправност.

Е. Прикупљање података

Податке о насиљу и заштити од насиља према женама и насиљу у породици прикупљају различите институције, с тим што још увек није успостављена потпуна и јединствена евиденција, нити је усаглашена методологија прикупљања података, тако да су они некомпатибилни и неусклађени. Због овог проблема, који је системске природе, постоје тешкоће са праћењем појаве насиља према женама, његовог процесуирања и пружања помоћи и подршке жртвама.

Успостављање јединственог софтверског система за евиденцију случајева насиља женама планирано је НССНЖ. У новој ССРР предвиђено је успостављање јединственог и стандардизованог система прикупљања, евидентирања и размене података о свим облицима насиља над женама, уз разврставање података по врсти насиља, односу између насилника и жртве и друштвене рањивости. Планирано је да систем евидентирања укључи све реле-

¹¹ Механизми за спровођење НАП-а су и: Аналитичке групе и истраживачки тимови у институцијама у сектору безбедности, „Контакт особе” - именоване у јединицама локалне самоуправе, ОЦД, научним и истраживачким институција и медијима, „Особе од поверења” - именоване у институцијама у систему безбедности; Саветник/саветница за спровођење НАП-а - механизам за увођење родне перспективе у политике и програме органа државне управе и локалне самоуправе и Саветник/саветница за род у свим цивилним и војним мисијама - механизам за увођење родне перспективе у систем безбедности у мировним операцијама.

вантне државне органе и институције, као и удружења која се баве сузбијањем насиља над женама и заштитом жртава.

Подаци у систему социјалне заштите

Водећи национални администратор праћења појаве насиља у породици и партнерским односима у систему социјалне заштите је *Републички завод за социјалну заштиту* (РЗСЗ), који прикупља годишње податке и припрема извештаје о раду установа социјалне заштите и лиценцираних пружалаца услуга. На годишњем нивоу прикупљају се следећи подаци: број пријава породичног и партнерског насиља према врсти породице, полу и старости жртве и географској локацији, доминантној врсти насиља, старости жртве насиља и географској локацији, подносиоцу пријаве/обавештења, броју и врсти поступака за заштиту жртава од насиља покренутих од стране ЦСР, укључујући старост жртве и географску локацију, број изречених мера заштите од насиља, према врсти мера, броју жртава и географској локацији, број евидентираних починилаца насиља у породици, према односу/сродству са жртвом насиља и географској локацији; број корисника прихватилишта, према узрасту/старости, полу, географској локацији, средини из које су дошли у прихватилиште, образовном статусу, радном статусу, број и узраст бескућника корисника прихватилишта, постојање инвалидитета/здравствених сметњи; подаци о дужини коришћења и прекиду услуге прихватилишта, према разлозима прекида и облицима заштите након прекида, подаци о броју жена жртава насиља којима је у току године прекинут смештај у прихватилишту, према средини у којој бораве након прихватилишта и старосном добу. Ове податке достављају сви ЦСР и лиценцирани пружаоци услуга, које РЗСЗ систематизује и објављује збирни извештај на националном нивоу, који је јавно доступан¹².

Покрајински завод за социјалну заштиту израђује синтетизоване годишње анализе о раду ЦСР са територије АП Војводине, које укључују број жртава породичног насиља пријављених у ЦСР и евидентираних у установама за смештај корисника са територије АП Војводине. По налогу министарства надлежног за социјалну политику, од 2016. прикупљају се два пута месечно подаци о пријављеним случајевима насиља у породици и предузетим мерама интервенције и припремају збирни месечни извештаји, које достављају секретаријату надлежном за социјалну заштиту и равноправност полова.

Подаци Министарства унутрашњих послова

МУП је знатно унапредио своје евиденције о случајевима насиља у породици и родно заснованог насиља, али подаци нису јавно доступни, већ о њима јавност сазнаје из саопштења за медије и на друге начине.

Подаци Министарства здравља

Унапређено је и прикупљање података о жртвама насиља у оквиру Министарства здравља, усвајањем и каснијим новелирањем *Закона о здравственој документацији и евиденцијама у области здравља* из 2014¹³. Њиме је прописан начин вођења евиденција у вези са злостављањем жена, деце и старијих лица. Подаци нису јавно доступни.

¹² Видети: www.zavodsz.gov.rs

¹³ „Сл. гласник РС”, бр. 123/2014, 106/2015 и 105/2017.

Републички завод за статистику

Републички завод за статистику сваке треће године, почев од 2005, редовно објављује публикацију „Жене и мушкарци у Републици Србији„. Публикације садрже податке из следећих области: Становништво, Здравство, образовање, Социјална заштита, Правосуђе, Запосленост, Зараде и пензије, Коришћење времена и Доношење одлука. У извештајном периоду ова публикација је објављена 2014. Поред тога, РЗС објављује статистичке податке о процесуирању кривичних дела у годишњим публикацијама *Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији* и *Малолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији*¹⁴. За сваку од категорија учинилаца дају се подаци о броју кривичних пријава, оптужби и пресуда за кривична дела, укључујући кривична дела против живота и тела (убиство, тешка телесна повреда), кривична дела против полне слободе (силовање и друга дела), против брака и породице (насиље у породици) и против јавног реда и мира (насилничко понашање). У публикацијама су садржани и подаци о врстама изречених кривичних санкција, који су разврстани по полу и узрасту/старосном добу, као и по географском подручју¹⁵. Статистика, међутим, није родно осетљива, јер не садржи податке о профилу жртава насиља, њиховом полу, инвалидитету и сл, нити податке о постојању личног/породичног односа између жртве и извршиоца, као ни друге родно осетљиве податке о жртвама и извршиоцима насиља.

Индекс родне равноправности

Република Србија је прва земља ван ЕУ која је увела Индекс родне равноправности. Први извештај о Индексу родне равноправности, којим мери ниво достигнуте родне равноправности у 2014, објављен је 2016.

Успостављање Централне евиденције о делима насиља на које се примењује ЗСНП

Новим ЗСНП успостављен је централизован систем прикупљања података свих институција надлежних за спровођење овог закона¹⁶. Централну евиденцију о случајевима насиља на које се ЗСНП примењује води Републичко јавно тужилаштво¹⁷.⁸ Законом је прописана дужност полицијских управа, судова, јавних тужилаштава и центара за социјални рад да одређену врсту података воде у електронском облику и коришћењем заштићених приступних шифри унесу у Централну евиденцију.

Према ЗСНП, за сваки случај насиља у породици и других облика родно заснованог насиља уносе се подаци о извршиоцу, жртви, процени ризика, изреченим и извршеним заштитним мерама, току и трајању судских поступака, облицима индивидуалне помоћи и подршке жртвама и др. Законом је регулисана обавеза заштите података о личности, као и приступ подацима, који се чувају 10 година, а после тога бришу. База података у Централној евиденцији омогућава да се прати сама појава насиља, њена учесталост, обележја, родне димензије, као и рад свих надлежних органа и служби, начин функционисања механизма заштите,

14 Доступно на: <http://www.stat.gov.rs/publikacije/>

15 Подаци се приказују за подручје пет региона, с тим што се не прикупљају подаци за подручје АП Косово и Метохија

16 Члан 32-34. ЗСНП

17 Републичко јавно тужилаштво је одговарајућим одлукама операционализовало начин прикупљања и уноса података

помоћи и подршке жртвама и на основу тога предлажу одговарајуће мере за унапређење рада на сузбијању насиља у породици и других облика родно заснованог насиља. Техничке припреме за вођење Централне електронске евиденције још увек су у току.

Ф. Истраживања

У периоду 2011-2015. спроведена су бројна истраживања и анализе, финансирана из буџета или у оквиру пројеката чији су партнери биле државне институције:

Истраживање нивоа међусекторске сарадње у процесу заштите жртава насиља у породици на територији Града Крагујевца (2013), Београд, Виктимолошко друштво Србије.

Николић-Ристановић В. (2013) *Праћење примене законских решења о насиљу у породици у Србији: налази пилот истраживања*, Београд, UN Women¹⁸.

Ћериман, Ј. Духачек, Н. Перишић, К. Богдановић, М. Духачек, Д. *Истраживање родно заснованог насиља у школама (2014), Београд: УНИЦЕФ, 2014.*¹⁹

*Посебан извештај Заштитника грађана о примени општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља (2014), Београд, Заштитник грађана Републике Србије*²⁰

Бабовић, М (2014) *Положај жена у бизнис сектору у Србији*, Београд: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања²¹

Милутиновић Бојанић, С. Ћериман, Ј. Павић Зентнер, В. (2014) *Род и образовање/Гендер анд Едукацион*, Београд: ЦЕЛАП и ИФДТ²²

*Положај жена у националним саветима националних мањина, (2014) Нови Сад, Покрајински омбудсман*²³

*Преживети насиље – последице по психичко и физичко здравље жртава породичног насиља и трговине људима (2015), Београд: Астра.*²⁴

18 Доступно на: <http://www.vds.rs/File/PracenjePrimeneZakResONasiljuUPorodiciUSrbiji.pdf>

19 Доступно на: http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Istrazivanje_rodno_zasnovanog_nasilja_u_skolama_u_Srbiji.pdf

20 Доступно на: <http://www.rodnaravnopravnost.rs>

21 Доступно на: <http://www.secons.net/files/publications/26-Polo%C5%BEaj%20%C5%BEena%20u%20biznis%20sektoru%20u%20Srbiji.pdf>

22 Доступно на: <file:///F:/RODNA%202/Rod%20i%20obrazovanje.pdf>

23 Доступно на: <http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/1573/Polozej-zena-u-nacionalnim-savetima-nacionalnih-manjinacir.pdf>

24 Доступно на: <https://drive.google.com/file/d/1CpCcF9iqJhlsiZhVLXCLqbnbRHrCVIN-/view>

Прва национална студија о друштвеном проблему сексуалног злостављања деце у Републици Србији (2015), Београд, Инцест Траума Центар (студија је реализована у партнерству са Министарством просвете и Центром за промоцију здравља жена из Београда)²⁵.

Родно засновано насиље у школама (2015), Београд: Центар за студије рода и политике Факултета политичких наука у Београду, Јединица за превенцију насиља Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, УНИЦЕФ Србија и Института за психологију Филозофског факултета у Београду.²⁶

Јанковић, Б. Тодоровић, Н. Врачевић, М. (2015) *Добро чувана породична тајна - злостављање старијих особа*, Београд: Црвени крст Србије²⁷

Примена принципа родне равноправности у јединицама локалне самоуправе у Србији (2015), Покрајински омбудсман: Нови Сад²⁸

Посебан извештај о дискриминацији жена (2015), Београд, Повереник за заштиту равноправности.²⁹

Мршевић, З. (2015) *Медији у Србији о родно заснованом насиљу 2014: Између стереотипа и забаве*, Београд: УНДП

Посебан извештај Заштитника грађана о обукама за стицање и унапређење знања и компетенција за превенцију, сузбијање и заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима (2015), Београд: Заштитник грађана Републике Србије³⁰

Ћопић, С. (2016) *Родна равноправност у Србији: стање и перспективе*. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања³¹.

Коришћење времена у Републици Србији, 2010. и 2015. године (2016) Београд, Републички завод за статистику;³² публикација садржи родну статистику у погледу дневних активности и оптерећености жена и мушкараца у Републици Србији, посебно у вези са плаћеним послом и неплаћеним активностима у домаћинству".

25 Доступно на: <http://www.hrcvr.org/attachment/32/Preliminarni%20izvestaj%20-%20ITC%20Nacionalna%20studija%202015.pdf>. Истраживање је обухватило 2053 ученика/ца и 532 родитеља.

26 Истраживање је обухватило 13609 ученика основних школа и 8755 ученика средњих школа.

27 Доступно на: <http://humanas.rs/2016/09/26/crveni-krst-srbije-publikacije/>

28 Доступно на: http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/1827/Primena_principa_rodne_ravnopravnosti_2015.pdf

29 Доступно на: http://ravnopravnost-5bcf.kxcdn.com/wp-content/uploads/2012/11/images_files_Poseban_izvestaj_o_diskriminaciji_zena_priprema_korigovana-1.pdf

30 Доступно на: <http://www.rodnaravnopravnost.rs/attachments/article/230/Poseban%20izvestaj%20Zastitnika%20gradana%20D0%BE%20obukama.pdf>

31 Доступно на: http://www.iksi.ac.rs/izdanja/rodna_ravnopravnost_u_srbiji_stanje_i_perspektive.pdf

32 Видети: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2014/Pdf/G20146008.pdf>

Поступање институција у случајевима насиља у породици (2016), Нови Сад: Покрајински омбудсман³³.

Ђериман Ј. Милутиновић Бојанић, С. (ур) (2016) *Родно васпитање и образовање: (не)могући дијалог*, Београд: ЦЕЛАП и ИФДТ.³⁴

Родна анализа закона о азилу - примена начела родне равноправности у систему азила Републике Србије (2016), Београд, Београдски центар за људска права³⁵.

Насиље према деци у Србији - детерминанте, фактори и интервенције, национални извештај (2017), Београд, УНИЦЕФ³⁶.

Деспотовић, В. (2017) *Анализа ефикасности психоспијалног програма за починиоце насиља у партнерским односима*, Београд: Факултет политичких наука.³⁷

Марковић, Ј. Цвејић, М. (2017) *Насиље над женама и девојчицама у избегличкој и мигрантској популацији у Србији*, Београд: Атина.³⁸

Дечији бракови у Србији - аналитички извештај (2017), Београд: УНИЦЕФ³⁹.

Г. Анкете

Последње анкете на националном нивоу и на нивоу АП Војводине, које се непосредно односе на насиље према женама и насиље у породици, рађене су 2009. и 2010. године.

33 Доступно на: <http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/1850/Istrazivanje-2016-Nasilje%20u%20porodici%20i%20institucije.pdf>

34 Доступно на: <http://www.celap.edu.rs/en/wp-content/uploads/2016/02/RODNO-VASPITANJE-I-OBRAZOVANJE.pdf>

35 Доступно на: <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2017/08/Rodna-analiza-Zakona-o-azilu.pdf>

36 Доступно на: http://sociojalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2017/09/Nasilje_prema_deci_u_Srbiji_Nacionalni_izvestaj.pdf

37 Доступно на: http://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2017/11/Vera_Despotovic_Disertacija_FPN.pdf

38 Доступно на: <http://www.atina.org.rs/sites/default/files/Nasilje%20nad%20C5%BEenama%20i%20devoji%20Dicama%20u%20migrantskoj%20populaciji%20u%20Srbiji.pdf>

39 Доступно на: [https://www.unicef.org/serbia/Decji_brakovi_u_Srbiji\(1\).pdf](https://www.unicef.org/serbia/Decji_brakovi_u_Srbiji(1).pdf)

III. ПРЕВЕНЦИЈА

A. Кампање и програми

Пројекат „Интегрисани одговор на насиље над женама и Србији„ - реализован од стране UNDP, UN Women и UNICEF и националних партнера: Министарства рада, запошљавања и социјалне политике Владе Републике Србије, Министарства просвете, науке и технолошког развоја РС, као и Покрајинског секретаријата за предузетништво, запошљавање и родну равноправност АП Војводине. Пројекат је финансијски подржан од стране УН Траст фонда за спречавање насиља над женама. У оквиру пројекта развијен је и пилот-програм за рад са насилницима, обучено је 16 локалних тренера у три центра за социјални рад, који су за рад са насилницима обучили професионалце из осам центара за социјални рад. Успостављен је Web-one-stop-shop-info-centar о насиљу над женама, на коме је могуће пронаћи различите информације, актуелне вести о раду институција и организација у спречавању насиља над женама. Објављена је и Квалитативна анализа медијског извештавања о насиљу над женама у Србији за период 2010-2012. и представљена јавности. Успостављен је институционални оквир за мултисекторску сарадњу у систему заштите жена које су преживеле насиље. Сет протокола о сарадњи и поступању у случајевима насиља над женама у породици и интимним партнерским односима усвојени су од стране ресорних министарстава. У 10 општина спроведене су обуке запослених у локалним службама за примену протокола, повезивање и координирану акцију како би се обезбедила боља помоћ и подршка жртвама. Спроведене су бројне обуке полицијских службеника, судија и тужилаца о ефикаснијој примени прописа у области заштите жена од насиља, као и уредника и новинара о родно сензитивном извештавању о насиљу према женама. Пројекат је имплементиран у периоду децембар 2012-децембар 2014.

Кампања „Искључи насиље“ - Министарство правде, у сарадњи са партнерским организацијама, током 2015. припремило је, а 2016. сповело кампању „Искључи насиље„. Израђен је сајт намењен стручној и широј јавности у циљу подизања свести и подстицања грађана на пријављивање насиља. Сајт садржи одговоре на честа питања, указује на заблуде, стереотипе и најчешће разлоге којима се насиље према над женама оправдава, раскринкава уверење да жене жртве лажно пријављују починиоце. Кампања је била ефикасна, о чему сведочи 81 агенцијска објава, 143 објаве у штампаним медијима, 288 објава у електронским медијима, 366 интернет објава, 700.000 прегледа шест филмова за Јутјуб и Фејсбук.

Програм за спречавање дигиталног насиља - Програм за превенцију злоупотребе дигиталних медија, који је је развило Министарство просвете, у сарадњи са УНИЦЕФ-ом. Циљну групу пројекта чинили су ученици основних и средњих школа, као и њихови наставници и родитељи. Обучено је више од 6.000 ученика и запослених за препознавање и реаговање у ситуацијама дигиталног насиља, укључујући и родно засновано насиље, као и за безбедно коришћење интернета. На стручним скуповима у вези са заштитом на интернету обучено је око 1.900 учитеља. Израђен је и дистрибуиран свим школама приручник „Дигитално насиље - превенција и реаговање„. Креирана је и Фејсбук СОС апликација за помоћ ученицима у ситуацијама дигиталног насиља. Обучено је 160 просветних саветника из свих школских управа за пружање подршке школама у реаговању на ситуације дигиталног насиља кроз обуке „Оснаживање запослених у школским управама за подршку школи у заштити ученика

од дигиталног насиља. Креирана је Фејбук страна и кампања „Бирај речи, хејт спречи, за подизање свести о сигурном коришћењу дигиталних медија. Едукацијама из области превенције дигиталног насиља обухваћена су 3.784 ученика.

Програм „Школа без насиља” - Програм МПНТР, развијен у сарадњи са УНИЦЕФ-ом, у који је укључено 19.000 наставника и 229.000 ученика и родитеља, као и преко 60 активних ментора у 274 школе (250 основних школа и 24 средње школе) у 90 градова у Србији. За сваку школу врши се процена безбедности школског окружења, на основу чега се школи додељује плакета. Издат је и приручник „Психолошке кризне интервенције у образовно-васпитним установама, који је дистрибуиран свим школама⁴⁰. У оквиру програма спроведена је кампања „Фаца си”, намењена ученицима, са порукама о ненасилном понашању и реаговању на насиље.

Програма „Безбедно детињство – развој безбедносне културе младих” - Програм за подизање свести младих о насиљу, које од 2015. године заједнички спроводе МУП и Министарство просвете. У оквиру програма израђен је приручник и дистрибуиран свим школама.

СОС линија за пријаву насиља у школама - Од 2011. активна је национална СОС линија за пријаву насиља у школама. Стратешки циљ отварања овакве линије био је да се насиље заустави и спречи, а да се за децу, односно ученике, створи безбедно окружење. Телефон је намењен деци, родитељима, свим запосленима у образовним установама, као и онима којима је потребна додатна помоћ у решавању проблема насиља и онима који се на различите начине баве питањем превенције насиља. За рад на СОС линији за пријаву насиља у школама обучено је 88 школских саветника.

Програм „Родна освешћеност, превенција насиља у вртићима и школама” - Програм реализује Министарство просвете, у сарадњи са УНИЦЕФ-ом, у 50 основних и средњих школа. Програм чини обука за школе, менторе и партнерске школе (4 менторске + 8 партнерских школа из Београда, Сомбора, Врања, Зајечара). Укључено је 1.600 ученика и 100 наставника.

Информативна кампања о насиљу у породици и у партнерским односима - Покрајински секретаријат надлежан за равноправност полова је ради унапређења информисаности јавности о насиљу у породици, мерама заштите и контактима надлежних служби одштампао и дистрибуирао 50.000 летача са информацијама на српском, мађарском, румунском, русинском, словачком и ромском језику. На српском и језицима националних мањина штампана је и дистрибуирана брошура „Стоп насиљу над женама, са информацијама о врстама насиља, законској регулативи, тактикама преживљавања и улози надлежних институција. Такође, одштампано је и дистрибуирано 15.000 промотивних флајера на српском, мађарском, словачком и ромском језику, са информацијама о јединственом СОС телефону за Војводину.

Медијска кампања „Хоћу да знаш” - Кампања на подручју АП Војводине, коју је реализовао покрајински секретаријат надлежан за равноправност полова 2009-2012. Успостављена интернет презентација www.hocudaznas.org намењена информисању жена које се налазе у ситуацији насиља доступна је на свим мањинским језицима у службеној употреби.

Кампања за подизање свести запослених у здравству - Кампања покрајинског секретаријата надлежног за здравство, спроведена 2015. у сарадњи са Покрајинским заштитником

40 Видети више: <http://sbn.mpn.gov.rs/o-skoli-bez-nasilja/o-programu-4046>

грађана, у циљу подизање свести запослених у здравству у вези са њиховом улогом у спречавању насиља над женама. Одржано је седам трибина посвећених улози здравствених установа у заштити жена од насиља у породици и у партнерским односима, на којима су поред здравствених радника учествовали и заштитници права пацијената и представници локалних савета за здравље⁴¹.

Кампања за промоцију родне равноправности - Кампања коју спроводи покрајински секретаријат надлежан за равноправност полова. Обухвата медијске догађаје, јавне наступе и саопштења за јавност са циљем да допринесе искорењавању родних стереотипа о улози и одговорности жена и мушкараца у породици и друштву. У оквиру кампање једном годишње штампа се и дистрибуира публикације „Женски роковник“, којим се промовишу женски потенцијали, повећава видљивост жена и указује на препреке са којима се суочавају. Теме роковника биле су: 2014 - жене у органској производњи, 2015 - 10 година рада покрајинског Завода за равноправност полова. У циљу промоције и афирмације активности јавних институција, организација, удружења грађана, појединаца и појединки у домену родне равноправности, додељује се Годишње признање у области равноправности полова.

Кампања за подизање свести о људским правима и недискриминацији - Кампања коју су заједнички спровели КЉМП и ПЗР, у оквиру Твининг ИПА 2013 „Подршка унапређењу људских права и нулта толеранција дискриминације“ (август 2015-јун 2017), уз подршку Института за људска права „Лудвиг Болцман“ из Аустрије и Уреда за народности Републике Словеније.

Медијска кампања за информисање о заштити од дискриминације и подизање свести - Кампања КЉМП, спроведена 2013. године, под слоганом „Дискриминација није шала – причајмо о равноправности“ и „Исти, различити, равноправни“, у оквиру Пројекта ИПА 2011 „Спровођење антидискриминационих политика“. Кампања је допринела обавештавању јавности о расположивим механизмима за заштиту од дискриминације и подизању свести о положају мањинских, угрожених и маргинализованих група. Током кампање спотови су емитовани на две телевизије са националном покривеношћу, као и девет регионалних и локалних телевизија. У спотовима су учествовали понати глумци.

У извештајном периоду ПЗР је у сарадњи са Ромским женским центром Бибија одржао два семинара у Београду за јачање капацитета ромских женских организација у оквиру пројекта „Унапређивање знања и вештина за препознавање и реаговање на дискриминацију.“

Поводом Међународног дана борбе против насиља над женама, овај независни државни орган се придружио акцији Аутономног женског центра (АЖЦ) потписивањем заставе солидарности, уз указивање да је насиље над женама најтежи облик кршења људских права и да је држава дужна да успостави делотворни систем заштите и покаже истинску посвећеност у сузбијању ове опасне друштвене појаве. Такође, 2015. ПЗР је пружио пуну подршку иницијативи за измену прописа АЖЦ у циљу усклађивања са Истамбулском конвенцијом.

ПЗР је подржао иницијативу Академију женског лидерства и иницијативу 50 организација цивилног друштва и 68 појединки и појединаца из целе Србије, која је упућена Влади у циљу побољшања институционалног оквира родне равноправности.

41 Доступно на: <http://www.ombudsmanapv.org/riv/index.php/vesti/najave.html?lang=sr-YU&start=15>

Б. Образовање

Обавеза образовних институција да интегришу родну перспективу у образовање прописана је Законом о равноправности полова, којим је утврђено да је равноправност полова саставни део образовања, од предшколског до високог образовања, као и трајног учења, као и да се у оквиру студијских програма обезбеђује образовање о равноправности полова у циљу превазилажења ограничавајућих улога заснованих на полу, као и ослобађања од родних стереотипа и предрасуда. Органи државне управе надлежни за образовање, односно образовне установе, у поступку доношења студијских програма и приликом утврђивања стандарда уџбеника, наставних метода и норматива простора и опреме, дужни су да омогуће спровођење политике родне равноправности.

Законом о основама система образовања и васпитања⁴² дефинисани су циљеви образовања, међу којима је развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње, развијање компетенција за разумевање и поштовање људских права и способности за живот у демократском и праведном друштву, као и развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавање различитости (чл. 8). У Закону о уџбеницима⁴³ прописано је да уџбеник и друга наставна средства својим садржајем и обликом треба да обезбеде спровођење принципа једнаких могућности и уважавања различитости, не смеју дискриминисати и доводити у неравноправан положај групе и појединце или подстицати на такво понашање (чл. 11).

Првом Националном стратегијом за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности као један од циљева утврђено је јачање капацитета образовног система укључивањем родне перспективе у образовање, што би довело до промене од традиционалистичко-патријархалног модела ка модерном поимању родне равноправности и родних улога. Ради остваривања овог циља планирано је спровођење низа активности, међу којима и: развијање родно сензитивних, антидискриминаторних и секуларних програмских садржаја и родно осетљивог језика на свим нивоима образовања, увођење у употребу родно осетљивог језика, покретање питања стандардизације језика у институцијама, развијање програма за редовне студије рода на заинтересованим факултетима и укључивање студија рода у систем високог школства, као и промовисање модела родне равноправности као једног од кључних предуслова за остваривање људских права и развој демократије.

У новој НСРП констатује се да образовни програми и наставни садржаји на свим нивоима формалног образовања још увек нису родно осетљиви и утврђене су мере за превазилажење таквог стања: 1) Увођење обавезних родно осетљивих и антидискриминаторних образовних програма и наставних садржаја на свим нивоима образовања, укључујући образовање одраслих и образовање медијских посленика; 2) Ревизија наставних садржаја и уџбеника ради елиминисања родних стереотипа, дискриминаторних садржаја и дискриминаторског језика; 3) Увођење образовања о сексуалном и репродуктивном здрављу и правима у складу са узрастом, укључујући и питања родних односа, родних улога, комуникације међу половима и одговорног сексуалног понашања у наставне планове и програме основног и средњег образовања; 4) Унапређивање компетенција запослених у образовању и васпитању путем увођења обавезних образовних програма о родној равноправности и

42 „Сл. гласник РС”, бр. 88/2017 и 27/2018 - др. закони.

43 „Сл. гласник РС”, бр. 27/2018.

укључивање садржаја о родној равноправности у испит за добијање лиценце за рад у школама/настави;5) Увођење родно осетљивог језика у све наставне садржаје и 6) Укључивање женског доприноса науци, култури и уметности у садржаје наставних предмета.

У Нацрту ЗРР утврђена је дужност надлежних органа да обезбеде поштовање родне равноправности у поступку доношења наставних/студијских планова и програма приликом утврђивања стандарда уџбеника, наставних метода, окружења и опреме, као и да укључе теме о родној равноправности и родно заснованом насиљу у наставне садржаје. За непоштовање ових законских дужности по први пут су прописане санкције - новчане казне од 500.000,00 до 1.500.000,0 РСД (око 4.166-12.500 евра).

Родна сензибилизација у високом образовању остварена је интегрисањем студија рода у формални високошколски систем, увођењем родних студија и родно сензитивних предмета и тема. У наставне програме основних и средњих школа укључене су у одређеној мери родно релевантне теме.

Докторске и мастер студије рода

На Универзитету у Новом Саду од 2003. реализују се интердисциплинарне родне студије у оквиру Универзитетског центра за родне студије, који је део институционалног академског система⁴⁴. Родне студије обухватају два нивоа: мастер академске родне студије и докторске академске родне студије. Програми родних студија обезбеђују стицање теоријских знања и усавршавање практичних знања из области родних студија. Студије рода су допринеле преиспитивању устаљених начина мишљења, понашања и културних образаца у чијој су се основи налазили патријархални принципи. Савладавањем студијских програма родних студија студенти и студенткиње се оспособљавају за интердисциплинаран и родно сензитиван приступ у научним истраживањима, критичку процену улоге жена у друштвеном, политичком, економском, научном и уметничком животу, критичку процену односа у микро и макросредини заснованој на расподели родних улога, примену интердисциплинарног и родно сензитивног приступа у медијима, образовању, економији, праву и другим друштвеним сферама.

У току 2014-2015. звање мастера из области родних студија стекло је четворо студената, а звање доктора три студента.

На Факултету политичких наука у Београду реализује се академски мастер програм „Теорија културе и родне студије”.⁴⁵ У току 2014-2015. звање мастера стекло је 11 студената.

Родно сензитивни предмети у студијским програмима

На Факултету политичких наука у Београду, на првој години докторских студија „Студије културе и медија”, реализује се изборни курс „Теорије и политике рода”, а на основним академским студијама новинарства курс „Студије рода”⁴⁶. На Правном факултету у Београду

44 Видети: <https://www.uns.ac.rs/index.php/instituti-2/acimsi-1/centar-rodne>

45 Доступно на: <http://www.fpn.bg.ac.rs/studije-ii-i-iii-stepena/master-studije/master-akademске-studije-kulturologije-master-teorijekulture-i-studija-roda>.

46 Доступно на: <http://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2010/03/14-Studije-roda.pdf>

реализује се изборни курс „Родне студије“ на трећој години основних академских студија.⁴⁷ На Правном факултету у Нишу на основним академским студијама се реализује изборни курс „Правне студије рода“⁴⁸, а на мастер академским студијама на смеру Унутрашњи послови, курс „Родна равноправност и родно засновано насиље.“⁴⁹ У оквиру Правне клинике факултета, остварује се „Клинички програм обуке за заштиту права жена“.⁵⁰

Родно сензитивне теме

На Криминалистичко-полицијској академији теме родна равноправност и родно засновано насиље заступљене су у наставном програму предмета Људска права, Криминологија, Виктимологија, Уставно право, Полиција у заједници, Криминалистичка тактика, Криминалистичка оператива, Криминалистичко профилисање, Илегалне миграције и трговина људима и Криминалистичка виктимологија.

Основно и средње образовање

У основним и средњим школама, у оквиру програма изборног предмета Грађанско васпитање, изучавају се тематске целине које се односе на родну равноправност и родно засновано насиље. У наставним програмима основног образовања налазе се тематске целине које оспособљавају ученике за уважавање различитости и особености, уочавање и превазилажење стереотипа везаних за пол, узраст, изглед, понашање, порекло и заштиту од насиља. У наставним програмима средњег образовања налазе се тематске целине које оспособљавају ученике да препознају родне и друге стереотипе, предрасуде, дискриминацију и насиље и стичу свест о неприхватљивости родно заснованог насиља.

Ц/Д. Иницијална обука и стручно усавршавање

Област едукације и стручног усавршавања запослених у институцијама надлежним за превенцију, сузбијање и заштиту жена од насиља још увек није довољно уређена. Институције и организатори појединих обука нису успоставили адекватне евиденције о обукама, њиховом садржају и циљевима, нити о броју запослених који су обуке похађали. Такође, нема увек јасних разлика између програма иницијалне обуке и/или стручног усавршавања и обука за развој професионалних компетенција у току рада.

У обједињеној Табели 1/2, у којој су спојене табеле 1 и 2 из Упитника, наведени су подаци о категоријама и броју стручњака из појединих сектора који су завршили иницијални или други вид обуке у домену превенције, откривања и процесуирања насиља према женама, родне равноправности, права и потреба жртава, превенције виктимизације, сарадње органа и др. С обзиром на то да не постоје подаци о образовном профилу стручњака из појединих сис-

47 Доступно на: <http://www.ius.bg.ac.rs/studije/novi%20nastavni%20program%20osnovnih%20studija%20od%202011-12.htm> ((pristup:10.07. 2012).

48 Доступно на: <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/silabusi/Pravne%20studije%20roda.pdf>

49 Доступно на: http://www.prafak.ni.ac.rs/files/master/master_up_2013/rodna_ravnopravnost_i_rodno_zasnovano_nasilje.pdf

50 Доступно на: <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/silabusi/KLINICKO%20PRAVNICKO%20OBRAZOVANJE.pdf>

тема, било је неопходно тебеле из Упитника спојити и прилагодити како би се приказали доступни подаци. Видети Табелу 1/2.

Овде наводимо преглед програма обуке запослених у органима и установама које су надлежне за превенцију, сузбијање и заштиту жена од насиља, који су реализовани у извештајном периоду.

Обука државних службеника - Служба за управљање кадровима Владе Републике Србије организује обуку државних службеника. Један од програма обуке јесте и родно равноправност и родно засновано насиље. Такође, у оквиру Редовног годишњег програма обука намењених државним службеницима, а које организује Служба за управљање кадровима у области људских права спроводи се и обука под називом Механизми за праћење стања људских права у Републици Србији. Нема података о броју државних службеника који су ову обуку завршили у извештајном периоду. Сви државни службеници са високим образовањем полажу државни испит према програму који садржи и следеће теме: Општа забрана дискриминације, Облици дискриминације, Посебни случајеви дискриминације и Политика једнаких могућности заснованих на полу.⁵¹

Обука јавних тужилаца и судија - Јавни тужиоци и заменици јавних тужилаца похађају специјализоване обуке на тему насиља у породици у организацији Правосудне академије. Такође, полазници Правосудне академије, тужилачки и судијски помоћници, у оквиру редовног програма обуке похађају предавања на тему родно заснованог насиља.

Представници Републичког јавног тужилаштва и Вишег јавног тужилаштва у Београду марта 2014. били су укључени у програм едукације британске организације „Агенција консалтинг“, реализованог у Великој Британији на тему „Службе за подршку сведоцима у Великој Британији“. Едукација је спроведена у оквиру пројекта „Успостављање служби за подршку оштећеним лицима и сведоцима“, који је реализован уз подршку Амбасаде Велике Британије у Београду.

Обука судија

У Програму сталне обуке за 2015. годину,⁵² у делу намањеном судијама који поступају у породичним стварима, једна од тематских целина јесте „Насиље у породици, мере заштите и поступак у парници за заштиту од насиља у породици“.

У Програму почетне обуке за полазнике Правосудне академије⁵³ једна од тематских целина јесте „Посебна знања носилаца правосудних функција, у области заштите од дискриминације, родне равноправности и насиља у породици“. Ову обуку похађају будући носиоци правосудних функција у Србији.

Обука запослених у службама за помоћ и подршку оштећенима и сведоцима

Правосудна академија је током 2014. организовала шест дводневних обука на тему „Помоћ и подршка жртвама, оштећенима и сведоцима“, за запослене у Службама за помоћ и

51 Видети: <http://www.mduls.gov.rs/latinica/drzavni-ispit.php>

52 Видети: http://www.pars.rs/files/____2015_20151.pdf

53 Видети: http://www.pars.rs/files/__.pdf

подршку оштећенима и сведоцима. Одржана су и три једнодневна семинара на тему „Насиље у породици“, али је непознат број учесника. Запослени у Служби за информисање оштећених лица и сведока при Вишем јавном тужилаштву у Београду завршили су априла 2014. обуку коју је реализовало Републичко јавно тужилаштво, у сарадњи са британском организацијом „Агенција консалтинг“. Септембра и октобра 2015. Републичко јавно тужилаштво организовало је обуку за запослене у Службама за информисање оштећених лица и сведока при вишим јавним тужилаштвима у Новом Саду, Нишу и Крагујевцу. Заједно са Мисијом ОЕБС-а у Републици Србији организоване су обуке за будуће запослене у Службама за информисање оштећених лица и сведока и у вишим јавним тужилаштвима у Новом Саду, Нишу и Крагујевцу, и то: радионица „Развој Служби за подршку оштећеним лицима и сведоцима у јавним тужилаштвима у Републици Србији,“ (септембар 2015) и основна обука Служби за подршку оштећеним лицима и сведоцима у јавним тужилаштвима у Републици Србији (новембар 2015).

Обука запослених у сектору безбедности

Криминалистичко-полицијска академија (КПА) је у периоду септембар 2013-октобар 2014. одржала десет једнодневних семинара за студенте академије, полицијске службенике и високе полицијске официре. Програм семинара обухватио је теме из области родне равноправности и сексуалног и родно заснованог насиља. Семинари су одржани у полицијским управама и полицијским станицама у Београду, Крагујевцу, Нишу, Смедереву, Новом Саду и Панчеву. На семинарима су учествовали полицијски службеници из униформисаног и оперативног састава, који непосредно раде на случајевима насиља у породици. На семинарима је представљен Посебан протокол МУП-а РС у поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима. Као едукативни материјал, на семинарима је коришћен приручник: *Интегрисани одговор на насиље над женама у Србији*, у коме су обрађени криминолошки, кривичноправни, кривичнопроцесни и криминалистички аспекти родно заснованог насиља. Публикован је у тиражу од 1.000 примерака и подељен је полицијским управама, студентима и наставницима КПА.

Сектор за равноправност полова покрајинског секретаријата надлежног за равноправност полова организовао је новембра 2014. обуку за полицијске службенике Полицијске станице Нова Црња, на тему насиља у породици, ради бољег разумевања његове динамике и унапређења начина деловања кроз стицање вештина за успостављање односа и адекватну комуникацију са жртвама насиља у породици.

Центар за мировне операције Здружене оперативне коморе Генералштаба Војске Србије је током 2014-2016. реализовао курс „Род у мултинационалним операцијама“.

Обуке за примену ЗСНП

После усвајања ЗСНП спроведена је родно сензитивна специјалистичка обука професионалаца из институција система надлежних за спровођење закона. Полицијски службеници завршили су специјализовану обуку, која се састоји из теоријског и практичног дела, а

чијим су успешним завршетком стекли сертификат.⁵⁴ Такође, Правосудна академија је у 35 градова у Србији организовала специјалистичку обуку за судије, јавне тужиоце и заменике јавних тужилаца, са циљем унапређивања знања о новом правном оквиру, међународним принципима и новим европским стандардима борбе против породичног и родно заснованог насиља, упознавање са судском праксом Европског суда за људска права, као и бољем раду на процени ризика од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља.⁵⁵

Обука запослених у образовању

Развој професионалних компетенција запослених у сектору образовања и васпитања спроводи се по програмима за стално стручно усавршавање који су акредитовани од стране Републичког завода за унапређивање образовања и васпитања.⁵⁶ Један број акредитованих програма обуке односи се на унапређење компетенција у области спречавања и сузбијања родно заснованог насиља у школској средини. Носиоци и реализатори ових програма су углавном ОЦД, које се баве насиљем према женама. Наводимо неколико таквих родно-сензитивних програма: *Вештине, знања и технике за превенцију и смањење родно заснованог насилничког и дискриминаторног понашања у школској средини* (НВО Асоцијација за сексуално и репродуктивно здравље Србије), *Заштита жена и деце од насиља у породичном контексту – улога образовно-васпитних установа*, (НВО Аутономни женски центар), *Унапређивање компетенција наставника за примену садржаја из области родне равноправности* (струковно удружење Форум педагога), *Од предрасуда и стереотипа до дискриминације и насиља*, Ужички центар за права детета).

Обука запослених у сектору образовања и васпитања спроводи се и у оквиру пројеката и програма које реализују поједине институције. Тако је Сектор за равноправност полова покрајинског секретаријата надлежног за равноправност полова, у сарадњи са Секретеријатом за образовање АП Војводине, 2014. организовао едукацију „Знањем против насиља“, намењену наставницима грађанског васпитања у средњим техничким школама на тему родно заснованог насиља и насиља у породици.

Обука запослених у установама социјалне заштите и другим установама

Републички завод за социјалну заштиту акредитовао је 19 родно сензитивних програма обуке у области насиља у породици намењених запосленима у систему социјалне заштите и другим институцијама које раде на спречавању и заштити од насиља у породици.⁵⁷ Међу програмима су и: „Насиље у породици и систем интервенисања“, „Насиље у породици и институционална заштита“, „Организовање конференције случаја за заштиту од насиља у породици“, „Координирана акција локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици“, „Рад са жртвама насиља у породици у центру за социјални рад“, „Рад са насилницима

54 Програм обуке припремила је Правосудна академија, а обуку је сповела Криминалистичко-полицијска академија. Обучено је 410 полицијских службеника. Видети: <http://www.pars.rs/vest/3390/obuka-policijskih-sluzbenika-na-temu-sprecavanja-nasilja-uporodici-for-the-english-version-of-this-article-please-scroll-down-in-the-article.php>

55 Програм обуке видети: <http://www.pars.rs/files/1%20-%204%20Program%20seminara%20Sprecavanje%20nasilja%20u%20porodici.pdf>.

56 Видети: Каталог програма, <http://katalog2016.zuov.rs/Program2015.aspx?katbroj=59&godina=2014/2015>:

57 Видети: <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/Katalog%20akreditovanih%20programa%20obuke.pdf>

у центру за социјални рад”, Покретање судских поступака од стране органа старатељства”, „Сигурна кућа – рад у центру за помоћ жртвама насиља у породици” и др. У периоду 2014-2017. реализовано је укупно 96 обука по овим програмима.

Током 2015. Сектор за равноправност полова покрајинског секретаријата надлежног за равноправност полова спровео је разноврске обуке предвиђене *Програмом за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима АП Војводине*: 1) Обука за организовање конференција случаја; 2) Обука за координирани одговор заједнице на насиље; 3) Обука и менторске подршке за организовање и спровођење конференција случаја насиља над женама у породици и партнерским односима; 4) Обука за консултативни рад са женама које су преживеле насиље у породици и партнерским односима са циљем њиховог оснаживања; 5) Обука за стицање вештина у препознавању и усвајању кључних принципа, правила и техника за примену социјалних интервенција у функцији контроле насилног понашања и 6) Обука за превладавање професионалног стреса професионалаца ангажованих у директном раду са жртвама насиља или у координацији акција превенције и заштите од насиља у породици у заједници. Укупно је одржано 15 обука за запослене у полицији, ЦСР, у локалним службама бесплатне правне помоћи и специјализованим женским НВО. Едукација је базирана на приступима и принципима садржаним у кључним међународним и домаћим документима, на научним и стручним сазнањима и фокусирана на конкретне поступке и процедуре. Обуке је реализовао тренерски тим НВО Аутономни женски центар из Београда.

Током 2014. Покрајински завод за социјалну заштиту је, ради пружања подршке супервизорима у ЦСР, спровео обуке из следећих тематских области: 1) Откривање сексуалног злостављања деце; 2) Улога центра у поступку регулисања контакта са родитељем са којим не живи у ситуацији када постоји сумња на сексуално злостављање; 3) Проблеми у успостављању контакта виђења када постоји сумња на штетан утицај другог родитеља на психофизички развој детета; 4) Размена знања и искуства супервизора ради унапређења стручног рада у поступцима заштите деце и младих од злостављања и 5) Улога супервизора у интерном тиму за насиље. Такође, реализована је обука у циљу пружања подршке водитељима случаја у ЦСР на тему Ефикаснија заштита од породичног насиља у општини Кикинда. Током 2015. обуке су организоване из следећих тематских области: 1) Насиље у породици и институционална заштита; 2) Насиље у породици у спору о вршењу родитељског права и 3) Рад са починиоцима насиља у ЦСР.

Обука запослених у медијима

У извештајном периоду Повереник за заштиту равноправности је током 2014. организовао дводневну обуку за новинаре из локалних медија „Како извештавати о дискриминацији?”, за коју је припремљен одговарајући едукативни материјал. Саставни део програма обуке биле су теме о дискриминацији жена.

Завод за равноправност полова АП Војводине, у сарадњи са Центром за подршку женама, у оквиру програма „Ефикасније информисање жена о феномену насиља”, спровео је септембра 2015. обуку намењену уредницима и новинарима у циљу њихове сензибилизације и оспособљавања за родно осетљиво медијско извештавање, унапређења стандарда професионалног извештавања о насиљу над женама у породици из родне перспективе и сузбијања родно заснованих стереотипа.

Е. Програми за извршиоце насиља

Националном стратегијом за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима (2011), као једна од мера за спречавање понављања насиља предвиђено је обезбеђивање услова за спровођење програма рада са починиоцима у систему социјалне заштите. Утврђени су принципи на којима треба да буду засновани програми рада са мушкарцима – починиоцима насиља: безбедност жртава, сарадња са службама које пружају подршку женама и интервентним програмима; родно разумевање насиља и искључива одговорност починиоца дела. Утврђена је, такође, обавеза преиспитивања ризика по жртву насиља, искључивање могућности да жена - жртва насиља буде обавезна да учествује у тим програмима, усмеравање пажње на безбедност жене-жртве, као и њихове деце.

Рад са насилницима спроводи се у саветовалиштима за брак и породицу у оквиру центара за социјални рад, углавном према програму „Третман починиоца у партнерским односима“, који је развијен и пилотиран у оквиру пројекта *“Борба против сексуалног и родно заснованог насиља”* (2009-2011). Програм је заснован на моделу рада са насилницима норвешког центра „Алтернатива насиљу“, који има феминистички теоријски основ, а обухвата и индивидуалну и групну терапију. Стручњаци овог центра су обучили запослене у осам центара за социјални рад за његову примену.

Рад са насилницима најчешће се спроводи на иницијативу водитеља случаја, стручног лица које ради на конкретном случају насиља. Учешће у програму је добровољно. За поједине насилнике укључивање у програм представља спровођење мере коју је наложио јавни тужилац, примењујући начело опортунитета. У домаћем праву јавни тужиоци имају могућност да одложе кривично гоњење под условом да се осумњичени подвргне психосоцијалном третману (видети више у Одељку V). Укључивање у програм је добровољно. Нема збирних података о томе у колико је случајева насиља према женама ово начело опортунитета примењено, а нема ни података о броју предмета у којима је осумњичени прихватио подвргавање психосоцијалном третману као услов за одлагања кривичног поступка, као ни података о броју случајева у којима је начело опортунитета успешно примењено.

Нема података нити истраживања о томе које су мере у извештајном периоду предузете према извршиоцима насиља који су укључени у психосоцијални третман како би се обезбедила безбедност, подршка и људска права за жртве насиља, а програми спровођени у координацији са специјализованим услугама подршке за жртве. У извештајима о раду центара за социјални рад наводе се само збирни подаци о пруженим услугама психосоцијалног третмана, тако да је непознат број починилаца насиља према женама којима је овај вид услуге пружен.

У извештајном периоду програми за извршиоце насиља према женама спровођени су у заводима за извршење кривичних санкција Управе за извршење кривичних санкција.⁵⁸ Нису, међутим, уведени специјализовани програми поступања за лица која су осуђена за кривична дела насиље у породици и кривична дела против полне слободе, већ се за свако осуђено лице припрема индивидуални програм, прилагођен његовим потребама, капацитетима,

58 У оквиру Управе за извршење кривичних санкција ради 29 завода и Центар за обуку и стручно оспособљавање.

као и процени ризика.⁵⁹ Индивидуални програми за лица осуђена за насиље у породици и сексуално насиље обухватају све или неки од следећих програма: Усвајање и унапређење социјално прихватљивог понашања и смањење учесталости агресивног понашања; Развој, унапређење и усвајање социјалних вештина конструктивног решавања проблема; Управљање емоцијама и понашањем; Јачање самоконтроле и конструктивног реаговања на фрустрацију; Унапређење породичних односа и ненасилни модели интеракције унутар породице; Смањење агресивних или манипулативних елемената у комуникацији; Јачање осећања личне вредности и развијање одговорности за сопствено понашање; Едукација о болестима зависности и повећање мотивације за одржавање апстиненције; Породична групна терапија с циљем подизања партнерске и родитељске функционалности, која се ослања на родну равноправност и решавање породичних развојних задатака ненасилним путем; Системска породична психотерапија; Специјализовани програми контроле беса, управљање бесом и агресивношћу; Програми постпеналног прихвата и подршке реинтеграцији у друштво. Програми се реализују кроз групни и индивидуални саветодавни рад са осуђеницима, едукативне радионице и фронталне активности, а учешће осуђеника је добровољно.

Према подацима Управе за извршење кривичних санкција, у програме за извршиоце насиља у породици и сексуалног насиља било је укључено: 2014 - 180 осуђених лица, а 2015 - 207 лица.

Извршиоцима насиља доступне су услуге *Кризног центра за мушкарце*,⁶⁰ удружења основаног 2012. године, које пружа услуге специјализованог психосоцијалног третмана мушкарца извршилаца насиља у партнерским односима, обуке и супервизије професионалаца за спровођење овог третмана, као и услуге истраживања феномена насиља уопште. Своју делатност обавља у складу са вредностима родне равноправности и ненасилних и конструктивних партнерских и породичних односа. Услуге пружају психотерапеути и психолошки саветници, са вишегодишњим искуством у раду на откривању и спречавању породичног насиља, као и на заштити жртава насиља. Рад са насилницима базиран је на моделу норвешког центра „Алтернатива насиљу“.

Ф. Програми за сексуалне преступнике

Нису установљени посебни програми за рад са сексуалним преступницима у циљу спречавања поновног вршења кривичних дела. За лица осуђена за кривична дела сексуалног насиља у заводима за извршење кривичних санкција примењују се индивидуализовани програми.

Када су у питању учиниоци сексуалног насиља према деци, *Законом о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима* из 2013. године прописана је могућност да овим лицима буду изречене и посебне мере које се спроводе после издржане казне затвора, међу којима је и обавезно посећивање професионалних саветовалишта и установа (видети више у Одељку V).

Нема обједињених података о броју сексуалних преступника којима је ова мера изречена, нити других података који се тичу начина извршења и ефеката ове мере.

59 Начин доношења индивидуалних програма поступања прописан је Правилником о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица из 2015. („Сл. гласник РС”, бр. 66/2015).

60 Видети: <http://kcm.rs/test/>

Г. Укључивање приватног сектора и медија

Привредна комора Србије, која окупља приватне компаније, промовише родну равноправност у бизнису и подстиче своје чланове да интегришу родну перспективу у своје пословање.⁶¹ Многе приватне компаније јављају се као донатори акција за изградњу и опремање сигурних кућа. Тако је „Фонд 92” спровео Кампању за борбу против насиља над женама и изградњу склоништа за смештај жртава,⁶² у оквиру које је израђен сајт „Сигурна кућа”, у коју се укључио велики број компанија.⁶³

Реализовано је више програма за економско оснаживање жена, у које су укључени приватни послодавци. Тако је покрајински секретаријат надлежан за равноправност полова реализовао *програме за економско оснаживање жена које су изложене или су биле изложене насиљу у породично-партнерском односу*, давањем субвенција послодавцима за запошљавање жена - жртава насиља. Током 2014. и 2015. подржано је 16 послодаваца који су запослили укупно 16 жена - жртава насиља.

Укључивање медија у борбу против насиља према женама подстакнуто је доношењем *Закона о јавном информисању и медијима* (2014), којим је, као јавни интерес у области јавног информисања, поред осталог, утврђена подршка производњи медијских садржаја у циљу заштите и развоја људских права и демократије, унапређивања правне и социјалне државе. На основу овог закона, Министарство културе и информисања расписује годишњи конкурс за суфинансирање пројеката у области јавног информисања, који својим садржајима доприносе подизању свести грађана о положају жена у друштву, родним стереотипима, насиљу према женама и др. Пројектним финансирањем обезбеђује се да медији својим прилозима утичу на подизање свести о проблему насиља над женама и измени патријархалних културних модела и образаца понашања. Министарство суфинансира програме јавног информисања на језицима националних мањина и знаковном језику.

На основу конкурса за суфинансирање пројеката из области јавног информисања у 2014. Министарство је суфинансирало следеће медијске пројекте:

- ТВ серијал и веб-фељтон „Од губитнице до победнице”, Media teamleader sk doo, Информативни портал западне Србије, Чачак (303.500,00 РСД, око 2.594 евра)
- „Мојих руку дело” - додатак о женском активизму, Предузеће „Агро-прес” доо Гредетин, (196.000,00 РСД, око 1.675 евра)
- „Борилиште, Трибина, Ненасиље”, ИН Радио доо, Нови Сад (230.000.00, око 1.965 евра)
- „Стоп говору мржње!”, РТВ Сигнал - НС доо, Радио Сигнал, Нови Сад (285.000,00 РСД, око 2.435 евра)
- Унапређење информисања и подизање свести грађана Чачка о положају жена које су жртве насиља, начину њихове заштите и нетолеранције друштва према насиљу

61 Формиран је Савет за женско предузетништво, као посебно тело у коморском систему. Видети:<http://www.pks.rs/PrivredaSrbije.aspx?id=1137&p=0&>

62 Видети: <http://fond92.org/sr/zajedno-protiv-nasilja-vid-7.1.174.html>

63 Видети: <http://sigurnakuca.net/pocetna.4.html>

„Рецимо гласно, док не буде касно - Она је жртва“, ДОО за маркетинг трговину и услуге „Студио Џокер“, Чачак, 299.520,00 РСД, око 2.560 евра)

- На основу конкурса за суфинансирање пројеката из области јавног информисања у 2015. Министарство је из буџетских средстава суфинансирало следеће пројекте:
- „Родна равноправност кроз положај жена у спорту“, „Спорт радио ФМ“ доо, Београд, (500.000,00 РСД, око 4.160 евра)
- „Прва милијарда је устала, крени и ти - зауставимо насиље над женама“, Доо за маркетинг за трговину и услуге „Студио Џокер, Чачак, (200.000,00 РСД, око 1.660 евра)
- „Борба против насиља у породици“, ЦИП „Центар за информатички инжењеринг и пројектовање“, Краљево, (200.000,00 РСД, око 1.660 евра)
- „Насиље као грех у породици“ , Предузеће Конзум Лав доо, ТВ Лав+, Ужице (600.000,00 РСД, око 5.000 евра)
- „Борба против насиља над женама“ Привредно друштво „Ритам“ доо, Врањска Бања (450.000,00 РСД, око 3.750 евра)
- „Женско предузетништво“ Издавачка кућа „Privilege Press“ доо, Београд (500.000,00 РСД, око 4.166 евра)
- „Жене у руралним срединама - на маргини друштвене лествице“, Петар Кованџић ПР занатска трговинска радња и издавачка кућа „Кофип“, Велика Плана (400.000,00 РСД, око 3.330 евра)
- „Медији у служби жена“, Фондација „021“, Нови Сад (750.000,00 РСД, око 6.250 евра)
- „Породичне приче - емисије о свакодневном животу рањивих друштвених група“ УГ Експрес Крагујевац - Хуманитарни радио, Крагујевац (461.400,00 РСД, око 3.845 евра)
- „Говор мржње“, РТВ М ДОО Књажевац, (700.800,00 РСД, око 5.840 евра)
- Мониторинг поштовања Кодекса новинара Србије у дневним новинама, Савет за штампу (1.911.220 РСД, око 15.926 евра)

Х. Саморегулаторни стандарди у области медија

Кодекс новинара Србије (2006),⁶⁴ који су усвојили Независно удружење новинара Србије и Удружење новинара Србије, прописује етичке стандарде професионалног поступања новинара. Кодексом је, поред осталог, предвиђено: новинар се мора супротставити свима који крше људска права или се залажу за било коју врсту дискриминације, говор мржње или подстицање насиља; новинарска професија неспојива је са ширењем полних, родних, етничких, расних, социјалних, или верских стереотипа; предрасуде које новинари приватно имају не смеју да буду емитоване/објављене ни у каквом контексту, ни отворено, ни прикривено; новинари морају да избегавају фразе које имају шовинистичке, сексистичке, или на било који други начин дискриминаторне конотације.

Кршења Кодекса новинара Србије у штампаним медијима утврђује *Комисија за жалбе Савета за штампу*, саморегулаторног тела које чине представници медијске индустрије и професионалних удружења. Комисија учествује у посредовању између оштећених страна и редакција које су објавиле спорне садржаје, али изриче и јавне опомене у случајевима кршења етичких стандарда. Комисија од 2015. године прати извештавање осам националних дневних листова и бележи случајеве очигледних кршења Кодекса новинара Србије. Комисија реализује обуке за поступање у складу с Кодексом, а њени чланови активно учествују у промоцији професионалних етичких стандарда и јачању улоге медија. Нема збирних података о томе колико је опомена и упозорења издато због кршења правила у вези са извештавањем о насиљу и дискриминацији жена.

Регулаторно тело за електронске медије (РЕМ) је самостална и независна регулаторна организација, установљена на основу *Закона о електронским медијима* (2014),⁶⁵ која се стара да програмски садржаји пружаоца медијске услуге не садрже информације којима се подстиче, на отворен или прикривен начин, дискриминација, мржња или насиље засновано на раси, националности, полу, сексуалној оријентацији и другим личним својствима. Ово тело утврђује професионалне стандарде у пружању медијских услуга,⁶⁶ контролише медијске садржаје, поступа по пријавама и изриче опомене и упозорења у случају кршења правила од стране медија, која се односе на поштовање људских права, заштиту достојанства личности, забрану дискриминације, говора мржње и др. Поред тога, РЕМ припрема извештаје о испуњавању програмских и законских обавеза јавних сервиса (Радио-телевизије Србије и Радио-телевизије Војводине).

Правилником о заштити људских права у области пружања медијских услуга РЕМ-а (2015) прописано је да пружалац медијске услуге не сме објављивати програмске садржаје у којима се приказују насиље, наркоманија, понижавајуће поступање, мучење или друго нечовечно поступање према људском бићу на начин којим се такво поступање подстиче, ве-

64 Доступно на: http://www.savetzastampu.rs/doc/Kodeks_novinarar_Srbije.pdf Утврђене су и Смернице за примену Кодекса новинара Србије у онлајн сфери. Видети: <http://www.savetzastampu.rs/smernice-za-primenu-kodeksa-novinarar-srbije-u-onlajn-okruzenju.html>

65 „Сл. гласник РС”, бр. 83/2014 и 6/2016 - др. закон.

66 Регулаторно тело је усвојило Правилник о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга („Сл. гласник РС”, бр. 25/2015), Правилник о заштити људских права у области пружања медијских услуга („Сл. гласник РС”, бр. 25/2015) и Правилник о аудио-визуелним комерцијалним комуникацијама („Сл. гласник РС”, бр. 69/2015).

лица, оправдава, умањује му се значај или се приказује на други начин којим се повређује људско достојанство. Пружалац медијске услуге не сме приликом приказивања стварних догађаја нарушавати људско достојанство, нарочито приказујући оболело лице или жртву насиља или трагичног догађаја која умире или је изложена озбиљној физичкој или менталној патњи.⁶⁷

Регулаторно тело је 2014. објавило *Извештај о родној равноправности и полним стереотипима на Првом програму Радио-телевизије Србија*.⁶⁸ У извештају се оцењује да се у овом информативном програму не промовишу родни стереотипи, тј. жене се не приказују само у оквиру њихових традиционалних стереотипних улога. Нема збирних података о томе колико је опомена и упозорења издато због кршења правила у вези са извештавањем о насиљу и дискриминацији жена.

Честа су реаговања Повереника за заштиту равноправности на медијске прилоге о женама. У периоду 2014-2015. ово тело је издало неколико упозорења: *Упозорење поводом текстова о новим народним посланицама*, за које је утврђено да су били непримерени, увредљиви и омаловажавајући јер су апострофирали физички изглед, а не стручне компетенције, способности и резултате народних посланица; *Упозорење поводом непримерених медијских садржаја о политичаркама*, у којима се у појединим медијским прилозима политичарке вређају, омаловажавају, дискриминишу и грубо се промовишу родни стереотипи и предрасуде; *Упозорење поводом алармантног насиља над женама*, у коме се указује на сензационалистичко извештавање и медијске прилоге који су генератор насиља над женама.

И. Сексуално узнемиравање на радном месту

Сексуално узнемиравање на радном месту изричито је забрањено *Законом о раду* (2005), којим је дефинисано као свако вербално, невербално или физичко понашање које има за циљ или представља повреду достојанства лица које тражи запослење, као и запосленог, у сфери полног живота, а које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење. *Законом о спречавању злостављања на раду* (2010) сексуално узнемиравање је утврђено као један од облика злостављања на раду.

Донет је *Правилник о правилима понашања послодаваца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду*.⁶⁹ Правилником је предвиђено да се сексуалним узнемиравањем сматрају понижавајући и непримерени коментари и поступци сексуалне природе, покушај или извршење непристојног и нежељеног физичког контакта, навођење на прихватање понашања сексуалне природе уз обећавање награде, претњу или уцену, друга истоврсна понашања.

67 Члан 21.

68 Доступно на: <http://rem.rs/uploads/files/izvestaji-o-nadzoru/Rodna-ravnopravnost-RTS-1.pdf>

69 „Сл. гласник РС” бр. 62/2010

Правилником су утврђене бројне обавезе послодавца: да организује рад на начин којим се спречава појава злостављања и запосленима обезбеђују услови рада у којима неће бити изложени злостављању од стране послодавца, односно одговорног лица или запослених код послодавца; да спроводи мере обавештавања и оспособљавања запослених и њихових представника да препознају узроке, облике и последице вршења злостављања; да запосленом пре ступања на рад достави обавештење о забрани вршења злостављања и правима, обавезама и одговорностима запосленог и послодавца у вези са забраном вршења злостављања; да именује лице за подршку коме запослени може да се обрати у случају сексуалног узнемиравања и других облика злостављања и др.

Утврђене су и обавезе запосленог: да се према другим запосленима и послодавцу понаша са достојанством, поштовањем и уважавањем; да личним примером допринесе стварању радне околине у којој нема злостављања на раду, да послове обавља у атмосфери поштовања, сарадње, отворености, безбедности и једнакости, да својим учешћем даје допринос у раду на превенцији и спречавању злостављања и др.

Многи послодавци су својим интерним актима регулисали мере за спречавање и заштиту од сексуалног узнемиравања на радном месту.

Законом је прописано да лице изложено сексуалном узнемиравању има право на заштиту, која обухвата интерну заштиту (медијација и утврђивања одговорности запосленог који се терети за злостављање код послодавца) и заштиту коју пружа суд. Поступак пред судом је хитан, а у доказивању сексуалног узнемиравања важи правило о пребацивању терета доказивања: тужилац треба да учини вероватним да је извршено сексуално узнемиравање, а терет доказивања да није било сексуалног узнемиравања лежи на послодавцу. У случајевима сексуалног узнемиравања постоји могућност решавања спора и пред Републичком агенцијом за мирно решавање спорова, путем медијације или арбитраже.

Сексуално узнемиравање представља и облик родне дискриминације, па постоји могућност подношења притужбе Поверенику за заштиту равноправности. Новим ЗСНП, сексуално узнемиравање, без обзира на то где се догађа, инкриминисано је као посебно кривично дело које јавни тужилац гони по предлогу жртве.

IV. ЗАШТИТА И ПОДРШКА

Основ мултисекторског приступа и координисаног деловања органа и установа у ситуацијама насиља према женама у породици и у партнерским односима поставља *Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима* из 2011. (ОП). Протокол успоставља целовит и јединствен систем заштите и подршке женама жртвама и пружа смернице за поступање и сарадњу свих актера, које су засноване на разумевању насиља према женама као облику кршења људских права и дискриминације жена. Посебним протоколима разрађено је деловање полиције, социјалних и здравствених установа, као и правосудних органа.

А. Приступ информацијама

Информације органа и служби о услугама подршке и релевантним законским одредбама намењене општој јавности преносе се путем медија, објављивањем информација на сајтовима надлежних органа, установа и служби, дистрибуцијом брошура, лифлета и сл. Информације намењене женама жртвама насиља пружа орган, односно установа којој се жена обратила.

У складу са ОП, сваки орган коме се жртва обратила дужан је да јој пружи детаљне информације о свим учесницима и услугама у заједници које се баве пружањем помоћи и осигурањем безбедности. Жртви се, по могућству, уручује брошура која садржи потребне информације. То укључује адресе, бројеве телефона и друге детаље о следећим учесницима: полицијској станици, центру за социјални рад, здравственој установи, СОС телефону за жртве насиља, прихваталишту (сигурној кући) и другим организацијама у заједници специјализованим за насиље у породици и насиље над женама.

Право жртве да буде информисана предвиђено је и посебним протоколима. Запослени у центрима за социјални рад дужни су да пруже информације о свим поступцима и подацима који су значајни за утврђивање потреба жена и начинима за њихово задовољавање. Полицијски службеници су дужни да без одлагања упознају жртву са њеним законским правима, као и мерама које ће предузети, као и детаљне информације о свим учесницима који се баве пружањем помоћи. Утврђена је, такође, и обавеза јавног тужилаштва да информише жртву о њеним правима, механизмима заштите и положају у поступку, као и обавезу суда да информише жртву о механизмима заштите, у зависности од њених потреба, а независно од стадијума поступка. Информисање жртава је и обавеза професионалаца у здравству.

Државни органи упућују жене жртве насиља на помоћ и подршку коју пружају ОЦД. Тако је Републичко јавно тужилаштво потписало Меморандум о сарадњи са Виктимолошким друштвом Србије 20.2.2015, на основу кога јавни тужиоци упућују жртве на помоћ и подршку коју пружају Виктимолошко друштво Србије и њене партнерске организације.

У циљу боље информисаности, покрајински секретаријат надлежан за равноправност полова покренуо је интернет-презентацију www.hocudaznas.org, а у оквиру пројекта „Интегрирани одговор на насиље над женама у Србији” подржана је интернет презентација www.sigurnakusa.net, коју модерира медијска кућа Б92.

Женама су доступне и информације које пружају бројне женске НВО које раде са женама жртвама насиља. Тако Мрежа „Жене против насиља“ на свом порталу www.zeneprotivnasilja.net пружа информације о услугама свих организација Мреже; НВО „СОС Војводина“ пружа информације за жене на интернет презентацији www.sosvojvodina.org; НВО Аутономни женски центар и шест локалних партнерских организација (Пешчаник из Крушевца, Женски центар из Ужица, Освит из Ниша, ...Из круга Војводина из Новог Сада, Центар за подршку женама из Кикинде и СОС телефон из Врања) у оквиру пројекта „Удруженим напорима – ка новим европским стандардима у заштити жена од родно заснованог насиља“, реализовале су акцију систематског информисања жена о надлежностима ЦСР, полиције и правосуђа, штампањем и дистрибуирањем информативног материјала. НВО Женски центар Ужице, уз подршку НВО Аутономни женски центар, припремио је плакате са информацијама намењеним женама жртвама насиља, које су дистрибуиране у 10 општина Златиборског округа. НВО „Освит“ пружа информације Ромкињама на ромском језику.

У складу са Законом о службеној употреби језика и писма, све информације које у току поступка органи и државне институције пружају жртвама дају се на језику који жртва разуме, односно жртви се обезбеђује преводилац/тумач.

Б. Приступ општим услугама подршке

Законом о социјалној заштити утврђени су различити типови услуга социјалне заштите које се пружају корисницима: услуге процене и планирања, дневне услуге у заједници, услуге подршке за самосталан живот, саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге, укључујући и саветовање и подршку у случајевима насиља, услуге смештаја, као и разни видови новчане и друге материјалне помоћи. Према овом закону, посебно осетљива категорија лица јесу пунолетна и малолетна лица за која постоји опасност да ће постати или која јесу жртве занемаривања, злостављања, експлоатације, насиља, односно насиља у породици. У остваривању свих права и коришћењу услуга социјалне заштите одлучује центар за социјални рад.

У случајевима заштите жртава породичног насиља центри примењују следеће мере: издвајање жртве насиља из породице, покретање поступака пред судом, пружање материјалне, правне или стручно-саветодавне подршке жртвама насиља, упућивање жртве насиља на услуге других одговарајућих установа. Када су у питању деца жртве насиља у породици, она могу бити издвојена из породице сама или заједно са ненасилним родитељем, а насилном родитељу се може одредити корективни надзор над вршењем родитељског права

У погледу смештаја жртава насиља, *Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите (2013)*⁷⁰ прописано је да се ова услуга пружа најдуже у трајању од шест месеци деци, младима и одраслим жртвама насиља у породици, злостављања и занемаривања. Правилником су прописани минимални структурални стандарди за услуге смештаја у прихваталишту у погледу локације, простора и опреме. Прописано је, такође, да у случају смештаја у прихваталиште жртве злостављања, насиља или трговине људима, пружалац услуге смештаја примењује, ако је потребно, процедуру за обез-

70 „Сл. гласник РС“, бр. 42/2013

беђивање тајности локације и безбедности корисника и ангажованог особља.⁷¹ У прихватишћима за жртве злостављања, насиља и трговине људима обезбеђена је посебна соба за мајку са дететом/децом.

Поједине општине својим одлукама о правима и услугама у социјалној заштити предвиђају пружање разноврсних услуга жртвама насиља у породици, као што су *продужено становање за жене и децу жртве насиља у породици и жртве трговине људима, социјално становање у заштићеним условима, право на материјалну подршку* у виду потпуног или делимичног ослобађања од плаћања стамбено-комуналних услуга и сл.

У систему социјалне заштите прикупљају се подаци о броју и облицима насиља у породици, односу починиоца и жртве, као и о броју и обележјима жртава насиља и лицима која су на сиље пријавила. Видети Табеле бр. 3-7.

Још увек није успостављен систем бесплатне правне помоћи на нивоу државе. Правну помоћ пружају локалне службе правне помоћи при општинама, правне клинике, тамо где постоје, као и НВО. На основу података које су општине доставиле, неки облик бесплатне правне помоћи је доступан у трећини општина. У просеку, ову услугу пружају једна до две особе, а годишњи број жртава насиља којима је бесплатна правна помоћ пружена варира: у неким општинама није било ниједне жртве насиља која је тражила бесплатну правну помоћ, док су у неким општинама у просеку 50 жртава насиља добиле бесплатну правну помоћ. Поједине службе не разврставају податке по категорији лица којима су пружене, док се у неким не води евиденција о броју особа којима је услуга пружена. Такође не постоје систематизовани подаци за све општине у којима се бесплатна правна помоћ пружа, нити какав је облик правне помоћи. У општинама које су овакве врсте података доставиле, доминантни облици правне помоћи су пружање правних информација и правних савета.

Женама жртвама се пружа бесплатна правна помоћ и у судским поступцима, постављањем бесплатног адвоката, али нема података о томе колико је у извештајном периоду жена жртава насиља добило овај вид бесплатне правне помоћи.

Стандарди и процедуре које се примањују у пружању здравствене заштите женама жртвама насиља утврђени су *Посебним протоколом Министарства здравља за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу* (прописани су стандарди и процедуре које запослени у здравственим установама примењују ради откривања, документовања и лечења жена жртава насиља).

Утврђене су јасне смернице добре праксе у пружању здравствених услуга женама са искуством насиља, које обухватају разноврсне активности, чија је сврха: да се створе услови да жртва насиља говори о насиљу које трпи или је претрпела, да се осигурају поверљивост информација и заштита приватности, да се омогући адекватан одговор на ургентне потребе клијенткиње која трпи насиље, да се документује насиље, да се правилно процени ризик ситуације у којој се жртва налази, да се створе услови за мултидисциплинарни приступ насиљу у породици, да се клијенткињи омогуће информације и приступ установама које се баве проблематиком насиља у породи.

71 Члан 58. Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите

Протоколом су утврђени и принципи рада здравствених радника са жртвама: поштовати поверљивост, поштовати самосталност жене у доношењу одлука, веровати ономе што жена говори из свог искуства, прихватити женина осећања, слушати, али не давати савете и готова решења, дати подршку и учествовати у планирању будућности, пружити јасне информације шта се од стручњака или институције може добити, не умањивати значај насиља, не игнорисати насиље и не избегавати разговор о злостављању.

Протоколом су утврђене и инструкције у погледу збрињавања здравствених последица насиља, које се тичу процене ефеката злостављања на физичко и ментално здравље жене, прегледа садашњих, скорашњих и старих повреда, израде детаљне медицинске документације, санирања повреде и осталих тегоба, пружање информација о службама за помоћ женама са искуством насиља, без обзира на то да ли жена тренутно жели да им се обрати. Протоколом је утврђен јединствени Образац за евидентирање и документовање насиља и инструкције за процену ризика и избор мера које се препоручују.

Нема података о томе колико је у извештајном периоду жена жртва насиља добило помоћ у здравственим установама. Ова евиденција је успостављена 2016. године. Постоје подаци о евидентираним случајевима насиља у систему здравствене заштите и индикатори размене информација између државних органа и служби. Видети Табелу бр. 8. Прикупљају се и подаци о категоријама жена жртва насиља и њиховој географској локацији. Видети Графиконе бр. 1-5.

Одредбама новог ЗСНП прописана је израда *индивидуалног плана заштите и подршке*, који усваја група за координацију и сарадњу при основном јавном тужилаштву. Њиме се утврђују мере подршке које имају за циљ да омогуће да се жртви пружи психосоцијална, здравствена и друга подршка ради њеног опоравка, оснаживања и осамостаљивања.⁷²

Ц. Информисање и помоћ у приступу механизмима заштите на регионалном и међународном нивоу

Информације о условима под којима је допуштено обраћање Европском суду за људска права (ЕСЉП) чине се доступним јавности преко портала правосудних и других органа.

На сајту Министарства правде дате су детаљне инструкције о начину подношења представке ЕСЉП, укључујући и образац представке, образац пуномоћја, адресу суда, информације о поступку пред ЕСЉП и сл. Поред тога, на сајту су објављени преводи пресуда ЕСЉП донетих против Србије, али и других држава. Сајт Врховног касационог суда Србије омогућава претрагу пресуда Европског суда за људска права. Такође, на сајту Повереника за заштиту равноправности објављују се пресуде ЕСЉП која се односе на случајеве дискриминације.

Електронски и штампани медији често информишу јавност о успешно окончаним поступцима пред ЕСЉП, а то чине и многе НВО које се баве заштитом људских права. Заштитник грађана упућује грађане на могућност покретања поступак пред ЕСЉП и другим међународ-

72 Члан 31. ст. 3. ЗСНП

ним телима. Организације које се баве заштитом људских права и правима жена на својим сајтовима објављују информације о начину обраћања међународним телима, као што су Комитет УН за елиминисање дискриминације жена, Комитет УН за људска права и др.

Не постоји пружање организоване правне помоћи државних органа лицима која желе да приступе регионалним и међународним механизмима заштите. Ову помоћ пружају адвокати, ОЦД и клинике на правним факултетима.

Д. Специјализоване услуге подршке

На територији Републике Србије услуге пружа 15 сигурних кућа/прихваталишта, од којих су пет у АП Војводини. Наводимо списак сигурних кућа, са податком о установи, односно организацији која координира њихов рад и бројем места, за оне за које је овај податак познат.

- Сигурна кућа у Новом Саду, Центар за социјални рад, Нови Сад (25 места)
- Прихваталиште за жртве насиља у породици у Крагујевцу, Центар за развој социјалних услуга „Кнегиња Љубица” Крагујевац (12 места)
- Сигурна женска кућа у Зрењанину, Центар за социјални рад у Зрењанину (20 места)
- Саветовалиште против насиља у породици у Београду - три сигурне куће, Саветовалиште против насиља у породици у Београду (85 места)
- Прихваталиште за ургентне случајеве у Власотинцу, СОС телефон за жене и децу жртве насиља у Власотинцу
- Сигурна кућа у Јагодини, Центар за социјални рад у Јагодини
- Сигурна кућа у Сомбору, Центар за социјални рад у Сомбору (22 места)
- Сигурна кућа за жене и децу жртве породичног насиља у Нишу, Центар за социјални рад у Нишу
- Сигурна кућа у Панчеву, Центар за социјални рад у Панчеву (25 места)
- Прихваталиште за жене и децу жртве насиља у Лесковцу, Центар за социјални рад у Лесковцу (12 места)
- Сигурна кућа у Шапцу, Центар за социјални рад у Шапцу
- Сигурна кућа у Прибоју, Центар за социјални рад у Прибоју
- Сигурна кућа у Смедереву, Центар за социјални рад у Смедереву
- Сигурна кућа у Врању, Центар за развој локалних услуга социјалне заштите у Врању (25 места)
- Сигурна кућа у Сремској Митровици, Центар за социјални рад у Сремској Митровици (почела са радом 2016)

Правилником о лиценцирању организација социјалне заштите⁷³ утврђени су стандарди за лиценцирање свих пружалаца услуга социјалне заштите, укључујући и сигурне куће/прихваталишта. Према подацима РЗСЗ, до краја 2016. године лиценцу су добиле четири сигурне куће/прихваталишта за жртве насиља у породици, три из државног сектора, а једна из цивилног сектора, док остале сигурне куће још немају лиценцу за рад.

За период 2014-2015. не постоје обједињени подаци о смештајним капацитетима сигурних кућа/прихваталишта, нити постоје подаци о броју ангажованог особља. Нема ни података о броју корисника услуга сигурних кућа и пруженим услугама. Републички завод за социјалну заштиту располаже једино податком да је у 2016. у лиценцираним сигурним кућама и прихваталиштима било радно ангажовано 40 особа, од тога три волонтера, а да је смештај обезбеђен за 166 жена и 72 деце. Према подацима Саветовалишта против насиља у породици у Београду, у току 2014. године услуге сигурних кућа користило је 106 жена и 98 деце, а 2015. 118 жена и 129 деце.

Рад са женама у сигурним кућама обухвата психосоцијалну подршку, индивидуални и групни саветодавни рад, едукативне и креативне радионице, спортско-рекреативне радионице, излете, посете забавно-културним центрима и манифестацијама, активности на интеграцији у ширу и ужу друштвену заједницу. Неке сигурне куће обезбеђују и бесплатну правну помоћ за жене. Чланице стручних тимова у сигурним кућама/прихваталиштима обучене су за рад са жртвама породичног насиља и имају искуство у пружању подршке жртвама породичног насиља. Ниво опремљености сигурних кућа је различит, а смештај у све сигурне куће је бесплатан за жене. Услуге сигурних кућа финансирају се из локалних буџета, као и путем донација.

Сигурне куће су приступачне женама са инвалидитетом, а доступне су 24 часа. У пружању подршке женама жртвама, сигурне куће остварују добру координацију са надлежним органима: полицијом, тужилаштвима, судовима и центарима за социјални рад.

У извештајном периоду у Србији нису постојале посебне службе за жртве сексуалног насиља, нити су успостављене процедуре о поступању са жртвама силовања. У оквиру пројекта „Заустави–заштити–помози”,⁷⁴ Покрајинског секретаријата за здравство, који финансира УН Траст фонд на подручју АП Војводине у седам здравствених установа (Клиничком центру Војводине и шест општих болница) успостављени су *пилот-центри за жртве сексуалног насиља*. У овим центрима услуге су доступне 24 часа, седам дана у недељи, 365 дана у години. Центри поступају по упутствима датим у Посебном протоколу Министарства здравља за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу, као и у посебном *Водичу за поступање у случајевима сексуалног насиља у Центрима за жртве сексуалног насиља у АП Војводини*, који је креиран у оквиру пројекта. За пружање услуга правне и психосоцијалне помоћи жртвама сексуалног насиља и координацију са другим секторима ангажована је једна саветница и једна саветница-координаторка, чији се рад финансира средствима из пројекта. Услуге се пружају девојкама и женама старијим од 15 година и потпуно су бесплатне. У 2016. године услуге центара користиле су четири жене, а 2017. године, 58 жена.

73 „Сл. гласник РС”, бр. 42/2013

74 Видети: <http://projekti.zdravstvo.vojvodina.gov.rs/o-projektu/>

За жене мигранткиње на избегличкој „балканској рути“ организован је простор „Женски ку-так“ уз подршку УН агенција и УСАИД, који пружа услуге медицинске неге, психосоцијалне подршке, креативне радионице, курсеви језика, програмирања и сл.

У циљу подстицања и пружање подршке развоју специјализованих услуга у локалним заједницама, ПЗР је дао препоруке мера за 19 градова и општина у Србији⁷⁵ да у оквиру својих надлежности и расположивих буџетских средстава, финансијски подрже рад специјализованих ОЦД са подручја својих општина које пружају помоћ и подршку женама које преживљавају породично/партнерско насиље.

Е. СОС телефон

На нивоу државе још увек није успостављена услуга националног СОС телефона за жене жртве насиља, који испуњава стандарде у погледу доступности, анонимности и друге критеријуме у складу са Конвенцијом. При Министарству унутрашњих послова постоји бесплатна телефонска линија за пријављивање насиља у породици (0800/100-600). Може се пријвити сваки облик насиља у породици, независно од пола и узраста жртве и извршиоца.

У АП Војводини од 2012. функционише јединствени СОС телефон за Војводину (0800/101010), а чији је рад поверен Савезу удружења - Мрежа „СОС Војводина“. Удружења су равномерно територијално распоређена, тако да свако удружење прима позиве са територије која му је најближа, а ако је тај телефон заузет, позив се преусмерава на следећи слободан број. Средства за рад овог СОС телефона предвиђена су буџетом АП Војводине. Међу НВО које чине савез је организација која пружа подршку женама са инвалидитетом жртвама насиља, као и организација која заступа интересе Ромкиња и пружа услуге СОС телефона на мањинским језицима. Телефон је доступан радним данима од 10.00 до 20.00 часова.

Према подацима „Мреже жена против насиља“, коалиције женских НВО које се баве насиљем према женама на подручју Србије при женским НВО раде 22 СОС телефона за жене жртве насиља, са великим и дугогодишњим искуством и експертизом. Међу њима су два СОС телефона специјализована за жртве трговине људима, четири специјализована за жене са инвалидитетом, а три су доступна на језицима националних мањина. Услуге које се пружају путем СОС телефона обухватају информисање жена о њиховим правима и могућностима за заштиту од насиља, саветодавно усмеравање, психолошку подршку и правно саветовање. Доступност СОС телефона при НВО је различита, што зависи од капацитета НВО; само једна НВО има стално дежурство на СОС телефону.⁷⁶

Услуге СОС телефона пружају центри за социјални рад при општинама, као и поједине женске НВО које нису чланице „Мреже“. Не постоји, међутим, јединствена база података о броју пружалаца услуга СОС телефона. За већину општина не постоје подаци о томе да ли и колико финансијских средстава општине издвајају за рад локалних СОС телефона женских НВО. Највећи број СОС телефона суочава се са проблемима у погледу одрживости финансирања.

75 Ниш, Крушевац, Лесковац, Крагујевац, Краљево, Власотинце, Врање, Кикинда, Нови Бечеј, Смедеревска Паланка, Нови Сад, Вршац, Нови Пазар, Бачка Топола, Савски Венац, Стари Град, Нови Београд, Врачар и Палилула

76 Видети: <https://www.zeneprotivnasilja.net/o-nama/spisak-organizacija>

Крајем 2015. године усвојен је *Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуге СОС телефона за жене са искуством насиља*,⁷⁷ који прописује ближе услове и минималне стандарде за пружање услуге СОС телефона женама са искуством родно заснованог насиља из групе саветодавно-терапијских и социјално-едукативних услуга које су предвиђене Законом о социјалној заштити. Правилником су утврђени принципи рада СОС телефона: 1) Сигурност, безбедност и људско достојанство, 2) Поверљивост; 3) Веревање жртви и заузимање става да су починиоци одговорни; 4) Оснаживање; 5) Посебна знања и вештине; 6) Поштовање разлика и равноправан приступ, 7) Заштита и подршка, 8) Партиципација и консултације; 9) Координисан одговор на феномен насиља, 10) Управљање и одговорност; 11) Промоција толеранције; и 12) Принцип безусловне подршке. Правилником су утврђене активности које обухвата услуга СОС телефона, укључујући и омогућавање приступа ресурсима заједнице, повезивање са институцијама ради обезбеђивања заштите и подршке у ситуацији акутног насиља и др. Изричито је искључена могућност примене медијације.

Према подацима министарства надлежног за социјална питања, лиценцу за пружање услуга националног СОС телефона добиле три НВО: "Саветовалиште против насиља у породици" из Београда, Савез удружења - Мрежа „СОС Војводина“ из Новог Сада и Удружење Ромкиња „Освит“ из Ниша.

Ф. Подршка деци

У ОП превиђено је да је приликом пружања услуге и помоћи жртвама насиља у породици са децом која су била сведоци насиља неопходно да се њихова права и потребе обавезно узму у обзир. Сам појам „дете сведок“ обухвата дете које непосредно присуствује чину насиља у породици, као и дете које је насиљу посредно изложено.

У односу на децу сведоке насиља примењују се мере прописане Општим протоколом о заштити деце од злостављања и занемаривања (2005), којим су утврђени кораци и процедуре у пружању заштите и подршке детету. Основну улогу у пружању заштите и подршке детету има водитељ случаја у центру за социјални рад, који процењује да ли је дете угрожено, који су ризици по дете, да ли постоји озбиљна опасност за оштећење дететовог здравља и развоја и које услуге и мере заштите треба пружити детету и ненасилном родитељу. Ако је потребно, водитељ случаја заказује консултативни састанак са представницима релевантних органа и служби, ради размене информација и договора о даљим мерама и активностима у циљу заштите и пружања подршке детету. Исход консултативног састанка јесте *план за заштиту детета*, којим се утврђује ко, шта и када ће да ради, ко су одговорна лица за спровођење плана, као и начин праћења исхода планираних мера и активности. Једна од мера јесте и психосоцијално саветовање, примерено узрасту детета.

Све услуге које се пружају деци сведоцима морају се предузимати у складу са њиховим најбољим интересом, који представља један од основних принципа у раду са децом.

У односу на децу која се јављају као сведоци у судским поступцима важе посебна правила којима се обезбеђује заштита деце од секундарне виктимизације (видети више у Одељку V).

77 „Сл. гласник РС”, бр. 93/2015.

V. МАТЕРИЈАЛНО КРИВИЧНО ПРАВО

A. Правни оквир

Правни оквир за спровођење Конвенције чине Устав Републике Србије⁷⁸ и низ закона. Устав Републике Србије гарантује неприкосновеност људског достојанства, право на живот, неповредивост физичког и психичког интегритета, личну слободу и безбедност и друга људска права. Уставом је свакоме признато право на судску заштиту у случају повреде или ускраћивања гарантованих права, као и право на уклањање последица које су повредом настале.

Кривични законик из 2005 (КЗ) прописује бројна кривична дела којима се штити телесни, психички и/или сексуални интегритет, а која одговарају одредбама Конвенције. За процесуирање кривичних дела обухваћених Конвенцијом релевантни су *Законик о кривичном поступку* из 2011. (ЗКП) и *Закон о полицији* из 2018⁷⁹ (ЗП), а када је жртва, односно извршилац дете, примењује се *Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица* из 2005. и *Закон о извршењу кривичних санкција* из 2014. (ЗИКС) регулише поступак извршења кривичних санкција и санкција за прекршаје према пунолетним лицима, одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом и примену мера притвора. *Закон о јавном реду и миру*⁸⁰ из 2016. (ЗЈРМ) прописује прекршаје којима санкционише поједине облике психичког и физичког насиља. *Закон о прекршајима* из 2013. (ЗП) регулише прекршајни поступак и одређивање заштитних мера у случајевима насиља који су квалификовани као прекршај.

Породични закон из 2005. (ПЗ) дефинише појам насиља у породици, прописује мере заштите од насиља у породици и регулише посебан судски поступак за одређивање мера заштите. *Закон о забрани дискриминације* из 2009. (ЗЗД) регулише заштиту од родно заснованог узнемиравања, понижавајућег поступања, говора мржње и других облика родно засноване дискриминације, као и судски поступак у овим правним стварима. ЗРП регулише родно засновану дискриминацију и посебне мере за остваривање родне равноправности, као и посебан судски поступак за пружање грађанскоправне заштите од родно засноване дискриминације. *Закон о раду* из 2005. (ЗР) забрањује сексуално узнемиравање и све облике родно засноване дискриминације у запошљавању и на раду. *Закон о забрани злостављања на раду* (ЗЗЗР) прописује правну заштиту од злостављања на раду, укључујући и сексуално узнемиравање. *Закон о облигационим односима* из 1978. (ЗОО) регулише накнаду штете у случајевима повреде интегритета људске личности, личног и породичног живота и других права личности, укључујући и накнаду материјалне и нематеријалне штете.

Закон о парничном поступку из 2011. (ЗПП) регулише општи парнични поступак, чија се правила сходно примењују и у поступцима у којима се пружа грађанскоправна заштита од насиља у породици, злостављања на раду, сексуалног узнемиравања и других облика родно засноване дискриминације. *Закон о извршењу и обезбеђењу* из 2015. (ЗИО) регулише принудно спровођење пресуда грађанских судова.

78 „Сл. гласник РС”, бр. 98/2006.

79 „Сл. гласник РС” бр. 6/2016 и 24/2018

80 „Сл. гласник РС”, бр. 6/2016 и 24/2018

Закон о странцима из 2018. (ЗС) регулише услове за улазак, кретање, боравак и враћање странаца, а Закон о азилу из 2018. (ЗА) регулише статус, права и обавезе тражилаца азила и лица којима су одобрени право на азил и привремена заштита.

Законом о социјалној заштити из 2011. (ЗСЗ) регулише се пружање психосоцијалне подршке жртвама насиља.

После ратификације Конвенције, у циљу њене имплементације, 2016. усвојен је нови Закон о спречавању насиља у породици (ЗСНП), који је започео да се примењује 1. јуна 2017. Овим законом су уређени организација и поступање државних органа и установа са циљем да се обезбеди делотворно спречавање насиља у породици и пружање хитне, благовремене и делотворне заштите и подршке жртвама насиља у породици. Овај закон се примењује на случајеве насиља у породици, чија је дефиниција преузете из Конвенције, као и на сва кривична дела родно заснованог насиља, која су у ЗСНП таксативно наведена⁸¹

У циљу усаглашавања домаћег законодавства са стандардима Конвенције, 2016. измењен је и допуњен КЗ. Уведена су нова кривична дела, и то: прогањање (чл. 138а КЗ), принудног брака (чл. 187а КЗ), сакаћење женског полног органа (чл. 121а КЗ) и полно узнемиравање (чл. 182а КЗ). Ради усклађивања са члановима 36. и 40. Конвенције, повећане су и забрањене казне за одређени број кривичних дела из групе дела против полне слободе, а у циљу усклађивања са чланом 36. ставом 3. Конвенције прописано је да се гоњење за дела из групе кривичних дела против полне слободе предузима по службеној дужности, на иницијативу јавног тужиоца, без обзира на то да ли су учињена према супружнику. Такође, у циљу усклађивања са члаом 53. Конвенције, уведено је ново кривично дело *кршење забране утврђене мером безбедности* (чл. 340а КЗ).

У Додатку су дати изводи из релевантних закона.

Б. Смернице за имплементацију прописа

Начин поступања и сарадња институција на спречавању и заштити жена жртава насиља у породици и у партнерским односима утврђени су ОП (2011). Њиме је успостављен мултисекторски систем подршке и заштите жена жртава насиља како би се обезбедила безбедност жртве и утврдила одговорност насилника. Поред Општег протокола, постоје и секторски (посебни) протоколи:

81 Прогањање (чл. 138а КЗ); 2) силовање (чл. 178. КЗ); 3) обљуба над немоћним лицем (чл. 179. КЗ); 4) обљуба над дететом (чл. 180. КЗ); 5) обљуба злоупотребом положаја (чл. 181. КЗ); 6) недозвољене полне радње (чл. 182. КЗ); 2 7) полно узнемиравање (чл. 182а КЗ); 8) подвођење и омогућавање вршења полног односа (чл. 183. КЗ); 9) посредовање у вршењу проституције (чл. 184. КЗ); 10) приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетних лица за порнографију (чл. 185. КЗ); 11) навођење детета на присуствовање полним радњама (чл. 185а КЗ); 12) запуштање и злостављање малолетног лица (чл. 193. КЗ); 13) насиље у породици (чл. 194. КЗ); 14) недавање издржавања (чл. 195. КЗ); 15) кршење породичних обавеза (чл. 196. КЗ); 16) родоскврнуће (чл. 197. КЗ); 17) трговина људима (чл. 388. КЗ); 18) друга кривична дела, ако је кривично дело последица насиља у породици. Закон се не примењује на малолетна лица која учине насиље у породици. (чл. 4. ЗСНП)

Посебни протокол МРЗСП (2013) - структурира интерне процедуре које ЦСР спроводи са циљем да се насиље одмах заустави, спречи понављање, обезбеди сигурност и задовољавање основних егзистенцијалних потреба жртава, њихово оснаживање и оспособљавање да уз подршку или без подршке преузму одговорност за квалитет и организацију сопственог живота без насиља, уређује формирање *интерног тима* у оквиру ЦСР, координаторску улогу ЦСР у локалној заједници. У заштити жртава породичног и партнерског насиља, ЦСР, остварујући своју координаторску улогу, у рад на појединачним случајевима укључује друге актере у локалној заједници како би се жртви обезбедила сва потребна помоћ и подршка. Тај задатак обављају интерни тимови ЦСР специјализовани за рад са жртвама породичног и партнерског насиља. Инструкције о раду интерних тимова у центрима за социјални рад дате су у *Приручнику за организовање и поступање Интерних тимова у ЦСР у заштити жртава насиља у породици и жртава у партнерским односима*, који је објавио Републички завод за социјалну заштиту (2014).⁸²

Посебни протокол МУП - стандардизује и уређује процедуру поступања полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима по сазнању за насиље, а у циљу заштите безбедности жртве; прописује специјализацију полицијских службеника који поступају у овим случајевима; уређује упућивање жртве у систем заштите, сарадњу са другим надлежним установама и институцијама, као и примену и праћење примене Протокола и вођење евиденције података о случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима.

Посебни протокол МЗ (2010) - намењен је здравственим радницима на свим нивоима пружања здравствене заштите, а дефинише процедуре и улоге здравствених радника у вези са насиљем према женама у породици и партнерским односима. Протоколом су дефинисане превентивне и интервентне активности које здравствени радници треба да предузму у циљу адекватне реакције у случајевима насиља у породици, са примерима добре праксе у пружању здравствених услуга женама са искуством насиља, као и видови обука запослених у здравственим установама за примену Протокола.

Посебни протокол за правосуђе (2014) - уређује поступање судова и јавних тужилаштава (правосудни органи) у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, уз поштовање независности судске власти и законом прописаних правила о поступању; обавезује правосудне органе да у случајевима насиља над женама поступају са „нарочитом пажњом”, утврђује обавезу правосудних органа да спроводе активности у циљу информисања, обавештавања и едукације свих носилаца правосудних функција, кроз сарадњу са учесницима у поступку заштите и кроз обуке које организује Правосудна академија; утврђује обавезу правосудних органа да воде статистичке евиденције података о случајевима насиља према женама у породици и партнерским односима, као и обавезу да израђују упутства или инструкције за своје запослене у циљу стицања основних знања о појави насиља над женама у породици и партнерским односима.

У циљу имплементације општег и посебних протокола и унапређења ефикасности и координисаног деловања институција на спречавању и заштити од насиља у породици и у партнерским односима, у локалним заједницама формиране су *локалне мреже за борбу против насиља над женама у породици и у партнерским односима*, у које су укључени правосудни и

82 Доступно на: <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/PRIRUCNIK%20IT%20Nasilje.pdf>

други државни органи, социјалне, образовне, здравствене и друге установе. Рад локалних мрежа заснива се на споразуму о међусекторској сарадњи органа и установа, а у великом броју споразума као партнери јављају се и женске организације које пружају помоћ и подршку жртвама насиља у породици. Споразумима су утврђени заједнички принципи и деловање у случајевима насиља у породици и у партнерским односима.⁸³

После усвајања ЗСНП, у сваком основном тужилаштву формиране су групе за координацију и сарадњу, чији су састав, начин рада и друга питања регулисани посебним *Пословником* (2016), а права и обавезе надлежних органа и начин сарадње *Правилником о сарадњи*.⁸⁴

У свакој полицијској управи одређени су полицијски службеници који су завршили специјализовану родно сензитивну обуку за поступање у случајевима насиља, а у сваком јавном тужилаштву одређени су заменици јавног тужиоца који су завршили специјализовану обуку да би остваривали надлежности јавног тужилаштва у спречавању насиља у породици и гоњењу учинилаца кривичних дела родно заснованог насиља.⁸⁵ У судовима опште надлежности и прекршајним судовима одређене су судије које су завршиле специјализовану обуку за поступање у предметима спречавања насиља у породици и других кривичних дела на која се ЗСНП примењује.⁸⁶ Руководилац сваког центра за социјални рад одредио је међу запосленима у центру тим стручњака да помажу у спречавању насиља у породици и пружају подршку жртвама насиља.⁸⁷ У свакој полицијској управи,⁸⁸ основном и вишем јавном тужилаштву, основном и вишем суду и центру за социјални рад именована су *лица одређена за везу*, која размењују обавештења и податке битне за спречавање насиља у породици и других дела родно заснованог насиља, као и за откривање, гоњење и суђење извршиоцима и пружање заштите и подршке жртвама.⁸⁹

Републички јавни тужилац је 20.5.2015. године издао обавезно *Упутство О бр. 2/15*, којим се налаже да се у свим вишим и основним јавним тужилаштвима Републике Србије одреди по један носилац јавнотужилачке функције - контакт особа која ће бити задужена за рад, праћење и сарадњу са другим надлежним институцијама и органима у вези с кривичним делима против полне слободе и кривичним делима против брака и породице. Такође, издао је 22.12.2015. *Упутство А бр. 802/15*, којим се одређује вођење посебних евиденција у апелационим, вишим и основним јавним тужилаштвима у односу на кривична дела насиље у породици из чл. 194. Кривичног законика, у којим предметима је потребно хитно поступање. Прописано је да посебне евиденције треба да садрже податке о учиниоцу кривичног дела, жртви, кривичном делу, предузетим радњама и донетим јавнотужилачким и судским одлукама, а за кривична дела учињена из мржње (чл. 54а КЗ) и евиденцију о побудама за извршење кривичног дела. Ради постизања делотворности и једнообразности у поступању

83 Споразуми имају сличну садржину и њима се углавном дефинишу заједнички принципи деловања, као и начин координације, међусобног обавештавања, прикупљања података и сл.

84 Члан 27. ЗСНП.

85 Члан 9. ЗСНП

86 Члан 10. ЗСНП

87 Члан 11. ЗСНП

88 У Србији постоји 27 полицијских управа, организованих по територијалном принципу.

89 Члан 24. ЗСНП.

јавних тужилаца у примени новог ЗСНП, републички јавни тужилац је 30.5.2017. издао Опште обавезно упутство о формирању група за координацију и сарадњу и начину прикупљања и достављања података о примени закона.⁹⁰

Министарство надлежно за социјална питања донело је 2017. Упутство о реализацији обавеза центара за социјални рад у примени Закона о спречавању насиља у породици.⁹¹ Министарство унутрашњих послова утврдило је инструмент за процену ризика за поступање у случајевима насиља у породици, који садржи и Листу ризика. Министарство правде, у сарадњи са НВО Аутономни женски центар, израдило је родно сензитивне Смернице за поступање јавних тужилаца, полицијских службеника и запослених у центрима за социјални рад у случајевима насиља у породици, ради успостављања што свеобухватније сарадње у циљу благовремене и ефикасне заштите од насиља у породици. У оквиру Министарства унутрашњих послова формирана је Радна група за сузбијање насиља над женама,⁹² чији рад, поред осталог, треба да допринесе остваривању интензивније сарадње министарства са специјализованим женским невладиним организацијама које пружају услуге женама у ситуацији насиља.

Ц. Правна средства

Правна средства против извршилаца

Жртве⁹³ кривичних дела обухваћених Конвенцијом која се гоне по службеној дужности имају право да се придруже кривичном поступку као оштећено лице и истакну свој имовинскоправни захтев (видети више у Одељку Д). Жртва може да износи чињенице, предлаже доказе и учествује у извођењу доказа, да буде обавештена о одбацивању кривичне пријаве или о одустанку јавног тужиоца од гоњења, да поднесе приговор против одлуке јавног тужиоца да не предузме или да одустане од кривичног гоњења, да присуствује припремном рочишту и главном претресу, да буде обавештена о исходу кривичног поступка, да јој се достави правоснажна пресуда и др.⁹⁴ Ако након потврђивања оптужнице јавни тужилац изјави да одустаје од оптужбе, жртва има право да преузме гоњење⁹⁵, о чему је суд мора обавестити.

За кривична дела обухваћена Конвенцијом која јавни тужилац гони по предлогу жртве, жртве могу да поднесу предлог за кривично гоњење у року од три месеца од дана кад је оштећени сазнао за кривично дело и осумњичено⁹⁶, а за дела за која се гоњење предузима по приватној тужби жртве се јављају као приватни тужиоци, који заступају оптужницу.⁹⁷

90 Републичко јавно тужилаштво, О. бр. 1/17 од 30.05.2017. године.

91 Видети: <http://www.pravniportal.com/obavezujuce-uputstvo-o-realizaciji-obaveza-centara-za-socijalni-rad-u-primeni-zakona-osprecavanju-nasilja/>

92 Видети: <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/190717/190717-vest9.html>

93 У српском кривичном процесном законодавству не користи се израз „жртва“, већ израз „оштећени“, који је дефинисан као „лице чије је лично или имовинско право кривичним делом повређено или угрожено“ (чл. 2. ст. 1. тач. 11. ЗКП).

94 чл. 50. ЗКП

95 Члан 52. ЗКП

96 Члан 53. ЗКП

97 Члан 64. ЗКП

Породичним законом је сваком члану породице признато право на заштиту од насиља у породици.⁹⁸ Законска дефиниција насиља у породици обухвата све могуће видове испољавања физичког, психичког, сексуалног и економског насиља, тј. свако понашање којим се угрожавају основне вредности људског бића: његов телесни интегритет, душевно здравље и спокојство. Члановима породице сматрају се: супружници или бивши супружници, деца, родитељи и остали крвни сродници, те лица у тазбинском или адоптивном сродству, односно лица која везује хранитељство, лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству, ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери, лица која су међусобно била или су још увек у емоционалној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.⁹⁹

Од суда се могу тражити следеће мере:¹⁰⁰ 1) исељење из породичног стана или куће, без обзира на то коме припада право својине одн. закупа непокретности; 2) усељење у породични стан или кућу, без обзира на то коме припада право својине или закупа непокретности; 3) забрана приближавања жртви на одређеној удаљености; 4) забрана приступа у простор око места становања или места рада жртве и 5) забрана даљег узнемиравања. Ове мере могу тужбом тражити и јавни тужилац и центар за социјални рад. Не постоји ограничење у погледу броја мера које се могу тражити, а суд није везан захтевом тужиоца, па може одредити и меру заштите коју тужилац није тражио, ако оцени да се њоме обезбеђује адекватна заштита. Мере се одређују на највише годину дана, а може се неограничени број пута тражити њихово продужавање, све док за њима постоји потреба за заштитом.

Према ПЗ, странак су овлашћене да траже одређивање мера заштите од насиља у породици и у парницама за развод и поништај брака,¹⁰¹ у матернитетским и патернитетским парницама,¹⁰² у парницама за заштиту права детета, у парницама за вршење родитељског права, као и у парницама за лишење и враћање родитељског права.¹⁰³ У оквиру поступка у овим парницама суд може и по службеној дужности одредити мере заштите од насиља у породици детета и/или одраслог члана породице, ако дође до сазнања да постоји потреба за правном заштитом.

У случајевима добровољног неиспуњења судске одлуке којом су одређене мере заштите, жртва насиља може покренути поступак за принудно извршење, који се спроводи по ЗИО 2015. Ако починилац прекрши меру заштите коју је суд изрекао, жртва може поднети кривичну пријаву, јер је кршење мера заштите инкриминисано КЗ као посебно кривично дело (чл. 194. ст. 5), за које је запређена казна затвора од три месеца до три године и новчана казна.

У случајевима *сексуалног узнемиравања на радном месту*, жртве могу тражити судску заштиту која је прописана ЗСЗР, и то: 1) утврђење да је жртва злостављања, 2) забрану даљег злостављања, односно понављања злостављања; 3) извршење радње ради уклањања последица злостављања, 4) накнаду материјалне и нематеријалне штете, као и 5) објављивање пресуде у средствима информисања.¹⁰⁴

98 Члан 10. ПЗ

99 Члан 197. ст. 3. ПЗ

100 Члан 198. ст. 2. ПЗ

101 Члан 226. ст. 3. ПЗ

102 Члан 260. ст. 3. ПЗ

103 Члан 273. ст. 3. ПЗ

104 Члан 30. ЗСЗР

Према ЗЗД и ЗРП, жртве било ког облика дискриминације прописаних овим законима, у које спадају и узнемиравање, понижавајуће поступање и други облици дискриминације, могу против починиоца покренути парницу и истаћи следеће захтеве: 1) забрану извршења радње од које прети дискриминација, забрану даљег вршења радње дискриминације, односно забрану понављања радње дискриминације, 2) утврђење да је тужени дискриминаторски поступао; 3) извршење радње ради уклањања последица дискриминаторског поступања, 4) накнаду материјалне и нематеријалне штете и 5) објављивање пресуде¹⁰⁵ (чл. 43. ЗЗД и чл. 43. ЗРП).

У случајевима *родно заснованог узнемиравања и понижавајућег поступања* по основу пола/рода, укључујући и сексуално узнемиравање, жртве против починиоца могу поднети притужбу Поверенику за заштиту равноправности, специјализованом независном телу које испитује да ли је дошло до дискриминације и изриче препоруке и мере за отклањање повреде права.¹⁰⁶

У случају насиља у породици, родно заснованог узнемиравања, сексуалног узнемиравања и других облика родно засноване дискриминације, жртва може од суда тражити издавање привремених мера, које суд може одредити и по службеној дужности.¹⁰⁷ Привремене мере могу се тражити пре, у току и по окончању поступка, све док се принудно не спроведе судска одлука.

Правна средства против државних органа

У случајевима када државни органи нису успели да спроведу своју обавезу да предузму неопходне превентивне или заштитне мере у оквиру својих овлашћења, жртва има право на накнаду материјалне и нематеријалне штете. Ово право је гарантовано *Уставом*.¹⁰⁸ 300 прописује да свако правно лице, укључујући и државу, аутономну покрајину и јединицу локалне самоуправе одговара за штету коју његов орган проузрокује трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција¹⁰⁹ (чл. 172 ст. 1).

Ако је дошло до пропуста у раду полицијског службеника, жртва је овлашћена да тужбом од државе тражи накнаду штете.¹¹⁰ Ако је полицијски службеник штету проузроковао намерно или из крајње непажње током обављања послова и задатака или је поступао несагласно прописима о начину обављања полицијских и других послова, одговоран је сам полицијски службеник. Уколико је непредузимање неопходних превентивних или заштитних мера резултат пропуста у раду судије, жртва има право да од државе тражи накнаду штете.¹¹¹

Због пропуста у раду надлежних органа управе у спречавању и заштити од насиља жртве се могу обратити притужбом Заштитнику грађана, који утврђује пропусте и изриче мере и

105 Члан 43. ЗЗД и чл. 43 ЗРП

106 Члан 33. ЗЗД

107 Члан 447-460, чл.44. ЗЗД и чл. 50. ЗРП

108 Члан 35. ст. 2. Устава Србије

109 Члан 172. 300

110 Члан 218. ЗП.

111 Члан 6. Закона о судијама

препоруке за отклањање повреде права. Уколико су својим правним актима или радњама правосудни и други државни органи прекршили људска права гарантована Уставом, жртве могу поднети *уставну жалбу*. Ако Уставни суд утврди да је дошло до повреде, може одредити предузимање друге мере или радње којом се отклањају штетне последице утврђене повреде и одредити начин правичног задовољења, а ако је подносилац тражио накнаду материјалне и нематеријалне штете, може усвојити овај захтев и обавезати одређени орган да исплати накнаду штете.¹¹²

У службеним евиденцијама садржани су подаци о броју покренутих парница за заштиту од насиља у породици. Видети Табелу бр. 9.

Нема података о броју парница које су покренуте ради заштите од сексуалног узнемиравања и дискриминације.

Д. Накнада штете

Накнада штете од починилаца

Жртве дела насиља прописаних Конвенцијом имају право да према починиоцу остварују заштиту која је 300 прописала за случајеве повреде права личности.¹¹³ Ако је извршењем дела наступила телесна повреда или нарушење здравља, жртва од починиоца може тражити накнаду трошкова лечења и друге потребне трошкове у вези с лечењем, као и зараду изгубљену због неспособности за рад за време лечења.¹¹⁴ Уколико је извршење дела проузроковало смрт неког лица, наследници имају право на накнаду материјалне и нематеријалне штете.

У случајевима насиља у којима је лице преваром, принудом или злоупотребом неког односа подређености или зависности наведено на кажњиви полни акт или полну радњу, као и лице према коме је извршено неко друго кривично дело против достојанства личности и морала, има право на правичну новчану накнаду због претрпљених душевних болова.¹¹⁵

Жртве кривичних дела насиља обухваћених Конвенцијом могу остварити накнаду истцањем имовинскоправног захтева према извршиоцу у току кривичног поступка или у посебној парници.

Могућност да оствари нанаву штете у кривичном поступку има оштећено лице,¹¹⁶ а то је свако лице чије је лично или имовинско право кривичним делом повређено или угрожено,¹¹⁷ што укључује и могућност да накнаду штете траже не само непосредне, већ и посредне жртве кривичног дела. Жртва не сноси трошкове поступка. Кривични суд одлучује о имовинскоправном захтеву ако оцени да се тиме кривични поступак неће знатно одуговлачити.

112 Члан 89. Закона о Уставном суду

113 Члан 155. 300

114 Члан 195. 300

115 Члан 202. 300..

116 Члан 252. ЗКП

117 ЧЧлан 2. ст. 1. тач. 11. ЗКП

Ако подаци кривичног поступка не пружају поуздан основ за пресуђење о имовинскоправном захтеву, суд жртву упућује на парницу за накнаду штете.¹¹⁸

Нема поузданих података о броју кривичних поступака у којима су жртве насиља оствариле накнаду штете, али у пракси судови жртве најчешће упућују да у парници остваре накнаду штете, што отежава положај жртава, с обзиром на високе трошкове и дуго трајање поступка. Жртва у парничном поступку претходно сноси трошкове поступка, а ако није у стању, суд је може, на њен захтев, ослободити претходног сношења трошкова поступка узимајући у обзир њен имовински статус.¹¹⁹ Странка које је ослобођена трошкова поступка има право да тражи постављање бесплатног заступника. Суд признаје ово право ако утврди да је то нужно ради заштите права странке.¹²⁰

У поступцима у којима се остварује накнада штете важи стандардно начело о суђењу у разумном року. За случај прекомерне дужине трајања поступка, жртви стоје на располагању правна средства регулисана *Законом о заштити права на суђење у разумном року* из 2015.¹²¹ Употребом тих средстава странка може издејствовати убрзање поступка и остварити накнаду нематеријалне штете коју је претрпела због повреде права на суђење у разумном року. Поступак за заштиту права на суђење у разумном року је бесплатан и хитан.

Не постоје подаци о томе колико је парница вођено ради накнаде штете.

Државна накнада

У Србији тренутно не постоји могућност да жртве насилних кривичних дела, укључујући насиље према женама и насиље у породици, које су претрпеле озбиљну повреду или нарушавање здравља, до те мере да степен повреда није покривен из других извора, остваре накнаду од државе. Због лоше економске ситуације и великог дефицита у државном буџету, још увек није успостављен државни фонд нити су опредељена средства за ове намене. Зато је приликом потврђивања Истанбулске конвенције Србија била принуђена да стави резерву на чл. 30. ст. 2, став који се односи на државни фонд и остваривање накнаде штете за теже повреде или теже нарушавање здравља проистекле из кривичних дела одређених Конвенцијом. Из истих разлога Србија још увек није ратификовала Европску конвенцију о накнади штете жртвама кривичних дела са елементима насиља, коју је потписала октобра 2010.

Подаци о броју покренутих поступака за накнаду штете од починилаца и државе нису доступни, јер се не прикупљају из судских предмета, тако да не постоје у службеним судским евиденцијама.

118 Члан 258. 4. ЗКП

119 Члан 168. ЗПП

120 Члан 170. ЗПП.

121 Члан 202. ЗОО.

Е. Родитељско право и одржавање личних односа

Према ПЗ, приликом одлучивања о вршењу родитељског права и остваривању права детета на одржавање личних односа са родитељем са којим не живи суд је дужан да узме у обзир све околности и да одлуку донесе у складу са најбољим интересом детета,¹²² што се процењује у оквиру специфичног чињеничног контекста сваког појединачног случаја.

Суд може ограничити право детета да одржава личне односе са родитељем са којим не живи, ако је то у најбољем интересу детета, ако постоје разлози да се тај родитељ потпуно или делимично лиши родитељског права, као и у случају насиља у породици.¹²³ Насиље према детету и мајци детета једна је од релевантних околности о којој је суд дужан да води рачуна приликом одлучивања о вршењу родитељског права и одржавању личних односа детета и насилног родитеља.

Постоји могућност да суд пресудом којом одлучује о вршењу родитељског права и одржавању личних односа одреди једну или више мера заштите од насиља у породици,¹²⁴ а ако су већ одређене, може одредити нове мера, ако су оне потребне да би се осигурала безбедност жртве и њихове деце. Одлуком којом одређује мере заштите суд може одредити такав модел виђења са дететом који омогућава да се избегне контакт жртве и починиоца насиља, ако је то потребно да би се спречило угрожавање сигурности жртве.

У случајевима када се процени да је регуларно виђање насилног родитеља са дететом ризично, примењује се модел виђања са децом у тзв. контролисаним условима - у ЦСР, под надзором стручних лица. Нема прецизних правила о спровођењу овог модела виђења, а у пракси постоје извесне тешкоће у процени безбедносних ризика за жену и децу, који потичу од насиља које врши партнер, односно отац деце.

У Табели бр. 10 садржани су подаци о мерама које су ЦСР предузели ради заштите деце у случајевима насиља у породици.

Ф. Инкриминација насиља

Психичко насиље

Психичко насиље које се врши према члану породице инкриминисано је као један од облика кривичног дела насиља у породици.¹²⁵ Ово кривично дело обухвата не само примену физичког насиља, већ и вербално насиље усмерено на живот или телесни интегритет члана породице, као и угрожавање сигурности и интегритета члана породице кроз узнемиравање, дрско и безобзирно понашање, односно психичко насиље. Према КЗ, круг субјеката је ужи од круга субјеката којима је ПЗ признато право на заштиту од насиља у породици, јер не обухвата бивше супружнике који не живе у заједничком домаћинству и немају заједничко дете, бивше ванбрачне partnere, као ни родитеље ванбрачних partnere.

¹²² Члан 252. ЗКП

¹²³ „Сл. гласник РС”, бр. 40/2015

¹²⁴

¹²⁵ Члан 194. КЗ

Психичко насиље изван породичног контекста инкриминисано је КЗ прописивањем неколико кривичних дела.

*Кривично дело принуде*¹²⁶ дефинисано је као употреба силе или претње, са циљем да се лице принуди да нешто учини или трпи. За основни облик овог дела прописана је казна затвора до три године. Ако је дело учињено на свиреп начин или претњом убиством или тешком телесном повредом или отмицом, запређена је казна затвора од шест месеци до пет година, а ако је услед дела наступила тешка телесна повреда или друге тешке последице, казна затвора од једне до 10 година. У случају да је дело довело до смрти лица или је дело извршила група лица, запређена је казна затвора од три до 12 година, а ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, прописана казна затвора од пет до 15 година. Дело се гони по службеној дужности.

*Кривично дело злостављања и мучења*¹²⁷ дефинисано је као злостављање или поступање према лицу на начин којим се вређа људско достојанство. За основни облик овог дела прописана је казна затвора до једне године. Тежи облик дела постоји ако се применом силе, претње или на други недозвољни начин лицу нанесе велики бол или тешке патње с циљем да од њега или од трећег лица добије признање, исказ или друго обавештење или да се он или неко треће лице застраши или незаконито казни, или то учини из друге побуде засноване на било каквом облику дискриминације. Постоји квалификовани облик дела за које је прописана казна затвора од шест месеци до пет година, а ако је дело извршило службено лице у вршењу службе, казна је затвор од три месеца до три године, односно од једне до осам година, за тежи облик дела. Дело се гони по службеној дужности.

*Кривично дело угрожавања сигурности*¹²⁸ дефинисано је као угрожавање сигурности лица претњом да ће напасти на живот или тело тог лица или њему блиског лица, а за ово дело запређена је новчана казна или затвор до једне године. Квалификовани облик овог дела постоји када је оно учињено према више лица или ако је изазвало узнемиреност грађана или друге тешке последице. Запређена казна је затвор од три месеца до три године. Дело се гони по службеној дужности.

Инкриминисање психичког насиља остварено је и прописивањем низа кривичних дела којима се нарушавају част и углед: кривично дело *увреде*,¹²⁹ за које је прописана казна од 40.000 до 200.000 динара (од 333 до 1.660 евра) и које се гони по приватној тужби; кривично дело *изношења личних и породичних прилика*,¹³⁰ за које је прописана новчана казна или затвор до шест месеци, а које се гони по приватној тужби; кривично дело *повреде угледа због расне, верске, националне или друге припадности*,¹³¹ за које је прописана новчана казна или затвор до годину дана, а које се гони по службеној дужности.

Поједини лакши облици психичког насиља којима се нарушавају јавни ред и мир инкриминисани су као прекршај прописан ЗЈРМ - *Вређање, вршење насиља, претња или туча*,¹³² за

126 Члан 135. КЗ

127 Члан 137. КЗ

128 Члан 138. КЗ

129 Члан 170. КЗ

130 Члан 172 КЗ

131 Члан 174. КЗ

132 Чл. 9. ЗЈРМ

које је прописана новчана казна 20.000 до 100.000 динара (од 160 до 830 евра) или затвор од 10 до 30 дана, а ако је дело извршено у групи, затвор од 30 до 60 дана.

Прогањање (чл. 34. Конвенције)

Изменама и допунама КЗ из 2017. прогањање је инкриминисано као посебно кривично дело,¹³³ које се може извршити на један од следећих начина: 1) неовлашћеним праћањем лица или предузимањем друге радње у циљу физичког приближавања лицу противно његовој вољи; 2) настојањем да се противно вољи лица са њим успостави контакт непосредно, преко трећег лица или путем средстава комуникације; 3) злоупотребом података о личности другог лица или њему блиског лица ради нуђења робе или услуга; 4) претњом нападом на живот, тело или слободу другог лица или њему блиског лица; 5) предузимањем других сличних радњи на начин који може осетно да угрози лични живот лица према коме се радње предузимају. За ово дело запређена је новчана казна или затвор до три године. Дефиниција кривичног дела прогањања усаглашена је са дефиницијом из чл. 34. Конвенције, а приликом прописивања кривичног дела очигледно је настојање да се оствари принцип одређености (*lex certa*) и обезбеди заштита жртава изложених различитим облицима прогањања.

Физичко насиље

Физичко насиље према члану породице инкриминисано је као облик кривичног дела насиља у породици,¹³⁴ а састоји се у примени физичке силе, којом се жртви наноси, односно покушава да нанесе телесна повреда или се угрожава телесни интегритет без наношења повреда. Казна за овај облик дела је затвор од три месеца до три године. Тежи облик дела постоји ако је при извршењу коришћено оружје, опасно оруђе или друго средство, за које је прописан затвор од шест месеци до пет година. Ако су наступиле тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља или су учињена према малолетном лицу, прописана казна је затвор од две до 10 година. За случај да је наступила смрт, учинилац се кажњава затвором од три до 15 година.

Физичко насиље извршено према женама изван породице инкриминисано је прописивањем неколико кривичних дела: *убиство*, за које је запређена казна затвора од пет до 15 година затвора,¹³⁵ *тешко убиство*, које обухвата и убиство члана породице којег је учинилац претходно злостављао, за које је запређена казна затвора од 30 до 40 година;¹³⁶ *тешка телесна повреда*, за коју је прописана казна затвора од шест месеци до пет година, а ако су наступиле теже последице казна је затвор од једне до осам година,¹³⁷ *лака телесна повреда*,¹³⁸ која је санкционирана новчаном казном или казном затвора до једне године, а ако је повреда нанета оружјем, опасним оруђем или другим средством, казна је затвор до три године. Поједини лакши облици физичког насиља могу бити квалификовани као прекршај прописан ЗЈРМ - *Вређање, вршење насиља, претња или туча*.¹³⁹

133 Члан 138а КЗ

134 Члан 194. ст. 1. КЗ

135 Члан 113. КЗ

136 Члан 114. КЗ

137 Члан 121. КЗ

138 Члан 122. КЗ

139 Члан 9. ЗЈРМ

Сексуално насиље

Одредбама КЗ сексуално насиље инкриминисано је прописивањем неколико кривичних дела против полне слободе: силовање¹⁴⁰, обљуба над немоћним лицем,¹⁴¹ обљуба над дететом,¹⁴² обљуба злоупотребом положаја,¹⁴³недозвољене полне радње,¹⁴⁴ подвођење и омогућавање вршења полног односа,¹⁴⁵посредовање у вршењу проституције,¹⁴⁶ приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију,¹⁴⁷ навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама,¹⁴⁸ полно узнемиравање (182а КЗ) и искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу (185б КЗ).

Силоваче¹⁴⁹ је кривично дело које се врши принудом на полни однос или на неки други сексуални чин употребом силе или претњом да ће непосредно напасти на живот или тело жртве или њој блиског лица. Прописивањем кривичног дела силовања инкриминисано је и силовање према садашњем или бившем супружнику/ванбрачном партнеру, јер је за постојање дела неважно у каквом су односу жртва и извршилац. Извршиоци и жртве кривичног дела силовања могу бити и жене и мушкарци. Битан елемент овог кривичног дела је принуда, што подразумева пружање отпора, тако да кривично дело силовања не постоји ако нема отпора. Радња извршења кривичног дела силовања може се састојати од обљубе (полног односа) или „са њом изједначеног чина“ (законска формулација), а то може бити било који акт задовољења полног нагона предузет према телу неког лица, укључујући аналну или оралну пенетрацију сексуалне природе, коришћењем било ког дела тела извршиоца, односно неког предмета. За силовање је прописана казна затвора од пет до 12 година. Лакши облик постоји ако је учињено с претњом да ће се о лицу према коме се дело врши или о њему блиском лицу открити нешто што би шкодило његовој части или угледу или претњом другим тешким злом. За овај облик дела прописана је казна затвора од две до 10 година. Тежи облик постоји када је силовање довело до тешке телесне повреде лица према којем је дело извршено или дело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или понижавајући начин или према малолетнику или је имало за последицу трудноћу. Ово дело се кажњава затвором од пет до 15 година. Силоваче које је довело до смрти силованог лица и оно које је учињено према детету кажњава се затвором од најмање десет година.

Законски опис дела усклађен је са Конвенцијом јер су инкриминисани сви облици сексуалног насиља. Међутим, силовањем се не сматра сваки акт сексуалног насиља на који жртва није дала свој пристанак, како је то прописано чл. 35. Конвенције, већ само онај који је извршен употребом принуде (силе или претње). Ради усаглашавања са Конвенцијом планиране су измене прописа.

140 Члан 188. КЗ

141 Члан 179. КЗ

142 Члан 180. КЗ

143 Члан 181. КЗ

144 Члан 182.КЗ

145 Члан 183. КЗ

146 Члан 184 КЗ

147 Члан 185. КЗ

148 Члан 185а КЗ

149 Члан 178. КЗ

Сексуално насиље инкриминисано је и прописивањем кривичних дела код којих употреба принуде није битан елемент дела, нити је од значаја да ли је жртва пристала на сексуални акт: *обљуба над немоћним лицем*,¹⁵⁰ *обљуба над дететом*¹⁵¹ и *обљуба злоупотребом положаја*.¹⁵² Радња извршења ових дела састоји се у полном односу или било ком другом чину задовољења полног нагона који је предузет према телу жртве.

Посебним кривичним делом *недозвољене полне радње*¹⁵³ инкриминисане су и све друге радње управљене према неком лицу на задовољење полног нагона извршиоца, којима се, према усвојеним друштвеним схватањима и правилима, грубо повређује осећај стида, пристojности и моралности. Посебно кривично дело сексуалног насиља јесте *искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу*.¹⁵⁴

За сва кривична дела сексуалног насиља гоњење се предузима по службеној дужности, независно од тога у каквом су односу починилац и жртва. То важи и за силовање и друга дела сексуалног насиља извршена према бившим, односно садашњим супружницама или партнерима У том погледу законска решења су усаглашена са чланом 36. став 3. Конвенције.

Правно је компетентна да пристане на сексуални чин свака особа старија од 14 година, независно од пола. Евентуални пристапак на сексуални чин особе млађе од 14 година не искључује кривицу учиниоца.

Принудни брак

Принудни брак је инкриминисан 2016. изменама и допунама КЗ, прописивањем кривичног дела *принудно закључење брака*.¹⁵⁵ Према законској дефиницији, ово дело састоји се у принуди на закључење брака употребом силе или претње, а кажњава се затвором од три месеца до три године. Ако је ради извршења овог кривичног дела извршилац лице одвео у иностранство или га је навео да оде у иностранство, прописана је казна затвора до две године. Дело се гони по службеној дужности. Законска дефиниција овог кривичног дела усаглашена је са чл. 37. Конвенције.

Генитално сакаћење жена

Генитално сакаћење жена инкриминисано је 2016. изменама и допунама КЗ, прописивањем кривичног дела *сакаћење женског полног органа*.¹⁵⁶ Дело се састоји у сакаћењу спољних делова женског полног органа, а прописана казна је затвор од једне до осам година. Посебан облик постоји када се женска особа наведе да се подвргне сакаћењу женског полног органа или јој се у томе помогне, за који је прописана казна затвора од шест месеци до пет

150 Члан 179. КЗ

151 Члан 180. КЗ

152 Члан 181. КЗ

153 Члан 182. КЗ

154 Члан 185б КЗ

155 Члан 179. КЗ

156 Члан 121а КЗ

година. Када је услед сакаћења женског полног органа наступила смрт женске особе, учинилац се кажњава затвором од две до 12 година. Законска дефиниција дела је усаглашена са чл. 37. Конвенције.

Принудни абортус

Принудни абортус је инкриминисан као један од тежих облика кривичног дела *недозвољени прекид трудноће*.¹⁵⁷ Дело се врши тако што се трудној жени изврши или започне да врши абортус без њеног пристанка. Ако је реч о девојчици млађој од 16 година, до извршења дела долази када нема њеног пристанка и писмене сагласности њеног родитеља, усвојоца или староца. Прописана је казна затвора од једне до осам година, а ако је услед дела наступила смрт, тешко нарушавање здравља или друга тешка телесна повреда жене, казна је затвор од две до 12 година. Дело се гони по службеној дужности. Законска дефиниција овог кривичног дела усаглашена је са чл. 37. Конвенције.

Принудна стерилизација

Принудна стерилизација је изричито забрањена *Законом о правима особа са менталним сметњама*,¹⁵⁸ али није прописана као посебно кривично дело, већ је обухваћена тежим обликом кривичног дела тешка телесна повреда.¹⁵⁹ Овај облик дела постоји када је уништен или трајно и у знатној мери оштећен или ослабљен неки важан део тела или важан орган.

Г. Сексуално узнемиравање

Сексуално (полно) узнемиравање је инкриминисано као посебно кривично дело¹⁶⁰ изменама и допунама КЗ 2016. Законска дефиниција полног узнемиравања је широка и обухвата свако вербално, невербално или физичко понашање које има за циљ или представља повреду достојанства лица у сфери полног живота, а које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење. Дефиниција сексуалног узнемиравања усклађена је са Конвенцијом. Прописана је новчана казна или затвор до шест месеци, а ако је дело учињено према малолетном лицу, казна је затвор од три месеца до три године. Гоњење за ово дело предузима се по предлогу.

Х. Помагање и подстрекавање

У КЗ је прописано да ће лице које другом лицу са умишљајем помогне у извршењу кривичног дела бити кажњено казном прописаном за то кривично дело, или ублаженом казном.¹⁶¹ По КЗ, помагање у извршењу дела обухвата давање савета или упутстава како да се извр-

157 Члан 120. ст. 3. КЗ

158 Члан 56. Закона о менталним сметњама, „Сл. гласник РС”, бр. 45/2013.

159 Члан 12. ст. 1. КЗ.

160 Члан 182а КЗ

161 Члан 35. ст. 1. КЗ.

ши кривично дело, стављање средстава на располагање учиниоцу за извршење кривичног дела, стварање услова или отклањање препрека за извршење кривичног дела, као и унапред обећано прикривање кривичног дела, учиниоца, средстава којима је кривично дело извршено, трагова кривичног дела или предмета прибављених кривичним делом.¹⁶² Ове законске одредбе обезбеђују кажњавање лица која на било који начин са умишљајем помажу у извршењу свих дела прописаних чл. 41. ст. 1. Конвенције.

У КЗ прописано је да ће лице које са умишљајем другог подстрекне да изврши кривично дело, бити кажњено казном прописаном за то кривично дело.¹⁶³ Уколико је у питању подстрекавање на кривично дело за које закон инкриминише и покушај извршења дела, а дело не буде ни покушано, лице које је подстрекло да се изврши дело кажњава се казном која је прописана за покушај дела. Помагач и подстрекач се кажњавају за покушај дела, ако је дело остало у покушају,¹⁶⁴ а ако је учињено лакше дело од оног дела, помагач и подстрекач се кажњавају за дело које је учињено.¹⁶⁵ Ове законске одредбе обезбеђују кажњавање лица које је на било који начин са умишљајем подстрекло извршење свих дела прописаних чл. 41. ст. 1. Конвенције.

И. Покушај кривичног дела

Према КЗ, за покушај кривичних дела за која је прописана казна затвора од пет година или тежа казна извршиоцу се може изрећи казна, а за друга дела ако је законом изричито прописано кажњавање за покушај.¹⁶⁶ Учинилац се за покушај кажњава казном прописаном за кривично дело или ублаженом казном.¹⁶⁷

С обзиром на прописане санкције за кривична дела наведена у чл. 41. ст. 2. Конвенције, за ова дела, изузев принудног склапања брака, може се изрећи казна за покушај. Код неких облика дела покушај се не кажњава, какав је случај са кривичним делом лака телесна повреда, као обликом физичког насиља,¹⁶⁸ и основним обликом кривичног дела обљуба злоупотребом положаја,¹⁶⁹ јер је за ова дела прописана казна затвора мања од пет година, а законом није изричито прописано кажњавање за покушај.

162 Члан 35. ст. 2. КЗ.

163 Члан 34. ст. 1. КЗ.

164 Члан 37. ст. 1. КЗ

165 Члан 37. ст. 2. КЗ

166 Члан 30. ст. 1. КЗ

167 Члан 30. ст. 2. КЗ

168 Члан 122. КЗ

169 Члан 181. ст. 1. КЗ

Ј. Утицај културе, религије, традиције или тзв. одбрана части на ослобађање од казне или ублажавање казне

У праву Србије култура, религија, традиција или тзв. одбрана части нису фактори који могу да доведу до ослобађања од казне, нити се у КЗ наводе као олакшавајуће околности које суд узима у обзир приликом одмеравања казне.¹⁷⁰

К. Утицај односа између жртве и извршиоца у дефиницији насиља

Постојање кривичних дела обухваћених Конвенцијом КЗ не зависи од природе односа између жртве и извршиоца, јер закон не искључује кажњавање за ова дела у случајевима постојања сродничког, брачног, ванбрачног, емотивног или другог односа између жртве и извршиоца. Кривична дела се гоне независно од односа који постоји између жртве и извршиоца. Постојање породичног односа код неких дела је битан елемент дела, као што је насиље у породици, а код неких дела постојање породичног односа је околност која дело чини тежим, какав је случај са кривичним делом обљубе злоупотребом положаја које врши родитељ или очух, односно маћеха.

Л. Казне и кривичноправне мере

Казне

За сва кривична дела којима су инкриминисани облици насиља обухваћени Конвенцијом прописане су казне затвора, изузев полног узнемиравања, као и неких лакших облика психичког насиља, за које је прописана казна затвора или новчана казна (видети податке о висини казни у Одељку Ф). За она кривична дела за која је прописана казна затвора до три године или новчана казна (лака телесна повреда, полно узнемиравање и основни облик кривичног дела насиља у породици) може се као санкција, уз сагласност учиниоца, изрећи *рад у јавном интересу*.¹⁷¹

За она дела за која је учинилац осуђен на казну затвора до годину дана, суд може одредити да се она изврши тако што ће је осуђени издржавати у просторијама у којима станује (тзв. кућни притвор), уколико се с обзиром на личност учиниоца, његов ранији живот, његово држање после учињеног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учинио може очекивати да ће се и на тај начин остварити сврха кажњавања.¹⁷² Суд одређује да ли

170 Члан 54. КЗ

171 Члан 52. КЗ.

172 Члан 45. ст. 5. КЗ. У ст. 6. овог члана прописано је да осуђени којем је одређено извршење казне затвора на наведени начин не сме напуштати просторије у којима станује, осим у случајевима прописаним законом који уређује извршење кривичних санкција. Ако осуђени једном у трајању преко шест часова или два пута у трајању до шест часова самовољно напусти просторије у којима станује, суд одређује да остатак казне затвора издржи у заводу за извршење казне затвора.

ће кућни притвор бити са или без електронског надзора.¹⁷³ Одређивање кућног притвора није, међутим, дозвољено, ако се ради о осуђеном за кривично дело против брака и породице (у које спада и насиље у породици), уколико живи са жртвом у истом породичном домаћинству.¹⁷⁴

За дело насиља за које је учинилац кажњен казном затвора у трајању мањем од две године, суд може изрећи *условну осуду*, којом одређује време проверавања, које не може бити краће од једне нити дуже од пет година.¹⁷⁵ Приликом одлучивања о условној осуди суд има у виду њену сврху, а узима у обзир личност учиниоца, његов ранији живот, његово понашање после извршеног кривичног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учињено.¹⁷⁶ Уз условну осуду могу се одредити једна или више *мера безбедности*.

За дела насиља за која је прописан затвор до једне године или новчана казна, а учињена су под таквим олакшавајућим околностима које их чине нарочито лаким, суд може изрећи *судску опомену*. При одлучивању да ли ће изрећи судску опомену суд, водећи рачуна о сврси судске опомене, посебно узима у обзир личност учиниоца, његов ранији живот, његово понашање после извршења кривичног дела, а нарочито његов однос према жртви кривичног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учињено.¹⁷⁷

За сва дела обухваћена Конвенцијом може се изрећи казна затвора од једне или више година, тако да постој и могућност екстрадиције, сагласно *Закону о међународној правној помоћи у кривичним стварима*,¹⁷⁸ којим је прописано да се изручење окривљеног страном држави дозвољава ради вођења кривичног поступка за кривично дело за које се према закону Републике Србије и закону државе која тражи екстрадицију може изрећи казна затвора од годину дана или тежа казна, односно ако је у питању екстрадиција ради извршења кривичне санкције за такво дело да је суд стране државе изрекао у трајању од најмање четири месеца затвора.¹⁷⁹

Притвор, мере безбедности и друге кривичноправне мере

У случају извршења кривичних дела обухваћених Конвенцијом против лица за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело, може се одредити *притвор*, а један од законских разлога јесте и постојање околности које указују на то да ће у кратком временском периоду поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети.¹⁸⁰

173 Члан 424. ст. 2. ЗКП.

174 Члан 45. ст. 7. КЗ

175 Члан 65. КЗ

176 Члан 66. ст. 4. КЗ

177 Члан 77. КЗ

178 „Сл. гласник РС”, бр. 20/2009

179 Члан 13. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, „Сл. гласник РС” бр. 20/2009

180 Члан 211. ст. 1. тач. 3. ЗКП. Притвор се може одредити и ако је у питању дело за које је прописана казна затвора преко 10 година, односно казна затвора преко пет година за кривично дело са елементима насиља или је првостепеном пресудом за дело изречена казна затвора од пет година или тежа казна, а начин извршења или тежина последице кривичног дела су довели до узнемирења јавности које може угрозити несметано и правично вођење кривичног поступка (чл. 211. ст. 1. тач. 4. ЗКП)

Лицу осуђеном за кривична дела насиља могу се изрећи и *мере безбедности*, чија је сврха да се отклоне стања или услови који могу бити од утицаја да учинилац убудуће не врши кривична дела. Суд је, поред осталог, овлашћен да учиниоцу наложи обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи, обавезно психијатријско лечење на слободи, обавезно лечење од наркоманије и алкохолизма, одузимање предмета. Може, такође, забранити приближавање жртви на одређеној удаљености, приступ у простор око места становања или места њеног рада, као и даље узнемиравање, односно даљу комуникацију са жртвом, ако се оправдано може сматрати да би даље вршење таквих радњи учиниоца кривичног дела било опасно по оштећеног¹⁸¹.

Суд може одредити да се учинилац коме је изречена условна осуда стави под *заштитни надзор* за одређено време у току времена проверавања,¹⁸² ако оцени да се, с обзиром на његову личност, ранији живот, држање после извршеног кривичног дела, а нарочито његов однос према жртви и околности извршења дела може очекивати да ће се заштитним надзором потпуније остварити сврха условне осуде.¹⁸³ Извршиоцу коме је одређен заштитни надзор налаже се испуњавање једне или више обавеза, укључујући благовремено обавештавање о промени места боравка, адресе или радног места, уздржавање од употребе дроге или алкохолних пића, посећивање одређених професионалних и других саветовалишта или установа и поступање по њиховим упутствима и др. Једна од мера безбедности која се може изрећи странцима који су дело насиља извршили на територији Србије јесте *протеривање странца из земље* за време од једне до 10 година.¹⁸⁴

За учиниоце сексуалног насиља према малолетним лицима прописане су посебне мере, које се спроводе после издржане казне затвора:¹⁸⁵ 1) обавезно јављање надлежном органу; 2) забрана посећивања места на којима се окупљају малолетна лица (вртићи, школе и сл); 3) обавезно посећивање професионалних саветовалишта и установа; 4) обавезно обавештавање о промени пребивалишта, боравишта или радног места и путовања у иностранство. Мере се спроводе најдуже 20 година после извршене казне зазора. О извршоцима кривичних дела против полне слободе извршених против малолетника води се посебна евиденција.¹⁸⁶

Не постоји стриктно правило које упућује на то да се родитељ може лишити родитељског права ако се принцип најбољег интереса за дете не може гарантовати ни на који други начин, а што може да обухвати и безбедност жртве. Међутим, ПЗ овлашћује јавног тужиоца да покрене поступак за лишење родитељског права¹⁸⁷ ако у току спровођења истраге поводом неког кривичног дела сазна за околности које упућују да је то потребно учинити како би се дете заштитило.

181 Члан 89а КЗ

182 Члан 71. КЗ

183 Члан 72. ст. 1. КЗ

184 Члан 88. КЗ

185 Члан 3. Закона о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима, „Сл. гласник РС” бр. 32/2013

186 Члан 13. и 14. Закона посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима..

187 Члан 37. ст. 1. КЗ

М. Отежавајуће околности

Околности из чл. 46. Конвенције најчешће представљају елементе кривичних дела, односно њихових тежих облика. Околност која је обележје кривичног дела не може се узети у обзир и као отежавајућа околност, али закон допушта да се узму у обзир ако прелазе меру која је потребна за постојање кривичног дела или ако постоје две или више оваквих околности, а само једна је довољна за постојање тежег, односно лакшег облика кривичног дела.¹⁸⁸

Законом није утврђена таксативна листа отежавајућих (и олакшавајућих) околности, већ су примера ради наведене неке околности о којима суд нарочито води рачуна, као што су: степен кривице, побуде из којих је дело учињено, јачина угрожавања или повреде заштићеног добра, околности под којима је дело учињено, ранији живот учиниоца, његове личне прилике, његово држање после учињеног кривичног дела, а нарочито његов однос према жртви кривичног дела. Листа није затворена и закон прописује да се узимају у обзир и друге околности које се односе на личност учиниоца.¹⁸⁹ Суд је дужан да узме у обзир све околности које се тичу самог дела, извршиоца и жртве, укључујући раније понашање и осуђиваност извршиоца, његов ранији однос према жртви, раније насиље према жртви, околности под којима је дело извршено, тежину физичких и психичких последица дела по жртву, лица која су присуствовала извршењу дела и др.

Изричито је прописано да суд као отежавајућу цени околност да је кривично дело учињено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, изузев ако она није прописана као обележје бића кривичног дела.¹⁹⁰

Карактер отежавајуће околности има и поврат, тј. поновно извршење кривичног дела за које је извршилац раније осуђен, односно другог сродног дела.¹⁹¹

Подаци о распону казни за кривична дела приказани су у Одељку Ф.

Н. Алтернативне процедуре, посредовање, мирење

Закон прописује могућност *одлагања кривичног гоњења* за сва кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до пет година (тзв. принцип опортунитета). Одлагање се примењује и на дела обухваћена Конвенцијом. До одлагања кривичног гоњења може да дође ако осумњичени прихвати једну или више обавеза: 1) да отклони штетну последицу, односно штету насталу извршењем дела; 2) да уплати одређени новчани износ, који се користи за хуманитарне или друге јавне сврхе; 3) да обави одређени друштвенокорисни или хуманитарни рад; 4) да испуни доспеле обавезе издржавања; 5) да се подвргне одвикавању од алкохола или опојних дрога; 6) да се подвргне психосоцијалном третману

¹⁸⁸ Члан 54. ст. 3. КЗ

¹⁸⁹ Члан 54. КЗ

¹⁹⁰ Члан 54а КЗ

¹⁹¹ Члан 55. КЗ

ради отклањања узрока насилничког понашања; 7) да изврши обавезу установљену правоснажном одлуком суда, односно да поштује ограничење утврђено правоснажном судском одлуком.¹⁹²

Ако осумњичени у року изврши обавезу, јавни тужилац одбацује кривичну пријаву, о чему обавештава жртву. Одустанак јавног тужиоца од кривичног гоњења, као и избор обавеза које осумњичени треба да изврши, не зависи од сагласности жртве кривичног дела, нити против одлуке о одбацивању кривичне пријаве жртва може да изјави правни лек.¹⁹³ Применом овог института извршилац насиља према жени остаје некажњен, што се може негативно одразити на остваривање генералне превенције и спречавање понављања дела, а испуњење појединих обавеза које је тужилац одредио могу имати негативно дејство на положај жртве и њене породице. Не постоје обједињени подаци о броју случајева насиља према женама у којима је дошло до одлагања кривичног гоњења, нити података о томе у колико је случајева дошло до неиспуњења обавеза од стране извршиоца.

У поступцима који се воде против извршилаца кривичних дела насиља обухваћених Конвенцијом може се применити и институт *споразума о признању кривице*, којим се јавни тужилац и окривљени споразумевају да окривљени у потпуности призна извршење кривичног дела које му се оптужбом ставља на терет, а да тужилац заузврат окривљеном учини извесне повластице и уступке, пре свега у погледу блажег кажњавања или одустајања од кривичног гоњења за кривична дела која нису обухваћена споразумом о признању кривичног дела.¹⁹⁴ Примена овог института може ослабити кривичноправну заштиту жртава насиља. Нема података о броју случајева насиља према женама у којима је дошло до одлагања кривичног гоњења.

У кривичним поступцима који се воде због кривичних дела насиља обухваћених Конвенцијом може се применити скраћена процесна форма - *рочиште за изрицање кривичне санкције без одржавања главног претреса*.¹⁹⁵ Овај институт се примењује за кривична дела за која се може изрећи као главна казна новчана казна или казна затвора до пет година, а јавни тужилац може предложити суду да окривљеном који је признао да је учинио кривично дело изрекне блажу казну.¹⁹⁶ Примена овог института може ослабити кривичноправну заштиту жртава насиља и негативно се одразити на остваривање генералне превенције.

Породични закон прописује посредовање у брачним споровима, које обухвата покушај мировања и покушај споразумног окончања спора – нагодбе. Посредовање је засновано на добровољности, тако да се не спроводи ако један од супружника не пристане на посредовање, што закон изричито прописује.¹⁹⁷

192 Члан 283. ЗКП - Надзор над извршењем обавеза обавља повереник из органа управе надлежног за послове извршења кривичних санкција (чл. 283. ст. 2. ЗКП)

193 193 Члан 283. ст. 3. ЗКП

194 Члан 314. ЗКП

195 Члан 512. ЗКП

196 Члан 521. ЗКП

197 Члан 230. ст. 2. тач. 1. ПЗ

О. Статистика

Подаци којима располаже МУП су разврстани по врсти дела, укључујући и фемицид и дела која су резултирала смрћу жена и деце жртава насиља, као и по броју и полу жртава и извршилаца насиља. Постоје и подаци о исходу кривичних пријава према полу и старости жртава и извршиоца и врсти одлуке. Такође, доступни су подаци о правоснажно осуђеним лицима, према кривичном делу и полу и старосном добу извршилаца и према изреченим санкцијама, као и подаци о лицима која су издражавала казну затвора због насиља у породици и сексуалног насиља. У службеним евиденцијама недостају подаци о географској локацији и другим индикаторима који се сматрају релевантним, као што је, на пример, инвалидитет. Сви наведени подаци су јавно доступни, изузев података које прикупља МУП.

Табеле бр.11-32 садрже податке који се налазе у службеним евиденцијама. Подаци МУПа нису јавно доступни и прибављени су за потребе припреме овог извештаја.

П. Друге предузете и планиране мере

У циљу усаглашавања са Конвенцијом планирано је преиспитивање законских решења у домену инкриминације силовања. Иницирано је и повећање постојеће старосне границе за давање пристанка на сексуални чин.

VI. ИСТРАГА, СУДСКИ ПОСТУПАК, ПРОЦЕДУРЕ И ЗАШТИТНЕ МЕРЕ

A. Хитност у поступању

Протоколима о поступању у случајевима породичног и партнерског насиља прописана је хитност у поступању свих органа. У ситуацијама у којима постоји опасност по безбедност и здравље жртве, неодложно се интервенише у року од 24 сата од момента сазнања за случај.

Законом о полицији изричито је прописано да су, у случају пријављеног насиља у породици, односно претње насиљем у породици, полицијски службеници дужни да одмах предузму потребне мере и радње, чијим вршењем се спречава односно зауставља насиље које за последицу може да има наношење телесних повреда или лишење живота.¹⁹⁸ *Посебни протокол о поступању полицијских службеника* посебно апострофира хитност у поступању ради осигурања безбедности. Иако нису предвиђени рокови у поступању, када је у питању пријава насиља телефонским путем утврђена је јасна обавеза неодложне интервенције.

ЗСНП-ом прописане су хитне процедуре за интервенцију полиције и других надлежних органа у случајевима постојања опасности да ће се насиље извршити, односно поновити, уз утврђивање законских рокова за предузимање радњи. По сазнању за околности које указују на постојање опасности од извршења, односно понављања насиља, полицијски службеник врши процену ризика, на основу чега доноси наредбу о хитним мерама заштите - привременом удаљењу учиниоца из стана и привременој забрани учиниоцу да контактира са жртвом насиља и прилази јој. Полицијски службеник одређује ове мере одмах након што је утврдио опасност од извршења, односно понављања насиља,¹⁹⁹ о чему обавештава јавног тужиоца.

Непоступање судија, јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца у роковима који су одређени ЗСНП-ом представља дисциплински прекршај.²⁰⁰ Пропуст државног органа, организације или установе да неодложно пријави или реагује на пријаву или опструирање пријављивања, односно реаговања после сазнања о насиљу, односно о непосредној опасности од њега, представља прекршај за који се одговорно лице у органу, организацији или установи кажњава новчаном казном од 50.000 до 150.000 динара (од 400 до 1.250 евра).²⁰¹

Не постоје обједињени подаци о броју интервенција полиције у случајевима родно заснованог насиља према женама.

198 Члан 28. ЗП

199 Члан 17. ЗСНП

200 ЧЛ. 6. ЗСНП

201 ЧЛ. 36. ст. 2. ЗСНП

Б. Процена ризика

Процену ризика врше ЦСР у току почетне процене, одмах након успостављања контакта са жртвом. Почетна процена обухвата утврђивање потреба жртве породичног и партнерског насиља и детета као индиректне жртве, сведока насиља у породици, процену безбедности, ризике, као и податке о самом насиљу у породици. Процена безбедности се усмерава на актуелну ситуацију и потенцијалну тежину извршеног насиља у породици. Ризици се односе на предвиђање неповољних или опасних понашања, стања и околности које могу настати у будућности, те обухватају чиниоце који угрожавају безбедност, здравље и егзистенцијалне услове корисника жртве насиља и детета, као индиректне жртве, сведока насиља и чланова уже и шире породице.

Посебан протокол о поступању полицијских службеника прецизира дужност сагледавања индикатора озбиљности насиља, односно ризика, као што су употреба или претња коришћењем оружја, претходна историја насиља, постојање мера заштите, осуђиваности, присутност деце која су или би могла бити повређена. Посебан протокол Министарства здравља садржи чек листу за процену ризика, која садржи сет индикатора за процену: Да ли је постојала претња или употреба оружја? Да ли постоји историја злостављања у браку/вези? Да ли су се у току времена повећавали учесталост и озбиљност насиља? Да ли насилник тренутно живи у заједничком домаћинству? Да ли пацијенткиња процењује да јој је безбедност угрожена повратком кући? Да ли је у претходном периоду полиција интервенисала? Да ли је жртва покушала самоубиство или помишљала на самоубиство? Да ли је још неко из околине упознат са злостављањем? Да ли су деца била изложена претњама или насиљу? Да ли је злостављање почело или се повећало за време трудноће? Да ли пацијенткиња тражи медицинску помоћ?

Новим ЗСНП законом је дефинисано да непосредна опасност од насиља у породици постоји „када из понашања могућег учиниоца и других околности произлази да је он спреман да у времену које непосредно предстоји по први пут учини или понови насиље у породици”.²⁰² Ова дефиниција је подједнако релевантна и за друге облике родно заснованог насиља на који се ЗСНП примењује.²⁰³ Према ЗСНП, процена ризика заснива се на доступним обавештењима и одвија се у што краћем року. При процени ризика нарочито се води рачуна о томе да ли је могући учинилац раније или непосредно пре процене ризика учинио насиље у породици и да ли је спреман да га понови, да ли је претио убиством или самоубиством, поседује ли оружје, да ли је ментално болестан или злоупотребљава психоактивне супстанце, да ли постоји сукоб око старатељства над дететом или око начина одржавања личних односа детета и родитеља који је могући учинилац, да ли је могућем учиниоцу изречена хитна мера или одређена мера заштите од насиља у породици, да ли жртва доживљава страх и како она процењује ризик од насиља.²⁰⁴

Министарство правде је, у сарадњи са НВО Аутономни женски центар, у оквиру пројекта „Интегрисани одговор на насиље над женама у Србији”, развило јединствену листу ризика намењену јавним тужиоцима, чија је примена пилотирана у три основна јавна тужилаштва на реалним случајевима. Листа је достављана свим тужилаштвима у земљи, који је корис-

202 Члан 3. ст. 2. ЗСНП

203 Члан 4. ст. 1. и 2. ЗСНП

204 Члан 16. ЗСНП

те у свим фазама поступка. На основу резултата овог пројекта МУП је 1. јуна 2017. усвојио *инструмент за процену ризика за поступање у случајевима насиља у породици*, који се примењује и за процену ризика код других дела на које се ЗСНП примењује.

О постојању ризика по безбедност жртве води се рачуна и у току кривичног поступка. Суд, на захтев јавног тужиоца, а после потврђивања оптужнице и по службеној дужности²⁰⁵ може одредити притвор осумњиченом/оптуженом, ако околности указују да постоји ризик од понављања насиља, односно извршења насиља којим се прети.²⁰⁶ Ризик од понављања, односно извршења насиља, један је од разлога за одређивање мере забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посеђивања одређених места, коју изриче кривични суд.²⁰⁷

Ц. Хитне мере заштите

У случају сазнања за насиље или постојања опасности од насиља, полицијски службеник који је интервенисао на лицу места овлашћен је да доведе могућег учиниоца у полицијску станицу ради спровођења поступка, а може га задржати најдуже осам часова.²⁰⁸ Ако извршилац насиља кој се гони по службеној дужности није затечен на месту извршења дела, а постоје основи сумње да је извршио насиље, полиција је дужна да предузме потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење поступка.²⁰⁹

Полиција може да ухапси лице ако постоји разлог за одређивање притвора, међу којима је и постојање особите околности које указују да ће у кратком временском периоду лице поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети.²¹⁰

Ако утврди да постоји непосредна опасност од насиља, односно од понављања насиља, надлежни полицијски службеник²¹¹ изриче хитне мере заштите жртве (привремено удаљења учиниоца из стана и привремена забрана учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој). Он може одредити једну или обе мере, о чему обавештава јавног тужиоца. Ако процени да постоји ризик од насиља, јавни тужилац може предложити суду да продужи меру. Суд продужава изречене мере заштите ако утврди да постоји непосредна опасност од насиља,

205 Члан 212. ст. 1. ЗКП

206 Члан 211. ст. 1. тач. 3. ЗКП

207 Члан 197. ЗКП

208 Члан 14. ст. 2. ЗСНП

209 Члан 286. ст. 1. ЗКП

210 Члан 211. ст. 1. тач. 3. ЗКП

211 То је полицијски службеник у подручној полицијској управи који је завршио специјализовану обуку за поступање у случајевима насиља у породици и других дела родно заснованог насиља на која се ЗСНП примењује (чл. 8. ЗСНП)

на основу сагледавања процене ризика полицијског службеника и јавног тужиоца, приложених доказа и тврдњи и изјашњења лица коме је изречена хитна мера.²¹²

Полицијски службеник доноси одлуку о хитним мерама одмах по сазнању за постојање опасности од насиља, односно његовог понављања, након што изврши процену ризика. Поступак за продужење мере траје максимално 48 часова. Мере које је издао полицијски службеник трају 48 часова, а мере одређене одлуком суда трају 30 дана,²¹³ и не могу се продужити. Хитне мере заштите примењују се на све жртве насиља у породици, независно од пола и старосне доби, али и на жртве свих других дела родно заснованог насиља на које се ЗСНП примењује,²¹⁴ што је законом изричито прописано.²¹⁵

Безбедност жртве обезбеђује се и обавештавањем надлежних органа о изреченој мери, као и обавештавањем жртве. Мере којима се осигурава безбедност жртве утврђују се у *индивидуалном плану заштите* (и подршке), који садржи целовите и делотворне мере заштите (и подршке) жртве, чија садржина мора бити индивидуализована и прилагођена животним и личним околностима саме жртве. У сваком случају, утврђене мере морају бити такве да пружају безбедност жртви, заустављају насиље, спречавају да се оно понови и штите права жртве.²¹⁶

Кршење хитне мере заштите коју је одредио полицијски службеник или суд представља прекршај, за који се лице кажњава казном затвора до 60 дана. Осуђујућа пресуда за овај прекршај може се извршити и пре њене правоснажности.²¹⁷

Жртвама насиља у породици и других дела на које се ЗСНП примењује обезбеђује се сваки вид заштите и подршке која им је потребна, што се утврђује индивидуалним планом заштите и подршке.²¹⁸ У изради индивидуалног плана учествује и сама жртва, ако то жели и ако то дозвољава њено емотивно и физичко стање.²¹⁹ За пружање непосредне психосоцијалне подршке и саветовања надлежан је центар за социјални рад.

У периоду од 1. јуна до 31. децембра 2017. МУП је изрекао 13.808 хитних мера заштите, и то: 4.469 мера привременог удаљења извршиоца из стана и 9.339 мера забране контактирања и приласка жртви насиља. У овом периоду прекршено је 889 хитних мера, поводом чега је поднет исти број захтева за покретање прекршајног поступка.

Од 1. јануара до 15. марта 2018. изречено је 5.415 хитних мера, и то: 1.702 привремена удаљења и 3.713 мера забране контактирања и приласка жртви. Прекршено је 309 хитних мера и поднето толико прекршајних пријава.

212 Члан 19. ст. 3. ЗСНП

213 Чл 21. ЗСНП

214 Члан 4. ЗСНП

215 Члан 4. ст. 2. ЗСНП

216 Члан 31. ст. 3. ЗСНП

217 Члан 36. ЗСНП

218 Овај план израђује Група за координацију и сарадњу, која се формира на нивоу сваког основног јавног тужилаштва.

219 Члан 31. ст. 2. ЗСНП

Од 1. јуна 2017 до 15. марта 2018. казном затвора кажњени су 1.063 мушкарца и 73 жене, а новчаном казном 40 мушкараца и 15 жена. У поступку по жалби, суд је потврдио 82 казне затвора, 11 новчаних казни, а укинуо 12 казни затвора и четири новчане. Преиначено је 10 пресуда, од тога шест казни је ублажено, три су пооштрене, а у једном предмету је изречена заштитна мера.

Д/Е Мере забране и заштите

Постоји неколико врста мера заштите које се могу одредити, у зависности од тога који је поступак покренут.

Врсте мера

Мере заштите прописане ЗСНП - Хитне мере заштите прописане ЗСНП изричу се по службеној дужности, по сазнању за постојање опасности од извршења дела насиља, без формалног захтева жртве.

Мере заштите прописане ПЗ - Ове мере се изричу у самостаном поступку за заштиту од насиља у породици или у поступку који се води у оквиру неког другог поступка из породичних односа. Поступак се покреће тужбом, коју може да поднесе сама жртва, а ако је у питању дете, његов законски заступник, орган старатељства (центар за социјални рад) и јавни тужилац, којима за подизање тужбе није потребна сагласност жртве. Мери заштите може да одреди и суд по службеној дужности, ако током спровођења неког поступка из породичних односа сазна за насиље у породици и оцени да је потребно издати меру. Поступак је заснован на истражном начелу и начелу официјелности, а суд није везан тужбеним захтевом у погледу врсте и броја мера.

Мере прописане ЗКП - ако постоје околности које указују на то да би окривљени могао побећи, ометати поступак утицањем на оштећеног, сведоке, саучеснике или прикриваче или би могао поновити кривично дело, довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети, суд у току трајања кривичног поступка може окривљеном забранити прилажење, састајање или комуницирање са одређеним лицем, посећивање одређених места, напуштање стана, уз одређивање посебних услова (на пример, забрана окривљеном да користи телефон и интернет или да прима друга лица у стан). Уз ову меру суд може окривљеном наложити да се повремено јавља полицији, поверенику из Управе за извршење кривичних санкција или другом државном органу одређеном законом.²²⁰ Суд одређује меру на предлог јавног тужоца, а после потврђивања оптужнице може је одредити по службеној дужности.²²¹ Контролу примене ових мера врши полиција.²²²

Мере безбедности прописане КЗ - ове мере представљају врсту кривичне санкције која се изриче против извршиоца, а њихова сврха је да се отклоне стања или услови који могу утицати на то да учинилац убудуће не врши кривична дела.²²³ Кривични суд може ex officio

220 Члан 197. ЗКП.

221 Члан 198. ст. 1. ЗКП

222 Члан 198. ст. 6. ЗКП

223 Члан 78. КЗ

учиниоцу забранити приближавање жртви на одређеној удаљености, приступ у простор око места становања или места њеног рада, као и даље узнемиравање, односно даљу комуникацију са жртвом, ако се оправдано може сматрати да би даље вршење таквих радњи учиниоца кривичног дела било опасно по жртву.

Мере прописане ЗП - закон пружа основ за изрицање забране приступа жртви, објектима или месту извршења прекршаја. Забрану може тражити орган који је поднео захтев за вођење прекршајног поступка, као и сама жртва. Изречена мера забране приступа жртви укључује и меру забране приступа заједничком стану или домаћинству у периоду за који важи забрана. Заштитна мера може се изрећи у трајању до једне године, рачунајући од извршности пресуде. О одлуци суда којом се изриче забрана приступа обавештава се оштећени, полицијска управа надлежна за извршење мере и надлежни орган старатељства уколико се мера односи на забрану учиниоцу приступа деци, брачном супружнику или члановима породице.

Мере заштите прописане ЗСНП примењују се ради заштите жртава свих облика родно заснованог насиља на које се ЗСНП односи, а која су обухваћена Конвенцијом. Мере заштите прописане ПЗ примењују се само на жртве насиља у породици, док се мере прописане ЗКП и КЗ и примењују на све жртве, независно од тога које је кривично дело у питању. Мере заштите прописане ЗП могу се применити у свим случајевима насиља.

Само за мере заштите које су прописане ПЗ жртва претходно сноси трошкове поступка у коме се оне одређују, и то ако је она сама покренула поступак. Претходно сношење трошкова поступка обухвата судске таксе и накнаде за извођење доказа, а њихова висина зависи од броја изведених доказа. На захтев жртве, суд је може ослободити у целини или делимично претходног плаћања трошкова поступка ако је слабог имовног стања, у складу са општим прописима парничног поступка.²²⁴ Ако суд усвоји захтев за одређивање мера заштите, извршиоцу насиља против кога су мере одређене суд налаже да жртви насиља исплати трошкове поступка. Ако је поступак покренуо центар за социјални рад или јавно тужилаштво, странка не сноси трошкове. У погледу одређивања мера утврђених ЗСНП, КЗ и ЗП странка не сноси било какве трошкове.

Дејство и трајање мера

Мере прописане ЗСНП које одређује полицијски службеник ступају на снагу одмах. Одлука суда о продужењу мере заштите ступа на снагу када се против одлуке више не може изјавити жалба, али је изричито прописано да улагање жалбе не одлаже извршење одлуке којом је мера одређена.²²⁵ Пресуда којом су одређене или продужене мере заштите прописане ПЗ ступа на снагу када се против ње више не може изјавити жалба, али је ПЗ прописано да жалба не задржава извршење пресуде.²²⁶ Мере заштите прописане КЗ ступају на снагу у тренутку правоснажности одлуке којом су одређене и није прописана могућност њиховог извршења пре правоснажности. Мере прописане ЗП ступају на снагу по извршности пресуде.²²⁷

224 Чланови 168. и 169. ЗПП

225 Члан 20. ст. 5. ЗСНП

226 Члан 288. ПЗ

227 Члан 61. ЗП

Мере заштите прописане ПЗ изричу се на период од најдуже једне године, али се могу продужавати неограничени број пута, све док постоје разлози за њихово одређивање. Мере престају или истеком рока за који су биле изречене или њиховим укидањем од стране суда, а по тужби учиниоца насиља. Време проведено у притвору, као и лишење слободе у вези с кривичним делом односно прекршајем, урачунава се у време трајања мере заштите од насиља у породици.²²⁸

Мере прописане ЗКП трају док за то постоји потреба, а најдуже до правоснажности пресуде, односно до упућивања окривљеног на издржавање казне затвора. Суд је дужан да свака три месеца испита да ли је даље трајање мере оправдано.²²⁹

Мере безбедности прописане КЗ трају за време које је одређено судском одлуком, с тим што време њиховог трајања не може бити краће од шест месеци нити дуже од три године, рачунајући од дана правоснажности одлуке, при чему се време проведено у затвору, односно у здравственој установи у којој је извршена мера безбедности, не урачунава у време трајања ове мере. Мера се може укинути пре истека времена за које је одређена ако престану разлози због којих је одређена.²³⁰

Мере заштите прописане ЗСНП могу се одредити независно од тога да ли се против учиниоца води грађански судски поступак. Мере заштите прописане ПЗ могу се одредити независно од тога да ли је против починиоца покренут кривични поступак, пре или за време трајања кривичног поступка, као и после његовог окончања. Изречене мере безбедности прописане ЗСНП нису сметња да се одреде мере заштите прописане ПЗ.

Мере забране приласка, као и друге мере заштите прописане ПЗ, могу се одредити и после окончања кривичног поступка против извршиоца, независно од тога да ли је осуђен, ако постоје потреба и услови за њихово одређивање.

Санкције за кршење мера

Кршење мера заштите прописаних ЗСНП, које су одлуком суда продужене, представља прекршај, за који се изриче казна затвора до 60 дана. Кршење мера забране приласка и других мера прописаних ПЗ представља посебан облик кривичног дела насиља у породици, за који је прописана казна затвора од три месеца до три године и новчана казна. Ово дело гони се по службеној дужности. Кршење забрана утврђених мером безбедности, коју је изрекао кривични суд према КЗ, представља посебно кривично дело, за које је прописана новчана казна или казна затвора до шест месеци.²³¹ Дело се гони по службеној дужности. За кршење забране коју је изрекао прекршајни суд изриче се санкција по пропису којим је предвиђен прекршај за који је изречена ова мера.²³²

Расположиви подаци из службених евиденција налазе се у табели 9.

228 Члан 198. ПЗ

229 Члан 198. ст. 5. ЗКП

230 Члан 89а КЗ

231 КЗ

232 ЧЛ. 62 ЗП

Ф. Покретање кривичног поступка *ex officio* и *ex parte*

Сва дела насиља обухваћена чл. 55. ст. 1. Конвенције гоне се по службеној дужности, независно од тога да ли је жртва поднела кривичну пријаву, да ли се придружила кривичном гоњењу и да ли жели да сведочи. Само дело полног узнемиравања јавни тужилац гони ако је жртва поднела такав предлог. За нека лакша кривична дела психичког насиља (увреда и изношење личних и породичних прилика) и физичког насиља (лака телесна повреда) жртва треба да поднесе приватну тужбу. За дела која су утврђена као прекршаји поступак се води по захтеву овлашћеног органа, али захтев може да поднесе и сама жртва као оштећено лице²³³

Сви облици насиља обухваћени Конвенцијом, изузев полног узнемиравања и неки лакши облици психичког и физичког насиља, гоне се по службеној дужности, што подразумева да се такви поступци против починилаца воде у јавном интересу.

Јавни тужилац предузима гоњење за кривична дела по службеној дужности, независно од тога да ли је жртва поднела, односно повукла кривичну пријаву, да ли се придружила кривичном гоњењу, да ли жели да сведочи и сл. Гоњење се предузима и када се жртва томе изричито противи. Јавни тужилац може у току истраге да одустане од кривичног гоњења само из законом прописаних разлога, међу којима је и недостатак доказа за оптужење.²³⁴

Х. Подршка жртвама у току поступка

Подршку жртвама и сведоцима пружају *Службе за помоћ и подршку сведоцима и оштећенима*, основане при вишим судовима, у којима раде професионалци и обучени волонтери.²³⁵ Суд је дужан да на обрасцу позива који упућује оштећеном и сведоку достави информацију о постојању службе за помоћ и подршку. Служба пружа жртвама и сведоцима информације и разјашњења о кривичном поступку, њиховим правима у поступку, као и емоционалну подршку, а лица која раде у служби могу да присуствују и суђењима, уколико сведоци и оштећени то желе. О раду и врстама подршке које службе пружају јавност се информисе путем медија, друштвених мрежа, брошура и сл. Нема доступних података о броју жртава којима су пружене помоћ и подршка.

У парницама због сексуалног узнемиравања и других облика родно засноване дискриминације, које се воде према ЗЗД и ЗРП, представници НГО могу се, уз сагласност жртве, умешати у поступак, ради пружања помоћи и подршке. У таквом случају имају статус учесника у поступку и могу предузимати процесне радње.

У Србији делује велики број НВО које су специјализоване за пружање помоћи и подршке женама жртвама родно заснованог насиља и насиља у породици.²³⁶ Од њих велики број жена жртава насиља добија савете, помоћ и емоционалну подршку пре, у току и након окончања

233 Чл. 179. ЗП

234 Чл. 308. ЗКП

235 Члан 35. 11а Судског пословника

236 Информације доступне на: <http://www.vds.rs/OrgInstKojePruzajuPomocZrtvama.htm>

поступка. Питање присуства представника НГО током кривичног поступка није регулисано ЗКП. У парничном поступку жртва која је странка у поступку може изабрати две особе које могу присуствовати рочишту, независно од тога да ли је суђење јавно или је јавност искључена.²³⁷ То могу бити и особе из организација које се баве насиљем према женама. Особе које присуствују рочишту немају могућност да предузимају било које радње у поступку.

Када су у питању деца жртве, Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица прописана су посебна правила о поступању према деци жртвама-сведоцима кривичних дела. Саслушање малолетних лица обавља се уз помоћ психолога, педагога или другог стручног лица, а саслушање се може спровести највише два пута, а изузетно и више пута. Ако оцени да је потребно, суд може наложити да се малолетно лице саслушава употребом техничких средстава за пренос слике и звука, а саслушање се спроводи без присуства странака и других учесника поступка, у просторији у којој се сведок налази, тако да му се питања постављају посредством судије, психолога, педагога, социјалног радника или другог стручног лица. Малолетна лица, као сведоци-оштећени, могу се саслушати и у свом стану или другој просторији, односно овлашћеној установи-организацији, стручно оспособљеној за испитивање малолетних лица. На главном претресу чита се записник о исказу детета, односно пушта снимак саслушања. Ако је је малолетно лице услед природе кривичног дела, последица или других околности посебно осетљиво, односно налази се у посебно тешком душевном стању, забрањено је вршити суочење између њега и окривљеног. Такође, малолетно лице као оштећени мора имати пуномоћника од првог саслушања окривљеног. Малолетном лицу које нема пуномоћника поставља се адвокат, а трошкови заступања падају на терет суда. Ако препознавање окривљеног врши оштећено малолетно лице, суд ће поступати посебно обазриво, а такво препознавање се у свим фазама поступка врши на начин који у потпуности онемогућава да окривљени види малолетниково лице.²³⁸

Током 2014-2017. Министарство правде и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у сарадњи са УНИЦЕФ-ом спровели су пројекат „Унапређење права детета кроз јачање система правосуђа и социјалне заштите“. У оквиру овог пројекта формиране су Јединице за заштиту деце жртава и сведока у кривичном поступку у Београду, Нишу, Крагујевцу и Новом Саду, које деци жртвама и сведоцима у кривичном поступку пружају подршку пре, за време и након суђења. Деца којима је пружена подршка ових јединица најчешће су била жртве насиља у породици и сексуалних кривичних дела. Нема, међутим, података о броју деце којима су пружене услуге помоћи и подршке. Планирано је да се ове Јединице за заштиту деце жртава и сведока у кривичном поступку успоставе и у другим градовима.

Припремљен је Нацрт закона о изменама и допунама Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку, као и Нацрт правилника о начину испитивања деце, чије се усвајање ускоро очекује.

237 Члан 323. ЗПП

238 Члан 152 -155. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица

И. Мере заштите током истраге и судских поступака

Одредбама ЗКП прописано је да је у кривичном поступку јавни тужилац, суд, као и други орган који предузима радње, дужан да оштећеног или сведока заштити од увреде, претње и сваког другог напада, уз могућност да суд изрекне новчану казну. Ако јавни тужилац сазна о постојању насиља или озбиљне претње упућене жртви или сведоку, преузима кривично гоњење, односно о томе обавештава надлежног јавног тужиоца. Јавни тужилац или суд може захтевати да полиција предузме мере заштите жртве или сведока.²³⁹

Жртва може да сведочи, а ако између жртве и окривљеног постоји брачна или ванбрачна заједница или друга трајнија заједница живота, односно сроднички однос, има право да буде упозорена да не мора сведочити.²⁴⁰ Жртва која не разуме језик на коме се поступак води испитује се преко преводиоца, а ако учествује у поступку, имају право на превођење онога што други износе, као и превођење исправа и другог писаног доказног материјала. Превођење пада на терет буџетских трошкова. Посебна правила важе са особе са сензорним инвалидитетом.

Оптужени може бити удаљен из суднице док сведок даје исказ, уколико жртва као сведок одбија да даје исказ у његовом присуству или ако околности указују на то да у његовом присуству неће говорити истину, што жртве због неинформисаности најчешће не траже.

Жртви као сведоку може се признати статус *посебно осетљивог сведока*, ако је она посебно осетљива, с обзиром на узраст, животно искуство, начин живота, пол, здравствено стање, природу, начин или последице извршеног кривичног дела, односно друге околности случаја. Посебно осетљивом сведоку се питања могу постављати само преко органа поступка који се према њему морају односити са посебном пажњом, настојећи да се избегну могуће штетне последице поступка по личност, телесно и психичко стање сведока. Испитивање се може обавити уз помоћ психолога, социјалног радника или другог стручног лица, уз употребу техничких средстава за пренос слике и звука и др. Посебно осетљиви сведок може се испитати и у свом стану или другој просторији, односно у овлашћеној институцији која је стручно оспособљена за испитивање посебно осетљивих лица. Посебно осетљиви сведок не може бити суочен са окривљеним, осим ако то орган поступка не дозволи на захтев окривљеног, водећи рачуна о степену осетљивости сведока и о правима одбране.²⁴¹ Ако јавни тужилац или суд оцени да је потребно, може сведоку поставити пуномоћника из реда адвоката.²⁴² Није, међутим, изричито прописана дужност надлежних органа да жртву информису о могућности да тражи статус заштићеног сведока.

Жртва као сведок може стећи статус *заштићеног сведока* ако постоје околности које указују на то да би давањем исказа или одговором на поједина питања себе или себи блиска лица изложио опасности по живот, здравље, слободу или имовину већег обима. Суд одређује

239 Члан 102. ЗКП

240 Члан 94. ЗКП

241 Члан 104. ЗКП

242 Члан 103. ЗКП

мере посебне заштите које спречавају откривање идентитета жртве-сведока.²⁴³ Међутим, идентитет жртве сведока мора се открити окривљеном и његовом браниоцу најкасније 15 дана пре почетка главног претреса.²⁴⁴

Законом није прописана обавеза информисања жртве о пуштању на слободу окривљеног коме је одређен притвор, нити о исходу поступку о условном отпусту. О отпуштању и условном отпуштању са издржавања казне затвора лица осуђеног за кривична дела против живота и тела, против полне слободе или против брака и породице, као и о његовом бекству из затвора, завод у коме лице издржава казну обавештава жртву ако је она то тражила и ако процена ризика указује на потребу превентивне заштите жртве.²⁴⁵

Ј. Бесплатна правна помоћ

У Србији је у току рад на законском уобличавању система бесплатне правне помоћи. Припремљен је *Нацрт закона о бесплатној правној помоћи*, завршена је јавна расправа и очекује се његово усвајање. Нацртом закона предвиђено је да право на пружање бесплатне правне помоћи, независно од свог имовног стања, има лице које остварује правну заштиту од породичног насиља, од тортуре или трговине људима, лице које тражи азил, избеглица, лице под субсидијарном заштитом, лице са инвалидитетом које користи услугу смештаја у систему социјалне заштите, дете заштићено услугом смештаја у систему социјалне заштите и припадници других осетљивих група.

Бесплатну правну помоћ пружају службе правне помоћи при општинама, које прописују своје критеријуме за пружање бесплатне правне помоћи, који се углавном тичу имовног стања тражиоца, али и околности које се тичу ситуације у којој се лице налази. Бесплатну правну помоћ пружају и поједине адвокатске канцеларије, а правне информације и савете жртвама пружају НВО и правне клинике на правним факултетима.

Бесплатну правну помоћ може одобрити и суд. У кривичном поступку у коме је жртва приватни тужилац, а који се води за кривично дело за које се по закону може изрећи казна затвора у трајању преко пет година, жртви се може поставити пуномоћник, ако је то у интересу поступка и ако према свом имовном стању не може сносити трошкове заступања.²⁴⁶ У парничном поступку суд у току читавог поступка може признати странци право на бесплатну правну помоћ, под условом да је потпуно ослобођена претходног плаћања трошкова поступка, ако је то нужно ради заштите њеног права.²⁴⁷

У току истраге тужилац, а на главном претресу суд, могу жртви поставити пуномоћника из реда адвоката који се финансира из средстава суда.²⁴⁸ Видети више, одељак И, Мере заштите током истраге и судских поступака.

243 Члан 105. ЗКП

244 Члан 106. ст. 3. ЗКП

245 Члан 181. ЗИКС

246 Члан 59. ЗКП

247 Члан 170. ЗПП

248 Члан 103. став 3, ЗКП

Нема података о броју жена жртава насиља које су добиле бесплатну правну помоћ, нити података о томе колики је број жена жртава којима је суд у кривичном и парничном поступку поставио бесплатног пуномоћника.

VII. МИГРАЦИЈЕ И АЗИЛ

Нови ЗС из 2018.²⁴⁹ (ЗС), који ће почети да се примењује од 22. септембра 2018. године, усаглашен је са савременим међународним стандардима. Њиме су прописани услови за одобравање привременог боравака и самосталног боравака.²⁵⁰

А. Привремени боравак

Странацу се може одобрити привремени боравак по основу спајања породице. Ако је по том основу остварио право на боравак, а четири године је непрекидно боравио у Србији, може му бити одобрен самостални боравак.²⁵¹ Тиме се омогућава да жена оствари право на самостални боравак у случајевима развода или престанка ванбрачне заједнице са лицем на основу којег јој је одобрен боравак.

Закон прописује лакше услове за одобравање самосталног боравака појединим категоријама лица која су боравак остварила по основу спајања породице.

Самостални боравак може се одобрити лицу које је боравак остварило по основу спајања породице ако је жртва породичног насиља или се налази у другим *посебно тешким околностима*, без обзира на дужину непрекидног боравака у Србији по основу спајања породице. Самостални боравак се одобрава трајању од једне године и продужава се на исти период.²⁵²

Под истим условима самостални боравак се одобрава и странцу који се налази у „посебно тешким, околностима. Закон не прецизира које се околности могу сматрати „посебно тешким“, али се овај појам може тумачити широко. У такве „посебно тешке ситуације“ могли би се убројити сви разлози наведени у чл. 59. Конвенције. Сагласно томе, право на самостални боравак може остварити жена која има привремени боравак по основу спајања породице, ако је њен насилни супружник или партнер, по којем јој је одобрен боравак, протеран.

Привремени боравак одобрава се и странцу:

- који је *жртва тешког кривичног дела*, ако је његово присуство неопходно у кривичном поступку или учествује у истрази као сведок или оштећени,

249 „Сл. гласник РС“, бр. 24/2018

250 Самостални боравак се одобрава ако је странац по основу спајања породице непрекидно боравио у Србији последње четири године, а у последње три године ако је лице по којем му је привремени боравак одобрен преминуло

251 Члан 59. ст. 1. ЗС

252 Члан 59. ст. 3. и 4. ЗА

- за кога се претпоставља да је жртва трговине људима,
- жртви трговине људима, ако надлежни орган сматра да је боравак нужен ради његове заштите, опоравка и осигурања безбедности или да је његово присуство неопходно због сарадње у кривичном поступку,
- малолетном странцу који је напуштен, који је жртва организованог криминала или је из других разлога остао без родитељског старања или без пратње и
- лицима за чији боравак у Србији постоје озбиљни и оправдани лични разлози хуманитарне природе, интерес државе или међународно преузете обавезе²⁵³

Примена закона није отпочела, па не постоје подаци.

Б. Родно сензитивни разлози за одобравање азила

Нови ЗА из 2018. (ЗА)²⁵⁴ прописује да се право на уточиште, односно статус избеглице одобрава тражиоцу који се налази изван државе свог порекла или државе уобичајеног боравишта, а оправдано страхује од прогона због своје расе, пола, језика, вероисповести, националне припадности, припадности одређеној друштвеној групи или политичког уверења, а због чега не може или не жели да прихвати заштиту те државе.²⁵⁵

Закон у дела прогона убраја и физичко или психичко насиље, укључујући сексуално и родно засновано насиље, као и дела која су „по својој природи специфично везана за пол или децу”.²⁵⁶

Супсидијарна заштита одобрава се тражиоцу који не испуњава услове за одобрење права на уточиште, а постоје оправдани разлози који указују на то да ће се повратком у државу порекла или државу уобичајеног боравишта суочити са стварним ризиком од трпљења озбиљне неправде. Закон прописује да се „озбиљном неправдом” сматра претња смртном казном или погубљењем, мучењем, нечовечним или понижавајућим поступањем или кажњавањем, као и озбиљна и индивидуална претња по живот изазвана насиљем општих размера у ситуацијама међународног или унутрашњег оружаног сукоба.²⁵⁷

Прописано је да су приликом одлучивања о захтеву за азил надлежни органи дужни да цене и положај и личне околности тражиоца азила, укључујући његов пол и узраст како би се на основу тога проценило да ли поступци и дела којима је био или којима би могао бити изложен представљају прогон или озбиљну неправду.²⁵⁸

Примена закона није отпочела, па тражени подаци не постоје.

253 Члан 61. ЗА

254 „Сл. гласник РС”, бр. 24/2018

255 Члан 24. ЗА

256 Члан 28. ст. 2. тач. 1. и 6. ЗА

257 Члан 25. ЗА

258 Члан 32. ЗА

Ц. Родна осетљивост процедуре

Законом је изричито прописано начело родне равноправности и осетљивости, као посебно начело поступка за одобравање азила. Начело је конкретизовано инструкцијом да се законске одредбе тумаче на родно осетљив начин, да се тражиоцу азила омогућава да поднесе захтев за азил и да га саслуша лице истог пола, односно да буде саслушан уз помоћ преводиоца или тумача истог пола, осим ако то није могуће или је повезано с несразмерним тешкоћама. Претресање, телесне прегледе и друге радње у поступку које подразумевају физички контакт са тражиоцем азила врши особа истог пола. Особе женског пола у пратњи мушкараца које траже азил подносе захтев и дају изјаву одвојено од својих пратилаца.²⁵⁹

Приликом регистрације, полицијски службеник дужан је да странца и његове ствари прегледа уз пуно поштовање његовог физичког и психичког интегритета и људског достојанства.²⁶⁰

У поступку одлучивања о захтеву за азил, чланови породице тражиоца саслушавају се одвојено, осим када је то према процени службеника који спроводи саслушање неопходно ради утврђивања битних чињеница на којима се заснива захтев за азил.²⁶¹

Законом је прописано да се у поступку азила води рачуна о специфичној ситуацији лица којима су потребне посебне процесне или прихватне гаранције, као што су малолетна лица, малолетна лица без пратње, особе са инвалидитетом, старија лица, труднице, самохрани родитељи са малолетном децом, жртве трговине људима, тешко болесна лица, особе са менталним сметњама, као и лица која су била мучена, силована или изложена другим тешким облицима психолошког, физичког или полног насиља, као што су жене жртве сакаћења полних органа.²⁶² Тражиоцу азила пружа се одговарајућа помоћ ако, с обзиром на своје личне околности, није способан да остварује права и обавезе. О тим личним околностима води се рачуна у току читавог поступка.

У циљу подршке интеграције лица којима је одобрена међународна заштита, усвојена су одговарајућа подзаконска акта: *Уредба о мерилима за утврђивање приоритета за смештај лица којима је признато право на уточиште или додељена супсидијарна заштита и условима коришћења стамбеног простора за привремени смештај (2015)* и *Уредба о начину укључивања у друштвени, културни и привредни живот лица којима је признато право на уточиште (2016)*. Њима је обезбеђено спровођење законских прописа који гарантују помоћ у интеграцији лицима којима је одобрена међународна заштита.

Од почетка примене Уредбе која регулише помоћ у обезбеђивању стамбеног простора, Комесаријат за избеглице и миграције је свим лицима којима је признато право на уточиште, односно супсидијарну заштиту, који су поднели захтев, доделио новчану помоћ за привремени смештај. Стандарди смештаја у сентрима за азил утврђени су *Павилником о условима смештаја и обезбеђивању основних животних услова у центру за азил (2008)*.

У прихватним центрима за смештај миграната примењују се *Стандардне оперативне процедуре Републике Србије за превенцију и заштиту избеглица и миграната од родно заснованог*

259 Члан 16. ЗА

260 Члан 35. ст. 7. ЗА

261 Члан 37. ст. 5. ЗА

262 Члан 17. ЗА

насиља које је донело Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. Овај документ описује процедуре, улоге и одговорност сваког појединачног пружаоца услуга који је укључен у спречавање и одговор на родно засновано насиље, а намењен свим установама и организацијама које су оперативне дуж руте кретања миграната, као и онима који организују краткорочно и средњорочно збрињавање избеглица и миграната у Републици Србији. Поред тога, Министарство је 2016. донело и *Стандардне оперативне процедуре за заштиту деце избеглица/миграната*, које је донело Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. Њима су дефинисани су индикатори за развој сумње да је дете мигрант могућа жртва трговине људима, као и поступак пријављивања ради иденетификације.

Не постоје подаци о броју жена којима је одобрено право да остану у земљи у случају развода брака, односно престанка везе због посебно тешких околности као што је насиље или у случају губитка боравишног статуса због принудног брака због којег је одведена из земље боравка.

Д. Забрана протеривања и враћања

Забрана протеривања и враћања је основно начело Закона о азилу, који прописује да ниједно лице не сме бити протерано или враћено на територију где би његов живот или слобода били угрожени због његове расе, пола, језика, вероисповести, националне припадности, припадности одређеној друштвеној групи или политичког уверења.²⁶³ У примени концепта „прва држава азила” захтев за азил не може се одбацити ако се тражилац азила позива на „посебне околности” у којима се налази.²⁶⁴ Такође примена концепта „сигурна трећа држава” подразумева да се сигурном трећом државом може сматрати држава у којој је тражилац сигуран од прогона или ризика од трпљења озбиљне неправде.²⁶⁵

Е. Друге мере

Закон прописује да се тражиоцима азила који је у посебном психофизичком стању, укључујући и жене жртве родно заснованог насиља, којима је потребна посебна подршка, може обезбедити смештај у установи социјалне заштите, код другог пружаоца услуге смештаја или у другој породици.²⁶⁶ Тражилац азила има право на здравствену заштиту, а приоритет у приступу здравственој заштити имају жртве мучења, силовања и других тешких облика психолошког, физичког или сексуалног насиља²⁶⁷.

Помоћ и подршку избеглицама, мигрантима и азилантима пружа велики број НВО, чији се пројекти делом финансирају из буџета Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије, а један број ових пројеката усмерен је на потребе жена, деце и других осетљивих група.

263 Члан 6. ЗА

264 Члан 42. и 43. ЗА

265 Члан 45. ст. 1. ЗА

266 Члан 52. ст. 3. ЗА

267 Члан 54. ст. 3. ЗА

Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017–2022 („Службени гласник РС”, број 77/17), тражиоци азила (мигранти) су препознати као група у посебном ризику од трговине људима. Тиме ће се креирати механизми који ће омогућити правовремено препознавање потенцијалних жртава трговине и њихова адекватна заштита.

Особље Комесаријата у центрима за смештај и прихват миграната и тражилаца азила се континуирано обучава у сарадњи са релевантним међународним и невладиним организацијама из области заштите, рада и поступања са рањивим категоријама миграната, идентификовања потенцијалних жртава трговине људима, родно заснованог насиља и слично, а у циљу пружања адекватне подршке мигрантима и превенције различитих видова насиља. Такође, сва лица која су ангажована у центрима која обављају послове у вези са прихватом и заштитом миграната су прошла обуку у вези са превенцијом и откривањем насиља, препознавањем родно заснованог насиља, поступањем са малолетницима без пратње, као и равноправности између жена и мушкараца.

Расположиви статистички подаци везани за миграције и азил налазе се у табелама 33-38.

ПРИЛОЗИ:

ПРЕГЛЕД РЕЛЕВАНТНИХ ЗАКОНСКИХ ОДРЕДБИ

Кривични законик, „Сл. гласник РС”, бр. 85/2005, 88/2005 - испр, 107/2005 - испр, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

УБИСТВО

Члан 113

Ко другог лиши живота, казниће се затвором од пет до петнаест година.

ТЕШКО УБИСТВО

Члан 114

Затвором најмање десет година или затвором од тридесет до четрдесет година казниће се:

1. ко другог лиши живота на свиреп или подмукао начин;
2. ко другог лиши живота при безобзирном насилничком понашању;
3. ко другог лиши живота и при том са умишљајем доведе у опасност живот још неког лица;
4. ко другог лиши живота при извршењу кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе;
5. ко другог лиши живота из користољубља, ради извршења или прикривања другог кривичног дела, из безобзирне освете или из других ниских побуда;
6. ко лиши живота службено или војно лице при вршењу службене дужности;
7. ко лиши живота судију, јавног тужиоца, заменика јавног тужиоца или полицијског службеника у вези са вршењем службене дужности;
8. ко лиши живота лице које обавља послове од јавног значаја у вези са пословима које то лице обавља;
9. ко лиши живота дете или бремениту жену;
10. ко лиши живота члана своје породице којег је претходно злостављао;
11. ко са умишљајем лиши живота више лица, а не ради се о убиству на мах, убиству детета при порођају или лишењу живота из самилости.

НЕДОЗВОЉЕН ПРЕКИД ТРУДНОЋЕ

Члан 120

(1) Ко противно прописима о вршењу прекида трудноће бременитој жени са њеним пристанком изврши побачај, започне да врши побачај или јој помогне да изврши побачај, казниће се затвором од три месеца до три године.

(2) Ко се бави вршењем дела из става 1. овог члана, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(3) Ко бременитој жени без њеног пристанка, а ако је млађа од шеснаест година без њеног пристанка и без писане сагласности њеног родитеља, усвојиоца или стараоца, изврши или започне да врши побачај, казниће се затвором од једне до осам година.

(4) Ако је услед дела из ст. 1. до 3. овог члана наступила смрт, тешко нарушавање здравља или друга тешка телесна повреда жене над којом је вршен прекид трудноће, учинилац ће се казнити за дело из ст. 1. и 2. овог члана затвором од једне до седам година, а за дело из става 3. овог члана затвором од две до дванаест година.

САКАЋЕЊЕ ЖЕНСКОГ ПОЛНОГ ОРГАНА

Члан 121а

(1) Ко осакати спољне делове женског полног органа, казниће се затвором од једне до осам година.

(2) Ако постоје нарочито олакшавајуће околности под којима је учињено дело из става 1. овог члана, учинилац ће се казнити затвором од три месеца до три године.

(3) Ко женско лице наведе да се подвргне радњи из става 1. овог члана или јој у томе помогне, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(4) Ако је услед дела из става 1. овог члана наступила смрт женског лица, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.

ЗЛОСТАВЉАЊЕ И МУЧЕЊЕ

Члан 137

(1) Ко злоставља другог или према њему поступа на начин којим се вређа људско достојанство, казниће се затвором до једне године.

(2) Ко применом силе, претње или на други недозвољени начин другоме нанесе велики бол или тешке патње с циљем да од њега или од трећег лица добије признање, исказ или друго обавештење или да се он или неко треће лице застраши или незаконито казни, или то учини из друге побуде засноване на било каквом облику дискриминације, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(3) Ако дело из ст. 1. и 2. овог члана учини службено лице у вршењу службе, казниће се за дело из става 1. затвором од три месеца до три године, а за дело из става 2. затвором од једне до осам година.

УГРОЖАВАЊЕ СИГУРНОСТИ

Члан 138

(1) Ко угрози сигурност неког лица претњом да ће напасти на живот или тело тог лица или њему блиског лица, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

(2) Ко дело из става 1. овог члана учини према више лица или ако је дело изазвало узнемиреност грађана или друге тешке последице, казниће се затвором од три месеца до три године.

(3) Ко дело из става 1. овог члана учини према председнику републике, народном посланику, председнику Владе, члановима Владе, судији Уставног суда, судији, јавном тужиоцу и заменику јавног тужиоца, адвокату, полицијском службенику и лицу које обавља послове од јавног значаја у области информисања у вези са пословима које обавља, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

ПРОГАЊАЊЕ

Члан 138а

(1) Ко у току одређеног временског периода:

1. друго лице неовлашћено прати или предузима друге радње у циљу физичког приближавања том лицу противно његовој вољи;
2. противно вољи другог лица настоји да са њим успостави контакт непосредно, преко трећег лица или путем средстава комуникације;
3. злоупотребљава податке о личности другог лица или њему блиског лица ради нуђења робе или услуга;
4. прети нападом на живот, тело или слободу другог лица или њему блиског лица;
5. предузима друге сличне радње на начин који може осетно да угрози лични живот лица према коме се радње предузимају, казниће се новчаном казном или затвором до три године.

(2) Ако је делом из става 1. овог члана изазвана опасност по живот, здравље или тело лица према коме је дело извршено или њему блиског лица, учинилац ће се казнити затвором од три месеца до пет година.

(3) Ако је услед дела из става 1. овог члана наступила смрт другог лица или њему блиског лица, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година.

СИЛОВАЊЕ

Члан 178

(1) Ко принуди другог на обљубу или са њом изједначен чин употребом силе или претњом да ће непосредно напасти на живот или тело тог или њему блиског лица, казниће се затвором од пет до дванаест година.

(2) Ако је дело из става 1. овог члана учињено претњом да ће се за њега или њему блиско лице открити нешто што би шкодило његовој части или угледу или претњом другим тешким злом, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.

(3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда лица према којем је дело извршено или ако је дело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин или према малолетнику или је дело имало за последицу трудноћу, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.

(4) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт лица према којем је дело извршено или је дело учињено према детету, учинилац ће се казнити затвором од најмање десет година.

ОБЉУБА НАД НЕМОЋНИМ ЛИЦЕМ

Члан 179

(1) Ко над другим изврши обљубу или са њом изједначен чин искористивши душевно обољење, заостали душевни развој, другу душевну поремећеност, немоћ или какво друго стање тог лица услед којег оно није способно за отпор, казниће се затвором од пет до два-наест година.

(2) Ако је услед дела из става 1. овог члана наступила тешка телесна повреда немоћног лица или ако је дело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин или је учињено према малолетнику или је дело имало за последицу трудноћу, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.

(3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт лица према којем је дело извршено или ако је дело учињено према детету, учинилац ће се казнити затвором од најмање десет година.

ОБЉУБА СА ДЕТЕТОМ

Члан 180

(1) Ко изврши обљубу или са њом изједначен чин над дететом, казниће се затвором од пет до дванаест година.

(2) Ако је услед дела из става 1. овог члана наступила тешка телесна повреда детета према којем је дело извршено или је дело извршено од стране више лица или је дело имало за последицу трудноћу, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.

(3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт детета, учинилац ће се казнити затвором од најмање десет година.

(4) Неће се казнити за дело из става 1. овог члана учинилац, ако између њега и детета не постоји значајнија разлика у њиховој душевној и телесној зрелости.

ОБЉУБА ЗЛОУПОТРЕБОМ ПОЛОЖАЈА

Члан 181

(1) Ко злоупотребом свог положаја наведе на обљубу или са њом изједначен чин лице које се према њему налази у односу какве подређености или зависности, казниће се затвором од три месеца до три године.

(2) Наставник, васпитач, старалац, усвојилац, родитељ, очух, маћеха или друго лице које злоупотребом свог положаја или овлашћења изврши обљубу или са њом изједначен чин над малолетником који му је поверен ради учења, васпитавања, старања или неге, казниће се затвором од једне до десет година.

(3) Ако је дело из става 2. овог члана учињено према детету, учинилац ће се казнити затвором од пет до дванаест година.

(4) Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана имало за последицу трудноћу, учинилац ће се казнити за дело из става 1. затвором од шест месеци до пет година, за дело из става 2. затвором од две до дванаест година, а за дело из става 3. затвором од пет до петнаест година.

(5) Ако је услед дела из става 3. овог члана наступила смрт детета, учинилац ће се казнити затвором од најмање десет година.

НЕДОЗВОЉЕНЕ ПОЛНЕ РАДЊЕ

Члан 182

(1) Ко под условима из чл. 178. ст. 1. и 2, 179. став 1. и 181. ст. 1. и 2. овог законика изврши неку другу полну радњу, казниће се новчаном казном или затвором до три године.

(2) Ко под условима из члана 180. став 1. и члана 181. став 3. овог законика изврши неку другу полну радњу, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда лица према којем је дело извршено или ако је дело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.

(4) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт лица према којем је дело извршено, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.

ПОЛНО УЗНЕМИРАВАЊЕ

Члан 182а

(1) Ко полно узнемирава друго лице, казниће се новчаном казном или затвором до шест месеци.

(2) Ако је дело из става 1. овог члана учињено према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од три месеца до три године.

(3) Полно узнемиравање јесте свако вербално, невербално или физичко понашање које има за циљ или представља повреду достојанства лица у сфери полног живота, а које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење.

(4) Гоњење за дело из става 1. овог члана предузима се по предлогу.

ПОДВОЂЕЊЕ И ОМОГУЋАВАЊЕ ВРШЕЊА ПОЛНОГ ОДНОСА

Члан 183

(1) Ко подведе малолетно лице ради вршења обљубе, са њом изједначеног чина или друге полне радње, казниће се затвором од једне до осам година и новчаном казном.

(2) Ко омогућава вршење обљубе, са њом изједначеног чина или друге полне радње са малолетним лицем, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

ПОСРЕДОВАЊЕ У ВРШЕЊУ ПРОСТИТУЦИЈЕ

Члан 184

(1) Ко наводи или подстиче другог на проституцију или учествује у предаји неког лица другог ради вршења проституције или ко путем средстава јавног информисања и других сличних средстава пропагира или рекламира проституцију, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

(2) Ако је дело из става 1. овог члана извршено према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година и новчаном казном.

ПРИКАЗИВАЊЕ, ПРИБАВЉАЊЕ И ПОСЕДОВАЊЕ ПОРНОГРАФСКОГ МАТЕРИЈАЛА И ИСКОРИШЋАВАЊЕ МАЛОЛЕТНОГ ЛИЦА ЗА ПОРНОГРАФИЈУ

Члан 185

(1) Ко малолетнику прода, прикаже или јавним излагањем или на други начин учини доступним текстове, слике, аудио-визуелне или друге предмете порнографске садржине или му прикаже порнографску представу, казниће се новчаном казном или затвором до шест месеци.

(2) Ко искористи малолетника за производњу слика, аудио-визуелних или других предмета порнографске садржине или за порнографску представу, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(3) Ако је дело из ст. 1. и 2. овог члана извршено према детету, учинилац ће се казнити за дело из става 1. затвором од шест месеци до три године, а за дело из става 2. затвором од једне до осам година.

(4) Ко прибавља за себе или другог, поседује, продаје, приказује, јавно излаже или електронски или на други начин чини доступним слике, аудио-визуелне или друге предмете порнографске садржине настале искоришћавањем малолетног лица, казниће се затвором од три месеца до три године.

(5) Ко помоћу средстава информационих технологија свесно приступи сликама, аудио-визуелним или другим предметима порнографске садржине насталим искоришћавањем малолетног лица, казниће се новчаном казном или затвором до шест месеци.

(6) Предметима порнографске садржине насталим искоришћавањем малолетног лица (дечија порнографија) сматра се сваки материјал који визуелно приказује малолетно лице које се бави стварним или симулираним сексуално експлицитним понашањем, као и свако приказивање полних органа детета у сексуалне сврхе.

(7) Предмети из ст. 1. до 4. овог члана одузеће се.

НАВОЂЕЊЕ ДЕТЕТА НА ПРИСУСТВОВАЊЕ ПОЛНИМ РАДЊАМА

Члан 185а

(1) Ко наведе дете да присуствује силовању, обљуби или са њом изједначеним чином или другој полној радњи, казниће се затвором од једне до осам година.

(2) Ако је дело из става 1. овог члана учињено употребом силе или претње, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.

ИСКОРИШЋАВАЊЕ РАЧУНАРСКЕ МРЕЖЕ ИЛИ КОМУНИКАЦИЈЕ ДРУГИМ ТЕХНИЧКИМ СРЕДСТВИМА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ПОЛНЕ СЛОБОДЕ ПРЕМА МАЛОЛЕТНОМ ЛИЦУ

Члан 185б

(1) Ко у намери извршења кривичног дела из чл. 178. став 4, 179. став 3, 180. ст. 1. и 2, 181. ст. 2. и 3, 182. став 1, 183. став 2, 184. став 3, 185. став 2. и 185а овог законика, користећи рачунарску мрежу или комуникацију другим техничким средствима, договори са малолетником састанак и појави се на договореном месту ради састанка, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

(2) Ко дело из става 1. овог члана изврши према детету, казниће се затвором од једне до осам година.

ПРИНУДНО ЗАКЉУЧЕЊЕ БРАКА

Члан 187а

(1) Ко употребом силе или претње принуди друго лице да закључи брак, казниће се затвором од три месеца до три године.

(2) Ко ради извршења дела из става 1. овог члана друго лице одведе у иностранство или га у истом циљу наведе да оде у иностранство, казниће се затвором до две године.

НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ

Члан 194

(1) Ко применом насиља, претњом да ће напасти на живот или тело, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице, казниће се затвором од три месеца до три године.

(2) Ако је при извршењу дела из става 1. овог члана коришћено оружје, опасно оруђе или друго средство подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.

(3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља или су учињена према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.

(4) Ако је услед дела из ст. 1, 2. и 3. овог члана наступила смрт члана породице, учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година.

(5) Ко прекрши мере заштите од насиља у породици које му је суд одредио на основу закона којим се уређују породични односи, казниће се затвором од три месеца до три године и новчаном казном.

КРШЕЊЕ ЗАБРАНЕ УТВРЂЕНЕ МЕРОМ БЕЗБЕДНОСТИ

Члан 340а

Ко прекрши забрану утврђену изреченом мером безбедности, казниће се новчаном казном или затвором до шест месеци.

Закон о спречавању насиља у породици („Сл. гласник РС”, бр. 94/2016)

ПРИЈАВА И ПРЕПОЗНАВАЊЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Члан 13

Свако мора да полицији или јавном тужиоцу без одлагања пријави насиље у породици или непосредну опасност од њега.

Државни и други органи, организације и установе обавезни су да неодложно пријаве полицији или јавном тужиоцу свако сазнање о насиљу у породици или непосредној опасности од њега.

Надлежни државни органи и центри за социјални рад (чл. 8-11) дужни су да у оквиру својих редовних послова препознају насиље у породици или опасност од њега.

Препознавање може да произађе из проучавања пријаве коју је било коме поднела жртва насиља, уочавањем трагова физичког или другог насиља на жртви и других околности које указују на постојање насиља у породици или непосредне опасности од њега.

Јавни тужилац коме је пријављено насиље или непосредна опасност од њега дужан је да пријаву одмах проследи полицијским службеницима, да би они о томе обавестили надлежног полицијског службеника (чл. 14. став 1).

ПОСТУПАЊЕ ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА

Члан 14

Полицијски службеници дужни су да одмах обавесте надлежног полицијског службеника о сваком насиљу у породици или непосредној опасности од њега, без обзира на то како су за то сазнали, и имају право да, сами или на захтев надлежног полицијског службеника, доведу могућег учиниоца у надлежну организациону јединицу полиције, ради вођења поступка.

Задржавање у надлежној организационој јединици полиције ради вођења поступка може трајати најдуже осам часова.

Током поступка у надлежној организационој јединици полиције могући учинилац мора да се поучи и да му се омогући контакт и коришћење услуга браниоца и правне помоћи у складу са Уставом и законима Републике Србије.

ПОСТУПАЊЕ НАДЛЕЖНОГ ПОЛИЦИЈСКОГ СЛУЖБЕНИКА

Члан 15

Надлежни полицијски службеник мора да могућем учиниоцу који је доведен у надлежну организациону јединицу полиције пружи прилику да се изјасни о свим битним чињеницама, да прикупи потребна обавештења од других полицијских службеника, одмах процени ризик непосредне опасности од насиља у породици (у даљем тексту: процена ризика) и да, под условима одређеним овим законом (чл. 17. став 1), изрекне хитну меру за спречавање насиља у породици (у даљем тексту: хитна мера).

Ако могући учинилац није доведен у надлежну организациону јединицу полиције, надлежни полицијски службеник процењује ризик одмах када прими од полицијских службеника обавештење о насиљу или непосредној опасности од њега.

Пре окончања процене ризика, надлежни полицијски службеник може, по потреби, затражити мишљење центра за социјални рад.

ПРОЦЕНА РИЗИКА

Члан 16

Процена ризика заснива се на доступним обавештењима и одвија се у што краћем року.

При процени ризика нарочито се води рачуна о томе да ли је могући учинилац раније или непосредно пре процене ризика учинио насиље у породици и да ли је спреман да га понови, да ли је претио убиством или самоубиством, поседује ли оружје, да ли је ментално болестан или злоупотребљава психоактивне супстанце, да ли постоји сукоб око старатељства над дететом или око начина одржавања личних односа детета и родитеља који је могући учинилац, да ли је могућем учиниоцу изречена хитна мера или одређена мера заштите од насиља у породици, да ли жртва доживљава страх и како она процењује ризик од насиља.

Надлежни полицијски службеник одмах доставља сва доступна обавештења о насиљу у породици или непосредној опасности од њега и процену ризика - ако она указује на непосредну опасност од насиља - основном јавном тужиоцу на чијем подручју се налази пребивалиште, односно боравиште жртве, центру за социјални рад и групи за координацију и сарадњу.

Ако надлежни полицијски службеник установи постојање опасности која није непосредна, сва доступна обавештења о насиљу у породици или опасности од њега и своју процену ризика доставља основном јавном тужиоцу и центру за социјални рад.

ХИТНЕ МЕРЕ

Члан 17

Ако после процене ризика установи непосредну опасност од насиља у породици, надлежни полицијски службеник доноси наређење којим изриче хитну меру учиниоцу који је доведен у надлежну организациону јединицу полиције (чл. 15. став 1).

Хитне мере су: мера привременог удаљења учиниоца из стана и мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој.

Наређењем могу да се изрекну обе хитне мере.

Наређење садржи: назив органа који га доноси, податке о лицу коме се изриче хитна мера, врсту хитне мере која се изриче и њено трајање, дан и час изрицања хитне мере и обавезу лица коме је изречена хитна мера да се по њеном истеку јави полицијском службенику који ју је изрекао.

Наређење се уручује лицу коме је хитна мера изречена. Ако оно одбије пријем наређења, надлежни полицијски службеник саставља о томе белешку, чиме се сматра да је наређење уручено.

Надлежни полицијски службеник доставља наређење, одмах после његовог уручења, основном јавном тужиоцу на чијем подручју се налази пребивалиште, односно боравиште жртве, центру за социјални рад и групи за координацију и сарадњу, а жртва насиља писмено се обавештава о врсти хитне мере која је изречена.

ПОСТУПАЊЕ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

Члан 18

После пријема обавештења, процене ризика и наређења, основни јавни тужилац проучава обавештења и вреднује процену ризика надлежног полицијског службеника.

Ако после тога установи непосредну опасност од насиља у породици, дужан је да суду поднесе предлог да се хитна мера продужи, у року од 24 часа од часа уручења наређења лицу коме је изречена хитна мера.

Уз предлог, основни јавни тужилац доставља суду и процену ризика надлежног полицијског службеника, своје вредновање његове процене ризика и друге доказе који указују на непосредну опасност од насиља у породици.

ПОСТУПАЊЕ СУДА У ПРВОМ СТЕПЕНУ

Члан 19

Предлог да се хитна мера продужи подноси се основном суду на чијем подручју се налази пребивалиште, односно боравиште жртве, а о предлогу одлучује судија појединац.

Суд продужава хитну меру ако, после вредновања процене ризика надлежног полицијског службеника, вредновања процене ризика које је учинио основни јавни тужилац, оцене при

ложених доказа и тврдњи из предлога основног јавног тужиоца и оцене изјашњења лица коме је хитна мера изречена, установи непосредну опасност од насиља у породици, иначе одбија предлог као неоснован.

Решење о предлогу доноси се без одржавања рочишта, у року од 24 часа од пријема предлога да се хитна мера продужи.

ТРАЈАЊЕ ХИТНИХ МЕРА

Члан 21

Хитна мера коју изриче надлежни полицијски службеник траје 48 часова од уручења наређења.

Суд може хитну меру продужити за још 30 дана.

Ако буде продужена хитна мера привременог удаљења учиниоца из стана, лице коме је изречена може да у пратњи полицијских службеника узме из стана неопходне личне ствари.

ИНДИВИДУАЛНИ ПЛАН ЗАШТИТЕ И ПОДРШКЕ ЖРТВИ

Члан 31

По пријему процене ризика којом је установљена непосредна опасност од насиља у породици, група за координацију и сарадњу израђује индивидуални план заштите и подршке жртви, који садржи целовите и делотворне мере заштите и подршке жртви, али и другим члановима породице којима је подршка потребна.

У изради индивидуалног плана заштите и подршке жртви учествује и жртва, ако то жели и ако то дозвољава њено емотивно и физичко стање.

Мере заштите морају да пруже безбедност жртви, да зауставе насиље, спрече да се оно понови и заштите права жртве, а мере подршке да омогуће да се жртви пружи психосоцијална и друга подршка ради њеног опоравка, оснаживања и осамостаљивања.

Индивидуалним планом заштите и подршке жртви одређују се извршиоци конкретних мера и рокови за њихово предузимање, као и план праћења и процене делотворности планираних и предузетих мера.

Индивидуални план заштите и подршке жртви израђује се и за жртве кривичних дела из овог закона.

ПРЕКРШАЈИ

Члан 36

Казном затвора до 60 дана казниће се за прекршај лице које прекрши хитну меру која му је изречена или продужена.

Новчаном казном од 50.000 динара до 150.000 динара казниће се за прекршај одговорно лице у државном и другом органу, организацији и установи које полицији или јавном ту

жиоцу неодложно не пријави или не реагује на пријаву или опструира пријављивање или реаговање на свако сазнање о насиљу у породици или непосредној опасности од њега (чл. 13. став 2).

Осуђујућа пресуда за прекршај из става 1. овог члана може се извршити пре њене правоснажности, према Закону о прекршајима.

Закон о облигационим односима („Сл. лист СФРЈ”, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, „Сл. лист СРЈ”, бр. 31/93 и „Сл. лист СЦГ”, бр. 1/2003 - Уставна повеља)

ШТЕТА

Члан 155

Штета је умањење нечије имовине (обична штета) и спречавање њеног повећања (измакла корист), као и наношење другог физичког или психичког бола или страха (нематеријална штета).

ЗАХТЕВ ДА СЕ ПРЕСТАНЕ СА ПОВРЕДОМ ПРАВА ЛИЧНОСТИ

Члан 157

(1) Свако има право захтевати од суда или другог надлежног органа да нареди престанак радње којом се повређује интегритет људске личности, личног и породичног живота и других права његове личности.

(2) Суд, односно други надлежни орган, може наредити престанак радње под претњом плаћања извесне новчане своте, одређене укупно или по јединици времена, у корист повређеног.

ПОСЕБНО О НАКНАДИ МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ У СЛУЧАЈУ СМРТИ, ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ И ОШТЕЋЕЊА ЗДРАВЉА

ИЗГУБЉЕНА ЗАРАДА И ТРОШКОВИ ЛЕЧЕЊА И САХРАНЕ

Члан 193

(1) Ко проузрокује нечију смрт дужан је накнадити уобичајене трошкове његове сахране.

(2) Он је дужан накнадити и трошкове његовог лечења од задобијених повреда и друге потребне трошкове у вези са лечењем, као и зараду изгубљену због неспособности за рад.

ПРАВО ЛИЦА КОЈЕ ЈЕ ПОГИНУЛИ ИЗДРЖАВАО

Члан 194

(1) Лице које је погинули издржавао или редовно помагао, као и оно које је по закону имало право захтевати издржавање од погинулог, има право на накнаду штете коју трпи губитком издржавања, односно помагања.

(2) Ова штета накнађује се плаћањем новчане ренте, чији се износ одмерава с обзиром на све околности случаја, а који не може бити већи од онога што би оштећеник добијао од погинулог да је остао у животу.

НАКНАДА ШТЕТЕ У СЛУЧАЈУ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ ИЛИ НАРУШЕЊА ЗДРАВЉА

Члан 195

(1) Ко другоме нанесе телесну повреду или му наруши здравље, дужан је накнадити му трошкове око лечења и друге потребне трошкове с тим у вези, као и зараду изгубљену због неспособности за рад за време лечења.

(2) Ако повређени због потпуне или делимичне неспособности за рад губи зараду, или су му потребе трајно повећане, или су могућности његовог даљег развијања и напредовања уништене или смањене, одговорно лице дужно је плаћати повређеном одређену новчану ренту, као накнаду за ту штету.

ПОСЕБНО О НАКНАДИ МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ У СЛУЧАЈУ ПОВРЕДЕ ЧАСТИ И ШИРЕЊА НЕИСТИНИТИХ НАВОДА

Члан 198

(1) Ко другоме повреди част као и ко износи или преноси неистините наводе о прошлости, о знању, о способности другог лица, или о чему другоме, а зна или би морао знати да су неистинити, и тиме му проузрокује материјалну штету, дужан је да му је накнади.

(2) Али, не одговара за проузроковану штету онај ко учини неистинито саопштење о другоме не знајући да је оно неистинито, ако је он или онај коме је саопштење учинио имао у томе озбиљног интереса.

В НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ

ОБЈАВЉИВАЊЕ ПРЕСУДЕ ИЛИ ИСПРАВКЕ

Члан 199

У случају повреде права личности суд може наредити, на трошак штетника, објављивање пресуде, односно исправке, или наредити да штетник повуче изјаву којом је повреда учињена, или што друго чиме се може остварити сврха која се постиже накнадом.

НОВЧАНА НАКНАДА

Члан 200

(1) За претрпљене физичке болове, за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, наружености, повреде угледа, части, слободе или права личности, смрти блиског лица, као и за страх, суд ће, ако нађе да околности случаја, а нарочито јачина болова и страха и њихово трајање то оправдавају, досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде материјалне штете, као и у њеном одсуству.

(2) Приликом одлучивања о захтеву за накнаду нематеријалне штете, као и о висини њене накнаде, суд ће водити рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи та накнада, али и о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.

ЛИЦА КОЈА ИМАЈУ ПРАВО НА НОВЧАНУ НАКНАДУ У СЛУЧАЈУ СМРТИ ИЛИ ТЕШКОГ ИНВАЛИДИТЕТА

Члан 201

(1) У случају смрти неког лица, суд може досудити члановима његове уже породице (брачни друг, деца и родитељи) правичну новчану накнаду за њихове душевне болове.

(2) Таква накнада може се досудити и браћи и сестрама ако је између њих и умрлог постојала трајнија заједница живота.

(3) У случају нарочито тешког инвалидитета неког лица, суд може досудити његовом брачном другу, деци и родитељима правичну новчану накнаду за њихове душевне болове.

(4) Накнада из ст. 1 и 3 овог члана може се досудити и ванбрачном другу, ако је између њега и умрлог, односно повређеног, постојала трајнија заједница живота.

САТИСФАКЦИЈА У ПОСЕБНИМ СЛУЧАЈЕВИМА

Члан 202

Право на правичну новчану накнаду због претрпљених душевних болова има лице које је преваром, принудом или злоупотребом неког односа подређености или зависности наведено на кажњиву обљубу или кажњиву блудну радњу, као и лице према коме је извршено неко друго кривично дело против достојанства личности и морала.

Породични закон („Сл. гласник РС”, бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015)

НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ

Члан 197

(1) Насиље у породици, у смислу овог закона, јесте понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице.

(2) Насиљем у породици, у смислу става 1 овог члана, сматра се нарочито:

6. наношење или покушај наношења телесне повреде;
7. изазивање страха претњом убиства убиством или наношењем телесне повреде члану породице или њему блиском лицу;
8. присиљавање на сексуални однос;

9. навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14 година живота или немоћним лицем;
10. ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима;
11. вређање, као и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање.

(3) Члановима породице у смислу става 1 овог члана сматрају се:

1. супружници или бивши супружници;
2. деца, родитељи и остали крвни сродници, те лица у тазбинском или адоптивном сродству, односно лица која везује хранитељство;
3. лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству;
4. ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери;
5. лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.

МЕРЕ ЗАШТИТЕ

Члан 198

(1) Против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици, којима се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице.

(2) Мере заштите од насиља у породици јесу:

1. издавање налога за исељење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности;
2. издавање налога за усељење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности;
3. забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености;
4. забрана приступа простору око места становања или места рада члана породице;
5. забрана даљег узнемиравања члана породице.

(3) Мера заштите од насиља у породици може трајати највише годину дана.

(4) Време проведено у притвору, као и свако лишење слободе у вези с кривичним делом односно прекршајем, урачунава се у време трајања мере заштите од насиља у породици.

ПРОДУЖАВАЊЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ

Члан 199

Мера заштите од насиља у породици може се продужавати све док не престану разлози због којих је мера била одређена.

ПРЕСТАНАК МЕРЕ ЗАШТИТЕ

Члан 200

Мера заштите од насиља у породици може престати пре истека времена трајања ако престану разлози због којих је мера била одређена.

Закон о раду („Сл. гласник РС”, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - одлука УС и 113/2017)

Члан 21

Забрањено је узнемиравање и сексуално узнемиравање.

Узнемиравање, у смислу овог закона, јесте свако нежељено понашање узроковано неким од основа из члана 18. овог закона које има за циљ или представља повреду достојанства лица које тражи запослење, као и запосленог, а које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење.

Сексуално узнемиравање, у смислу овог закона, јесте свако вербално, невербално или физичко понашање које има за циљ или представља повреду достојанства лица које тражи запослење, као и запосленог у сфери полног живота, а које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење.

Закон о спречавању злостављања на раду („Сл. гласник РС”, бр. 36/2010)

ПОЈАМ ЗЛОСТАВЉАЊА И ИЗВРШИОЦА ЗЛОСТАВЉАЊА

Члан 6

Злостављање, у смислу овог закона, јесте свако активно или пасивно понашање према запосленом или групи запослених код послодавца које се понавља, а које за циљ има или представља повреду достојанства, угледа, личног и професионалног интегритета, здравља, положаја запосленог и које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење, погоршава услове рада или доводи до тога да се запослени изолује или наведе да на сопствену иницијативу раскине радни однос или откаже уговор о раду или други уговор.

Злостављање, у смислу овог закона, јесте и подстицање или навођење других на понашање из става 1. овог члана.

Извршиоцем злостављања сматра се послодавац са својством физичког лица или одговорно лице код послодавца са својством правног лица, запослени или група запослених код послодавца, који врши злостављање из ст. 1. и 2. овог члана.

Члан 3

Одредбе овог закона примењују се и на случајеве сексуалног узнемиравања, у складу са законом којим се уређује рад.

Обука на раду / додатна обука: Табела 1/2:

	број стручњака	оба-везна природа	просечна дужина програма	периодичност	извор финансирања	надлежни орган за спровођење/серификовање обуке на раду	обука подржана упутствима и протоколима
Полиција и други органи унутрашњих послова ¹	813	да	11x5 дана	2017.	буџет	Правосудна академија	Да
Тужиоци	185-250	не	21x2 дана	2014/2015.	буџет	Правосудна академија	Да
Судије	185-250	да	21x2 дана	2014/2015.	буџет	Правосудна академија	Да
Стручњаци у области социјалне заштите: социјални радници, психолози, дефектолози, педагози, андрагози, правници	1454-1700 укупан број (не постоје разврстани подаци по врсти стручњака)	да ²	od 1 до 5 дана	2014/2015.	буџет/ пројектно/ лично	Републички и покрајински завод за социјалну заштиту, установе, приватни пружаоци, невладин сектор	Да
Лекари							
Медицинске сестре, здравствени техничари и бабице	263, укупан број (не постоје разврстани подаци по врсти стручњака) ³	не	7x1 дан	2014/2015.	буџет	Покрајински секретаријат за здравство, покрајински заштитник грађана, уз подршку Завода и Института за јавно здравље	Да
Психолози, посебно саветници/ психотерапеути							
Службеници за имиграцију/азил⁴							
Наставни кадар и руководиоци школа	2.922	не	8 до 24 сата & 1 до 3 дана	2014/2015.	буџети ЈЛС	Завод за унапређивање образовања и васпитања	Да
Новинари и други медијски стручњаци	30	не	2x1 дан	2014.	буџет	Повереник за заштиту равноправности	Да
Војна лица	56-100	не	1 до 7 дана	2014 2015 2016.	буџет	Центар за мировне операције Здружене оперативне команде Генералштаба ВРС, Министарство одбране	Да
Остале релевантне категорије:							
Корисници почетне обуке	20	не		2014/2015.	буџет	Правосудна академија	Не
Тужиоци, сарадници	40	не	21x2 дана	2014/2015.	буџет	Правосудна академија	Не
Судски сарадници	40	не	21x дана	2014/2015.	буџет	Правосудна академија	Не

¹ У 2017. години, након ступања на снагу Закона о спречавању насиља у породици, обуке су обавезне за све органе који примењују закон. Тако је, на пример, 813 учесника из МУП-а похађало у Правосудној академији обавезну обуку из области родно заснованог насиља и насиља над женама у трајању од по пет дана. Обука је финансирана из буџета. Такође, у истој години, 888 службеника МУП-а је завршило 48 практичних деветочасовних обука и 35 тродневних теоријских обука у трајању од укупно 24 сата, у реализацији Криминалистичко полицијске академије, које су такође финансиране из буџета

² У року од шест година стручњаци у области социјалне заштите година морају да обезбеде 120 бодова за обнову лиценце

³ У 2016. години су обезбеђена средства за трогодишњи пројекат финансиран од стране УН Траст фонда за око 1.500 здравствених радника и око 1.000 радника из осталих сектора, који се реализује од 2017. године

⁴ Нема расположивих података

Статистички подаци: табеле 3-38

ТАБЕЛЕ 3-5 Садрже број пријављених случајева породичног насиља, по евиденцији интерног тима центра за социјални рад, према доминантној врсти насиља којој је жртва изложена, старости и полу жртве, 2014-2016.

ТАБЕЛА 3: Број пријављених случајева породичног насиља по евиденцији интерног тима ЦСР, према доминантној врсти насиља и старости и полу жртве насиља у току 2014. године

Доминантна врста насиља којој је жртва изложена	Старост жртве насиља								УКУПНО
	Деца до 18 год		Млади 19-26 год		Одрасли 27-65 год		Старији (изнад 65 год)		
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	
Физичко насиље	729	694	151	380	393	2.785	221	531	5.884
Сексуално насиље	22	73	0	14	10	44	2	16	181
Психичко насиље	645	701	121	299	354	1.926	133	349	4.528
Занемаривање	1.038	953	26	26	33	66	89	137	2.368
Економско насиље	17	12	4	8	4	83	16	38	182
Друго	31	23	7	17	31	146	5	22	282
УКУПНО	2.482	2.456	309	744	825	5.050	466	1.093	13.425

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

ТАБЕЛА 4: Број пријављених случајева породичног насиља (по евиденцији интерног тима ЦСР), према доминантној врсти насиља, старости и полу жртве насиља у току 2015.

Доминантна врста насиља којој је жртва изложена	Старост жртве насиља								УКУПНО
	Деца до 18 год		Млади 19-25 год		Одрасли 26-64 год		Старији (изнад 65 год)		
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	
Физичко насиље	926	846	219	576	705	4.374	338	724	8.708
Сексуално насиље	20	95	2	26	5	58	2	12	220
Психичко насиље	712	789	134	355	614	2.326	228	503	5.661
Занемаривање	1.457	1.433	39	71	46	123	108	212	3.489
Економско насиље	19	26	26	24	34	102	34	51	316
Друго	110	87	7	10	31	44	26	34	349
УКУПНО	3.244	3.276	427	1.062	1.435	7.027	736	1.536	18.743

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

ТАБЕЛА 5: Број пријављених случајева породичног насиља (по евиденцији интерног тима ЦСР), према доминантној врсти насиља, старости и полу жртве насиља у току 2016.

Доминантна врста насиља којој је жртва изложена	Старост жртве насиља								УКУПНО
	Деца до 18 год.		Млади 19-25 год.		Одрасли 26-64 год.		Старији (изнад 65 год)		
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	
Физичко насиље	1.104	1.040	293	756	1.302	5.052	511	972	11.030
Сексуално насиље	26	147	6	43	2	84	3	9	320
Психичко насиље	746	900	175	488	747	3.485	368	758	7.667
Занемаривање	1.258	1.210	44	69	23	67	118	140	2.929
Економско насиље	13	15	24	30	32	220	45	82	461
Друго	286	291	17	31	41	124	13	23	826
УКУПНО	3.433	3.603	559	1.417	2.147	9.032	1.058	1.984	23.233

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

ТАБЕЛА 6: Број пријава насиља у породици које су евидентирали центри за социјални рад, према пореклу/извору пријаве насиља, 2014-2016.

Порекло пријаве	Година		
	2014.	2015.	2016.
Члан породице	2.296	1.992	2.320
Друго лице ван породице	650	638	818
Јавна установа (школа, дом здравља, вртић....)	982	1.331	1.422
Полиција	5.085	9.136	12.038
Суд	860	1.523	1.466
Удружење грађана – невладина организација	34	48	53
Центар за социјални рад по службеној дужности у другим поступцима	614	622	843
Жртва	1.866	1.856	2.433
Анонимна пријава	370	347	341
Неко други	552	442	518
УКУПНО	13.309	17.935	22.252

Извор: Републички завод за социјалну заштиту ;(напомена: подаци нису родно разврстани)

ТАБЕЛА 7: Број починилаца насиља у породици евидентираних у центрима за социјални рад, према полу починиоца и релацији између починиоца и жртве

Однос/сродство починиоца према жртви насиља	2014.		2015.		2016.	
	Починиоци насиља					
	М	Ж	М	Ж	М	Ж
Родитељ	2.766	1.034	3.173	1.274	3.267	1.339
Брат/сестра	252	82	380	97	467	145
Син/ћерка	847	256	1.388	389	1.612	581
Партнер једног од родитеља	238	51	531	82	499	83
Други члан породице или крвни сродник	356	149	569	256	755	404
Хранитељ/старатељ	8	7	10	7	9	3
Брачни/ванбрачни партнер	4.353	392	6.141	677	6.940	1.538
Неко други	223	66	343	86	376	157
УКУПНО	9.043	2.037	12.535	2.868	13.925	4.250

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

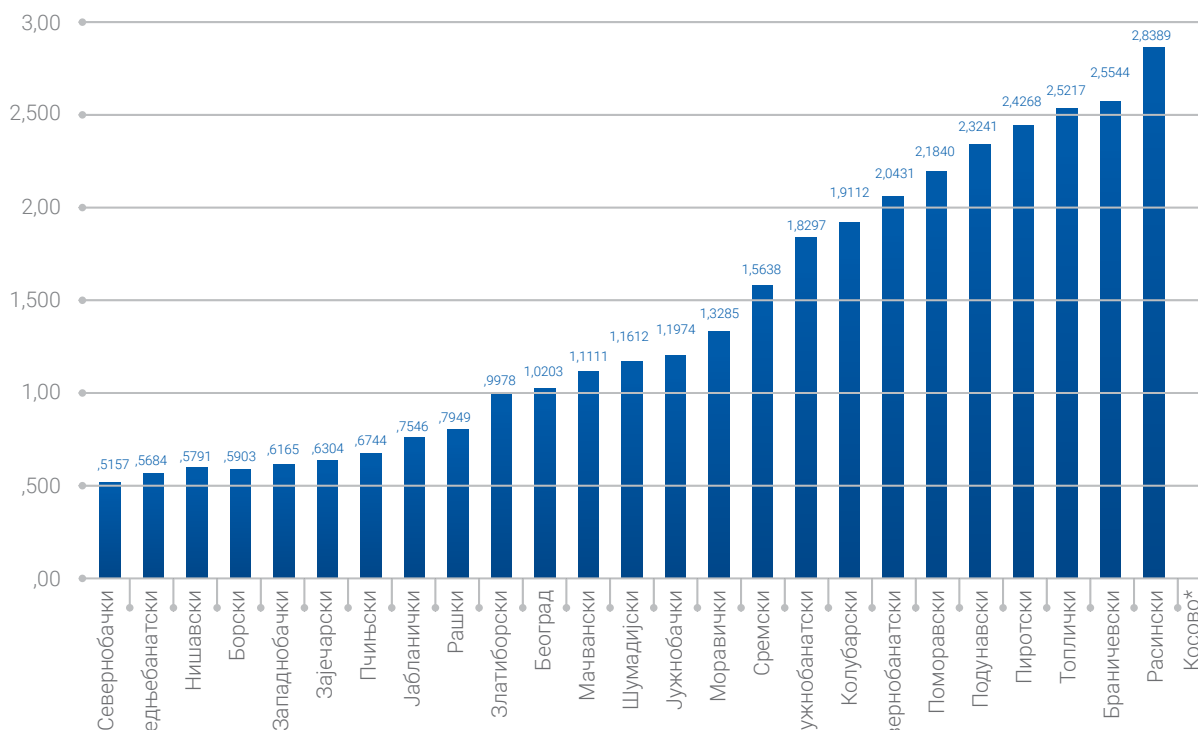
ТАБЕЛА 8 : Број евидентираних случајева насиља над женама у систему здравствене заштите и индикатори размене информација између државних органа (нпр. број случајева у којима су обавештени центри за социјални рад, полиција, тужилаштво) и извршавања обавезе пријављивања (нпр. да ли су лекари пријавили случајеве другим надлежним органима), 2016-2017.

	Војводина	Централна Србија	Војводина	Централна Србија
Број евидентираних случајева партнерског/родно заснованог насиља	885	2.456	1.025	2.895
Број случајева у којима је обавештена полиција	804	2.094	944	2.537
Број случајева у којима је обавештено тужилаштво	68	379	131	289
Број случајева у којима је обавештен Центар за социјални рад	485	1.059	478	1.122
Број случајева у којима није обавештен ниједан други орган	8	101	16	286

	Војводина	Централна Србија	Војводина	Централна Србија
Број оштећених (жртава) који су тражили помоћ од дома здравља/здравствене установе	616	1.734	943	1.906
Број оштећених (жртава) које су жене са инвалидитетом, труднице, породиље или старе жене	114	178	102	220
Број оштећених (жртава) које су се изјасниле као припаднице ромске националне мањине (уколико здравствена установа располаже таквим подацима)	32	121	77	84
Број случајева у којима је лекар пријавио полицији, тужилаштву или Центру за социјални рад случај партнерског /родно заснованог насиља	449	1.670	686	1.361
Број случајева у којима је насиље констатовано, али лекар није поднео пријаву наведеним органима	19	135	6	90

Извор: Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут“

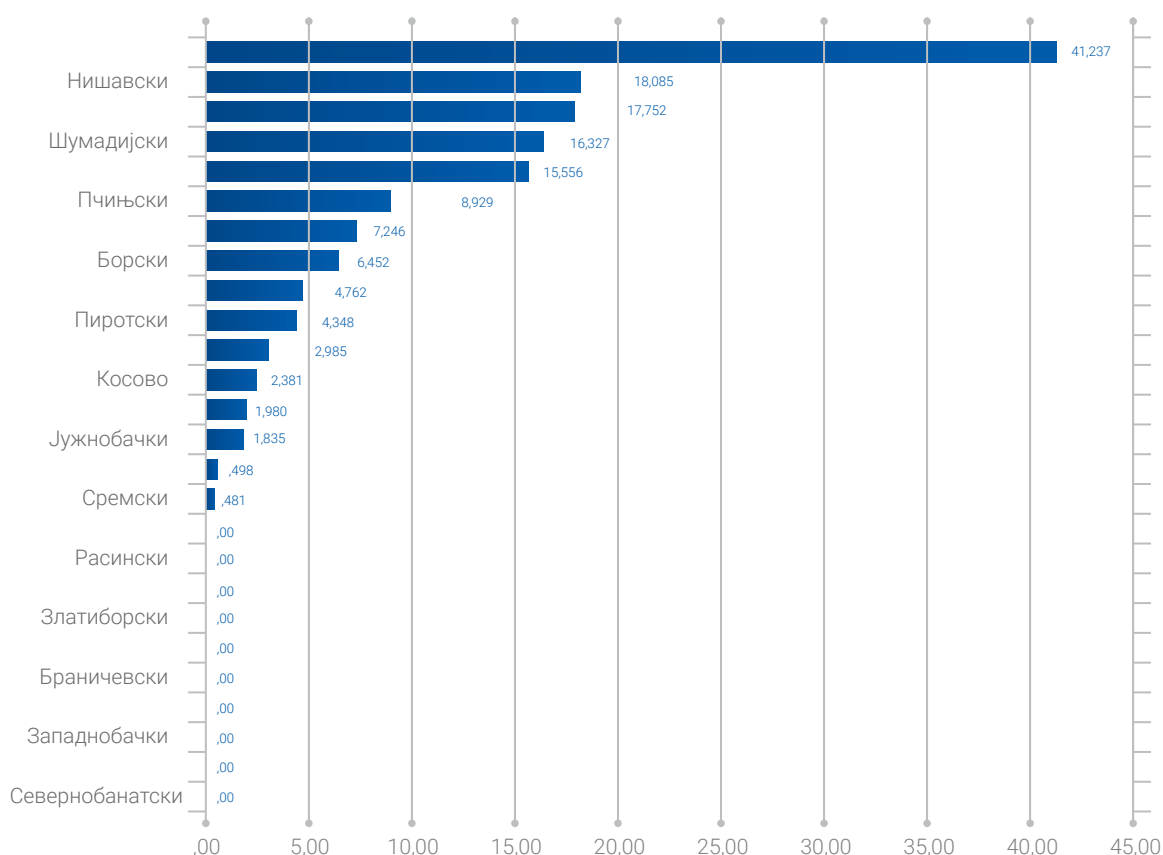
ГРАФИКОН 1 Број евидентираних случајева насиља над женама на 1.000 жена старости 15 година и више, према географској локацији - административним окрузима Републике Србије, 2017.

Косово*: Овај назив не прејудуцира статус Косова и у складу је са Резолуцијом 1244 и одлуком Међународног суда правде о косовској декларацији о независности. Напомињемо да се подаци односе на здравствене установе које се налазе у Плану мреже здравствених установа Републике Србије, Уредба о Плану мреже здравствених установа („Сл. гласник РС”, бр. 42/2006, 119/2007, 84/2008, 71/2009, 85/2009, 24/2010, 6/2012, 37/2012, 8/2014, 92/2015, 111/2017, 114/2017 - испр, 13/2018 и 15/2018 - испр)

Извор: Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут“

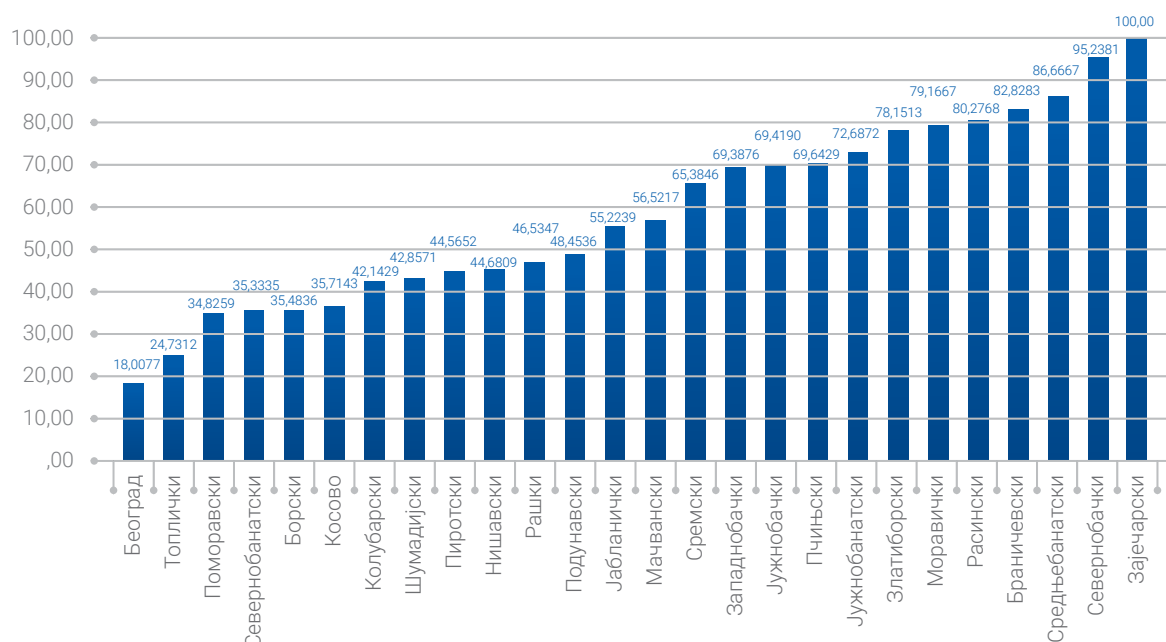
ГРАФИКОН 2 Учешће случајева о којима није обавештен ниједан други орган у односу на укупан број евидентираних случајева насиља над женама, према географској локацији – административним окрузима Републике Србије, 2017.

Косово*: Овај назив не прејудуцира статус Косова и у складу је са Резолуцијом 1244 и одлуком Међународног суда правде о косовској декларацији о независности. Напомињемо да се подаци односе на здравствене установе које се налазе у Плану мреже здравствених установа Републике Србије, Уредба о Плану мреже здравствених установа („Сл. гласник РС”, бр. 42/2006, 119/2007, 84/2008, 71/2009, 85/2009, 24/2010, 6/2012, 37/2012, 8/2014, 92/2015, 111/2017, 114/2017 - испр, 13/2018 и 15/2018 - испр)

Извор: Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут“

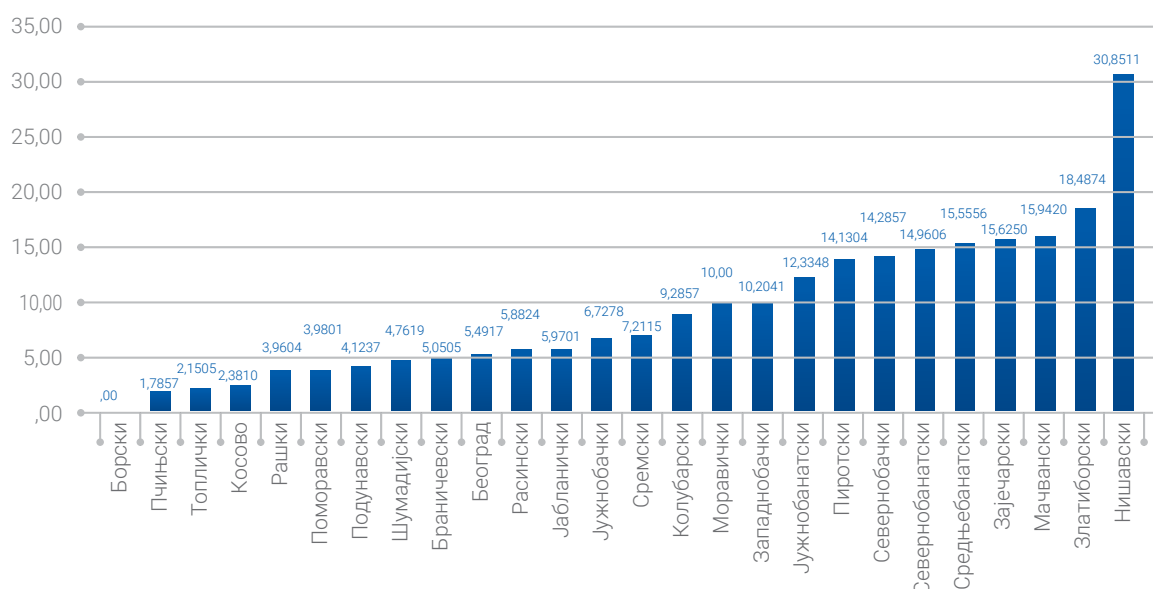
ГРАФИКОН 3 Учешће случајева у којима је лекар случај пријавио полицији, тужилаштву или Центру за социјални рад, у односу на укупан број евидентираних случајева насиља над женама, према географској локацији – административним окрузима Републике Србије, 2017.

Косово*: Овај назив не прејудира статус Косова и у складу је са Резолуцијом 1244 и одлуком Међународног суда правде о косовској декларацији о независности. Напомињемо да се подаци односе на здравствене установе које се налазе у Плану мреже здравствених установа Републике Србије, Уредба о Плану мреже здравствених установа („Сл. гласник РС”, бр. 42/2006, 119/2007, 84/2008, 71/2009, 85/2009, 24/2010, 6/2012, 37/2012, 8/2014, 92/2015, 111/2017, 114/2017 - испр, 13/2018 и 15/2018 - испр)

Извор: Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут”

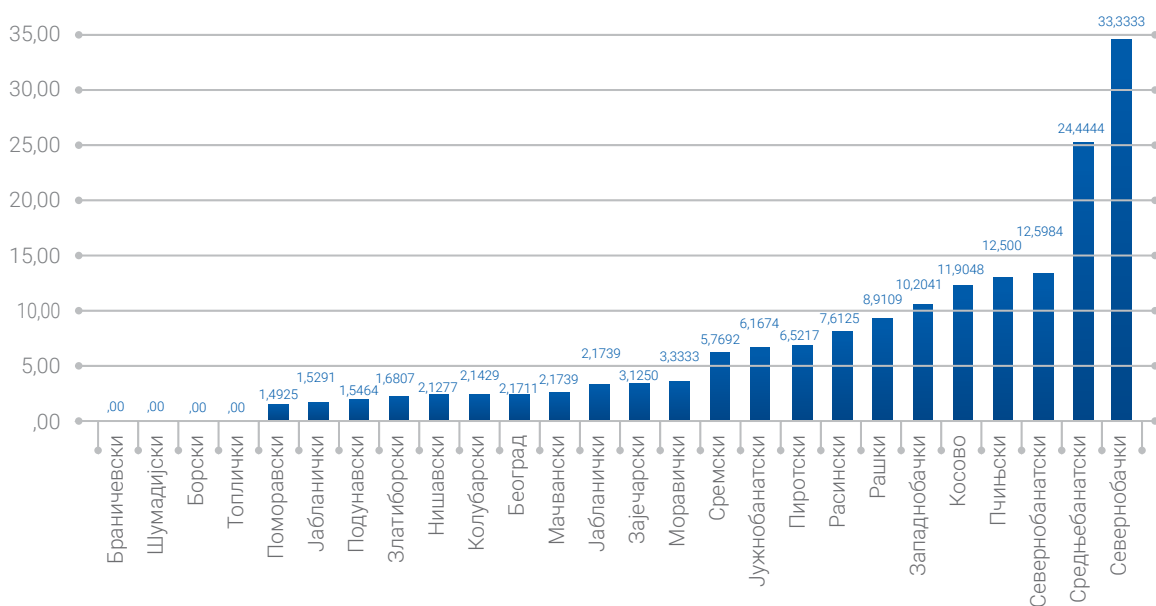
ГРАФИКОН 4 Учешће оштећених које су жене са инвалидитетом, труднице, породиље или старе жене у односу на укупан број евидентираних случајева насиља над женама, према географској локацији – административним окрузима Републике Србије, 2017.

Косово*: Овај назив не прејудуцира статус Косова и у складу је са Резолуцијом 1244 и одлуком Међународног суда правде о косовској декларацији о независности. Напомињемо да се подаци односе на здравствене установе које се налазе у Плану мреже здравствених установа Републике Србије, Уредба о Плану мреже здравствених установа („Сл. гласник РС”, бр. 42/2006, 119/2007, 84/2008, 71/2009, 85/2009, 24/2010, 6/2012, 37/2012, 8/2014, 92/2015, 111/2017, 114/2017 - испр, 13/2018 и 15/2018 - испр)

Извор: Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут”

ГРАФИКОН 5 Учешће оштећених (жртава) које су се изјасниле као припаднице ромске националне мањине у односу на укупан број евидентираних случајева насиља над женама, окрузи Републике Србије, 2017. (уколико су установе располагале подацима)

Косово*: Овај назив не прејудуцира статус Косова и у складу је са Резолуцијом 1244 и одлуком Међународног суда правде о косовској декларацији о независности. Напомињемо да се подаци односе на здравствене установе које се налазе у Плану мреже здравствених установа Републике Србије, Уредба о Плану мреже здравствених установа („Сл. гласник РС”, бр. 42/2006, 119/2007, 84/2008, 71/2009, 85/2009, 24/2010, 6/2012, 37/2012, 8/2014, 92/2015, 111/2017, 114/2017 - испр, 13/2018 и 15/2018 - испр)

Извор: Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут”

ТАБЕЛА 9: Укупан број мера заштите од насиља у породици које је изрекао суд ПО ПОРОДИЧНОМ ЗАКОНУ, 2014-2016.

Број изречених мера заштите од насиља у породици у 2014. према врсти мера			
Врста мере коју је изрекао суд по Породичном закону	2014.	2015.	2016.
Издавање налога за исељење из породичног стана или куће без обзира на право својине/закупа непокретност	81	74	81
Издавање налога за усељење у породични стан или кућу без обзира на право својине/закупа непокретности	18	17	13
Забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености	282	385	523
Забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице	218	274	319
Забрана даљег узнемиравања члана породице	434	624	746
УКУПНО	1.033	1.374	1.682

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

ТАБЕЛА 10: Поступци које је предузимао центар за социјални рад у случајевима заштите деце од насиља у породици, 2015-2016.

	2015.		2016.	
	дечаци	девојчице	дечаци	девојчице
Издвајање - број деце која су издвојена сама из породице	150	188	122	170
Издвајање - број деце која су из породице издвојена заједно са ненасилним родитељем	145	227	223	254
Покретање поступака пред судом	283	314	186	220
Пружање материјалне, правне или стручно-саветодавне подршке и помоћи детету и родитељу у ЦСР	1.469	1.761	2.083	2.786

	2015.		2016.	
	дечаџи	девојџице	дечаџи	девојџице
Упућивање детета и родитеља на услуге других одговарајућих установа	356	370	729	955
Упозоравање родитеља на недостатке у вршењу родитељског права - корективни надзор	181	172	155	168
Нешто друго	130	169	241	293
УКУПНО	2.714	3.201	3.739	4.846

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

ТАБЕЛЕ 11-32

ТАБЕЛА 11 : Број кривичних дела која су довела до смрти жртве, према релевантном члану кривичног законика, 2014-2017

Број дела са оштећеником (само лица женског пола)	Чл. 113 КЗ Убиство	Чл. 114 КЗ Тешко убиство	Чл. 116 КЗ Убиство детета при порођају	Чл. 121 КЗ Тешка телесна повреда	Чл. 194 КЗ Насиље у породици	Чл. 278 КЗ Изазивање опште опасности
2014.	12	22	2	1	2	
2015.	10	18	1		1	
2016.	16	18	2		2	
2017.	10	14				1
Укупно:	48	72	5	1	5	1

Извор: Министарство унутрашњих послова

ТАБЕЛА 12: Лица женског пола – жртве кривичних дела са смртним исходом (изнад 14 година/одрасли)

Година	Лица женског пола која су усмрћена
2014.	40
2015.	31
2016.	40
2017.	26
Укупно	137

Извор: Министарство унутрашњих послова

ТАБЕЛА 13: Број случајева који су резултирали смрћу деце/жена жртава

Број оштећеника-деца		113		114		116	
		СМРТ		СМРТ		СМРТ	
		Узраст до 6 год	Узраст до 6 год	Узраст од 12 до 13 год	Узраст до 6 год	Узраст до 6 год	Узраст до 6 год
		М	М	Ж	Ж	М	Ж
СРБИЈА	2014.				1		2
	2015.		1	3		3	1
	2016.			2			2
	2017.	1	1			3	
	Укупно:	1	2	5	1	6	5

Извор: Министарство унутрашњих послова

ТАБЕЛА 14: Број кривичних пријава за различита кривична дела инкриминисана по кз²⁶⁸, ПРЕМА ЕВИДЕНЦИЈИ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА, 2014-2017.

Број кривичних пријава	Чл. 194	Чл. 138А	Чл.178		Чл. 179	Чл. 180	Чл. 181	Чл. 182	Чл. 182А	Чл. 183	Чл. 184	Чл. 185	Чл. 185А	Чл. 193	Чл. 195	Чл. 196	Чл. 197	Чл. 388
			Свршено дело	Дело у покушају														
2014.	3.738		63	18	12	48	7	146		3	9	27	1	27	25	1		17
2015.	5.257		59	18	8	37	7	126		2	7	56	4	33	31	3	2	15
2016.	6.135		51	23	8	40	6	175		3	6	57	3	29	30	7		11
2017.	6.999	275	53	17	8	39	2	133	67	5	5	46	5	57	32	3		11
УКУПНО:	22.129	275	226	76	36	164	22	580	67	13	27	186	13	146	118	14	2	54

Извор: Министарство унутрашњих послова

268 Подаци из евиденције МУП-а који су приказани у неколико наредних табела у овом прилогу дају збирне податке о извршиоцима кривичних дела која се односе на различите облике насиља над женама (укључујући и неке који нису обухваћени Истанбулском конвенцијом, као што је трговина људима), али такође и о особама оштећеним овим кривичним делима, према полној и старосној структури. Подаци се односе на следећа кривична дела: насиље у породици (чл. 194. КЗ), прогањање (чл. 138а. КЗ), силовање (чл. 178 КЗ), обљуба над немоћним лицем (чл. 179. КЗ), обљуба над дететом (чл. 180. КЗ), обљуба злоупотребом положаја (чл. 181. КЗ), недозвољене полне радње (чл. 182. КЗ), полно узнемиравање (чл. 182а. КЗ), подвођење и омогућавање вршења полног односа (чл. 183 КЗ), посредовање у вршењу проституције (чл. 184 КЗ), приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетних лица за порнографију (чл. 185. КЗ), навођење детета на присуствовање полним радњама (чл. 185а. КЗ), запуштање и злостављање малолетног лица (чл. 193. КЗ), недавање издржавања (чл. 195. КЗ), кршење породичних обавеза (чл. 196. КЗ), родоскврнуће (чл. 197. КЗ) и трговина људима (чл.388 КЗ)

ТАБЕЛА 15: Број поднетих кривичних пријава и број кривичних дела, ПРЕМА ЕВИДЕНЦИЈИ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА, 2014-2017.

Година	Број поднетих кривичних пријава	Број кривичних дела
2014.	4.142	4.202
2015.	5.665	5.774
2016.	6.584	6.698
2017.	7.757	7.886
Укупно	24.148	24.560

Извор: Министарство унутрашњих послова

ТАБЕЛА 16: Број и полна структура починилаца кривичних дела, ПРЕМА ЕВИДЕНЦИЈИ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА,

2014-2017.

Година	Број извршилаца	Полна структура извршилаца	
		Женског пола	Мушког пола
2014.	3.920	319	3.601
2015.	5.261	425	4.836
2016.	6.095	520	5.575
2017.	7.282	686	6.596
Укупно	22.558	1.950	20.608

Извор: Министарство унутрашњих послова

ТАБЕЛА 17: Број и полна структура жртава – оштећених лица, ПРЕМА ЕВИДЕНЦИЈИ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА, 2014-2017.

Година	Број оштећених лица	Полна структура оштећених лица	
		Женског пола	Мушког пола
2014.	4.297	3.316	981
2015.	5.803	4.539	1.264
2016.	6.802	5.323	1.479
2017.	8.126	6.259	1.867
Укупно	25.028	19.437	5.591

Извор: Министарство унутрашњих послова

ТАБЕЛА 18: Број поднетих кривичних пријава за кривично дело насиље у породици, број кривичних дела, починилаца и жртава – оштећених лица, 2014-2017, ПРЕМА ЕВИДЕНЦИЈИ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Година	Број поднетих кривичних пријава	Број кривичних дела	Број извршилаца	Број оштећених лица
2014.	3.738	3.783	3.520	3.830
2015.	5.257	5.351	4.831	5.373
2016.	6.135	6.244	5.646	6.317
2017.	6.999	7.106	6.509	7.344
Укупно	22.129	22.484	20.506	22.864

Извор: Министарство унутрашњих послова (напомена: у 2017. години евидентирано је 7.106 кривичних дела насиље у породици, што је за 87,8% више него у 2014. години - 3.783).

ТАБЕЛА 19: Кривично дело насиље у породици: полна структура починилаца и жртава (оштећених лица)

Година	Полна структура извршилаца		Полна структура оштећених лица	
	М	Ж	М	Ж
2014.	3.243	277	879	2.951
2015.	4.461	370	1.197	4.176
2016.	5.167	479	1.408	4.909
2017.	5.912	597	1.715	5.629
Укупно	18.783	1.723	5.199	17.665

Извор: Министарство унутрашњих послова

Подаци МУП-а о старосној структури извршилаца кривичног дела насиља у породици: међу МУШКАРЦИМА - извршиоцима преовлађују они из старосне групе од 31 до 40 година (5.181), док ЖЕНЕ – извршиоци овог кривичног дела најчешће припадају старосној групи од 31 до 40 година (470).

Кад је у питању старосна структура жртава тј. лица оштећених овим кривичним делом, ЖЕНЕ – жртве најчешће припадају групи од 31 до 40 година, а међу МУШКАРЦИМА жртвама преовлађују они из старосне групе преко 60 година.

ТАБЕЛА 20: Пријављена пунолетна лица за кривично дело насиље у породици, према полу и исходу (врсти одлуке тужилаштва):

а) кривична пријава одбачена; б) прекинута или обустављена истрага, ц) поднета оптужница/оптужни предлог, 2012-2016.

	Број лица против којих је поднета кривична пријава за насиље у породици			Исход кривичне пријаве – врста одлуке тужилаштва		
	Укупно	Ж	М	Одбачена кривична пријава	Обустављена истрага	Поднета оптужница-оптужни предлог
2012.	3.624	314	3.310	1.373	61	2.190
%	100	8,7	91,3	37,9	1,7	60,4
2013.	3.782	361	3.421	1.687	68	2.026
%	100	9,5	90,5	44,6	1,8	53,6
2014.	3.642	347	3.295	2.296	37	1.309
%	100	9,5	90,5	63,0	1,0	35,9
2015.	5.040	478	4.562	3.148	52	1.837
%	100	9,5	90,5	62,5	1,0	36,4
2016.	7.244	820	6.424	4.663	47	2.533
%	100	11,3	88,7	64,4	0,6	35,0

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

ТАБЕЛА 21: Оптужена пунолетна лица за кривично дело насиље у породици, према полу оптуженог и исходу - врсти судске одлуке: а) проглашена кривим, б) нису проглашена кривим, 2012-2016.

	Пол осуђеног лица			Врста судске одлуке	
	Укупно	Ж	М	Проглашена кривим	Нису проглашена кривим
2012.	1.827	110	1.717	1.472	355
%		6,0	94,0	80,6	19,4
2013.	2.024	137	1.887	1.532	492
%		6,8	93,2	75,7	24,3
2014.	2.215	158	2.057	1.712	503
%		7,1	92,9	77,3	22,7
2015.	2.104	122	1.982	1.778	326
%		5,8	94,2	84,5	15,5
2016.	2.386	138	2.248	2.065	321
%		5,8	94,2	86,5	13,5

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

ТАБЕЛА 22: Осуђена пунолетна лица, за кривично дело насиље у породици, према полу осуђеног и изреченим кривичним санкцијама, 2012-2016.

	Пол осуђеног лица			Изречена кривична санкција			
	Укупно	Ж	М	Затвор	Новчана казна	Условна осуда	Остале казне
2012.	1.472	76	1.396	436	33	970	33
%		5,2	94,8	29,6	2,2	65,9	2,2
2013.	1.532	81	1.451	533	8	977	14
%		5,3	94,7	34,8	0,5	63,8	0,9
2014.	1.712	98	1.614	634	13	1.041	24
%		5,7	94,3	37,0	0,8	60,8	1,4
2015.	1.778	81	1.697	483	8	1.193	94
%		4,6	95,4	27,2	0,4	67,1	5,3
2016.	2.065	100	1.965	620	17	1.301	127
%		4,8	95,2	30,0	0,8	63,0	6,2

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

ТАБЕЛА 23: Оштећени (жртве) правоснажно осуђених пунолетних лица за кривично дело насиље у породици, према полу и старости, 2012-2016. (%)

	Пол жртве		Старост жртве		
	М	Ж	Деца млађа од 14 год.	Малолетна лица, 14-18 год.	Пунолетна лица, 18 и више год.
2012.	25,1	74,9	4,5	5,4	90,1
2013.	22,0	78,0	5,3	4,6	90,1
2014.	22,3	77,7	3,5	3,1	93,3
2015.	24,5	75,5	4,1	3,5	92,5
2016.	22,7	77,3	2,5	3,1	94,4

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

ТАБЕЛА 24: Осуђена пунолетна лица, према кривичном делу и полу, 2012. и 2016.

Кривична дела	2012.		2016.	
	Ж	М	Ж	М
Против живота и тела:	162	2.159	130	1.805
Убиство и тешко убиство	12	196	10	156
Убиство детета при порођају	3	0	2	0

Кривична дела	2012.		2016.	
	Ж	М	Ж	М
Тешка телесна повреда	26	704	19	626
Лака телесна повреда	98	954	85	785
Друга дела	23	305	14	238
Против слобода и права човека и грађанина:	57	596	66	906
Принуда	2	58	1	54
Угрожавање сигурности	42	451	50	724
Друга дела	13	87	15	128
Против полне слободе:	17	227	7	197
Силовање	0	67	0	51
Друга дела	17	160	7	146
Против брака и породице:	280	2.491	360	3.406
Запуштање и злостављање малолетног лица	23	15	18	17
Насиље у породици	76	1.396	100	1.965
Недавање издржавања	149	995	204	1.359
Друга дела	32	85	38	65
Против имовине:	783	7.555	1.064	10.238
Крађа	374	2.229	646	3.822
Тешка крађа	121	2.725	170	3.906
Разбојничка крађа и разбојништво	43	692	26	712
Друга дела	245	1.909	222	1.798
Трговина људима	5	29	1	12

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

ТАБЕЛА 25: Осуђена пунолетна лица за кривична дела против полне слободе, према кривичном делу, као и према полу и старости оштећених особа (жртава), 2014-2016.

	Пол жртве			Старост жртве	
	М	Ж	Деца млађа од 14 год.	Малолетна лица (14-18 год)	Пунолетна лица (18 и више год)
2014.					
КД против полне слободе	6,3	93,8	24,5	26,0	49,5
Синовање	5,0	95,0	7,5	22,5	70,0

	Пол жртве		Старост жртве		
	М	Ж	Деца млађа од 14 год.	Малолетна лица (14-18 год)	Пунолетна лица (18 и више год)
Обљуба над немоћним лицем	33,3	66,7	0,0	33,3	66,7
Обљуба са дететом	0,0	100,0	78,3	21,7	0,0
Обљуба злоупотребом положаја	0,0	100,0	33,3	33,3	33,3
Недозвољене полне радње	6,9	93,1	27,6	33,3	39,1
Подвођење и омогућавање вршења полног односа	50,0	50,0	50,0	50,0	0,0
Посредовање у вршењу проституције	0,0	100,0	0,0	6,9	93,1
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	50,0	50,0	50,0	50,0	0,0
2015.					
КД против полне слободе	8,3	91,7	22,1	28,3	49,7
Силовање	4,7	95,3	9,3	23,3	67,4
Обљуба над немоћним лицем	25,0	75,0	0,0	25,0	75,0
Обљуба са дететом	14,3	85,7	50,0	50,0	0,0
Обљуба злоупотребом положаја	50,0	50,0	50,0	50,0	0,0
Недозвољене полне радње	6,9	93,1	32,8	29,3	37,9
Посредовање у вршењу проституције	5,3	94,7	0,0	5,3	94,7
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0
2016.					
КД против полне слободе	10,6	89,4	21,2	31,2	47,6
Силовање	6,0	94,0	4,0	20,0	76,0
Обљуба над немоћним лицем	41,7	58,3	16,7	58,3	25,0
Обљуба са дететом	0,0	100,0	61,5	38,5	0,0
Обљуба злоупотребом положаја	0,0	100,0	25,0	62,5	12,5
Недозвољене полне радње	9,7	90,3	32,3	35,5	32,3
Подвођење и омогућавање вршења полног односа	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0
Посредовање у вршењу проституције	15,0	85,0	0,0	10,0	90,0

	Пол жртве		Старост жртве		
	М	Ж	Деца млађа од 14 год.	Малолетна лица (14-18 год)	Пунолетна лица (18 и више год)
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	25,0	75,0	50,0	25,0	25,0

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

ТАБЕЛА 26: Оштећени (жртве) правоснажно осуђених пунолетних лица, према кривичном делу и полу, 2012. и 2016. (у %)

	Оштећени (жртве)			
	2012.		2016.	
	Ж	М	Ж	М
Убиство	29	71	22	78
Тешко убиство	42	58	32	68
Убиство на мах	0	100	0	100
Тешка телесна повреда	14	86	12	88
Лака телесна повреда	19	81	19	81
Злостављање и мучење	40	60	61	39
Силовање	91	9	94	6
Обљуба над немоћним лицем	75	25	58	42
Обљуба са дететом	83	17	100	0
Обљуба злоупотребом положаја	86	14	100	0
Недозвољене полне радње	87	13	90	10
Запуштање и злостављање малолетног лица	54	46	51	49
Насиље у породици	75	25	77	23
Разбојничка крађа	37	63	52	48
Разбојништво	58	42	47	53
Трговина људима	50	50	83	17

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

ТАБЕЛА 27: Осуђена пунолетна лица за кривична дела против полне слободе, према кривичном делу, полу и изреченим кривичним санкцијама, 2014-2016.

	Осуђена пунолетна лица			Врста изречене кривичне санкције			
	Укупно	Ж	М	Затвор	Новчана казна	Условна осуда	Остале казне
2014.							
Кривична дела против полне слободе	242	6	236	183	10	47	2
Силовање	73	0	73	70	0	2	1
Обљуба над немоћним лицем	8	0	8	7	0	1	0
Обљуба са дететом	36	0	36	29	0	7	0
Обљуба злоупотребом положаја	2	0	2	2	0	0	0
Недозвољене полне радње	77	0	77	43	8	25	1
Подвођење и омогућавање вршења полног односа	2	0	2	1	0	1	0
Посредовање у вршењу проституције	28	4	24	23	1	4	0
Навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама	1	1	0	1	0	0	0
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	15	1	14	7	1	7	0
2015.							
Кривична дела против полне слободе	174	10	164	110	4	53	7
Силовање	50	3	47	47	0	3	0
Обљуба над немоћним лицем	4	-	4	4	0	0	0
Обљуба са дететом	15	-	15	14	0	1	0
Обљуба злоупотребом положаја	4	-	4	3	0	1	0
Недозвољене полне радње	61	-	61	28	4	24	5
Подвођење и омогућавање вршења полног односа	0	-	0	0	0	0	0
Посредовање у вршењу проституције	20	7	13	9	0	10	1
Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу	1	-	1	0	0	0	1
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	19	-	19	5	0	14	0

	Осуђена пунолетна лица			Врста изречене кривичне санкције			
	Укупно	Ж	М	Затвор	Новчана казна	Условна осуда	Остале казне
2016.							
Кривична дела против полне слободе	204	7	197	124	8	52	20
Силовање	51	-	51	49	0	0	2
Обљуба над немоћним лицем	9	-	9	9	0	0	0
Обљуба са дететом	15	-	15	12	0	1	2
Обљуба злоупотребом положаја	5	-	5	4	0	0	1
Недозвољене полне радње	66	1	65	30	8	21	7
Подвођење и омогућавање вршења полног односа	3	-	3	3	0	0	0
Посредовање у вршењу проституције	20	6	14	10	0	8	2
Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу	1	-	1	0	0	0	1
Навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама	1	-	1	1	0	0	0
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	33	-	33	6	0	22	5

Извор: Статистика правосуђа, Републички завод за статистику

ТАБЕЛА 28: Лица осуђена за кривично дело насиља у породици и кривична дела против полне слободе, примљена (осим из премештаја из других завода) и лица која издржавају меру безбедности²⁶⁹ у 2014. години, и на дан 31.12.2014. године - разврстано према врсти кривичног дела, као и полу и држављанству осуђеног лица

²⁶⁹ Лицу осуђеном за кривична дела насиља могу се изрећи и мере безбедности прописане Кривичним законом, чија је сврха да се отклоне стања или услови који могу бити од утицаја да учинилац убудуће не врши кривична дела. Суд је, поред осталог, овлашћен да учиниоцу наложи обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи, обавезно психијатријско лечење на слободи, обавезно лечење од наркоманије и алкохолизма, одузимање предмета. Може, такође, да забрани приближавање жртви на одређеној удаљености, приступ у простору око места становања или места њеног рада, као и даље узнемиравање, односно даљу комуникацију са жртвом, ако се оправдано може сматрати да би даље вршење таквих радњи учиниоца кривичног дела било опасно по оштећеног (Чл. 89а Кривичног законика)

Кривично дело	Примљени у 2014. години				На дан 31.12.2014. године				Укупно примљених лица у 2014. години		Број лица на дан 31.12.2014. године	
	Државља-ни Србије		Страни држављани		Државља-ни Србије		Страни држављани		М	Ж	М	Ж
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж				
Силованье	56	0	2	0	221	0	8	0	58	0	229	0
Обљуба над немоћним лицем	12	0	0	0	20	1	0	0	12	0	20	1
Обљуба са дететом	29	0	0	0	45	0	0	0	29	0	45	0
Обљуба злоупотребом положаја	1	0	0	0	18	0	0	0	1	0	18	0
Недозвољене полне радње	40	0	0	0	26	0	0	0	40	0	26	0
Посредовање у вршењу проституције	4	3	0	0	4	0	1	0	4	3	5	0
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	5	0	0	0	4	0	0	0	5	0	4	0
Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Остала дела против полне слободе	3	2	0	0	2	1	0	0	3	2	2	1
Насиље у породици	521	7	4	0	271	10	0	0	525	7	271	10

Извор: Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција

ТАБЕЛА 29: Број лица осуђених за кривично дело насиља у породици и кривична дела против полне слободе која су издржавала казну затвора у периоду од 2014. до 2017. године, разврстано према кривичном делу и полу починиоца

Кривично дело	Укупно примљених лица у 2014. години		Број лица на дан 31.12.2014. године		Укупно примљених лица у 2015. години		Број лица на дан 31.12.2015. године		Укупно примљених лица у 2016. години		Број лица на дан 31.12.2016. године		Укупно примљених лица у 2017. години		Број лица на дан 31.12.2017. године	
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж
Силовање	58	0	229	0	49	0	185	0	53	1	193	1	43	0	197	1
Обљуба над немоћним лицем	12	0	20	1	7	0	28	1	7	1	29	1	7	0	32	2
Обљуба са дететом	29	0	45	0	9	0	42	0	14	0	42	0	17	0	46	0
Обљуба злоупотребом положаја	1	0	18	0	4	0	19	0	1	0	16	0	4	0	11	0
Недозвољење полне радње	40	0	26	0	38	0	33	0	34	0	26	0	40	0	36	0
Посредовање у вршењу проституције	4	3	5	0	6	1	5	1	8	1	3	1	8	1	3	2
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	5	0	4	0	7	0	3	0	4	0	1	0	3	0	3	0
Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0

Кривично дело	Укупно примљених лица у 2014. години		Број лица на дан 31.12.2014. године		Укупно примљених лица у 2015. години		Број лица на дан 31.12.2015. године		Укупно примљених лица у 2016. години		Број лица на дан 31.12.2016. године		Укупно примљених лица у 2017. години		Број лица на дан 31.12.2017. године	
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж
Остала дела против полне слободе	3	2	2	1	0	0	0	1	3	0	4	0	9	2	2	0
Навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама	Није праћено као издвојено дело								0	0	1	0	0	0	0	0
Полно узнемиравање	Није праћено као издвојено дело												1	0	0	0
Подвођење и омогућавање вршења полног односа	Није праћено као издвојено дело												0	0	0	0
Насиље у породици	525	7	271	10	530	11	297	8	392	3	197	3	855	17	480	10

Извор: Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција

ТАБЕЛА 30: Лица осуђена за кривично дела насиља у породици и кривична дела против полне слободе, примљена (осим из премештаја из других завода) и лица која издржавају меру безбедности у 2015. години, и на дан 31.12.2015. године - разврстано према врсти кривичног дела, као и полу и држављанству осуђеног лица

Кривично дело	Примљени у 2015. години				На дан 31.12.2015. године				Укупно примљених лица у 2015. години		Број лица на дан 31.12.2015. године	
	Др- жављани Србије		Страни држављани		Држављани Србије		Страни држављани					
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж
Силовање	49	0	0	0	178	0	7	0	49	0	185	0
Обљуба над немоћним лицем	7	0	0	0	28	1	0	0	7	0	28	1
Обљуба над дететом	9	0	0	0	41	0	1	0	9	0	42	0

Кривично дело	Примљени у 2015. години				На дан 31.12.2015. године				Укупно примљених лица у 2015. години		Број лица на дан 31.12.2015. године	
	Др-жављани Србије		Страни држављани		Држављани Србије		Страни држављани					
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж
Обљуба злоупотребом положаја	4	0	0	0	19	0	0	0	4	0	19	0
Недозвољене полне радње	37	0	1	0	32	0	1	0	38	0	33	0
Посредовање у вршењу проституције	6	1	0	0	5	1	0	0	6	1	5	1
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	7	0	0	0	3	0	0	0	7	0	3	0
Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Остала дела против полне слободе	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Насиље у породици	526	11	4	0	294	8	3	0	530	11	297	8

Извор: Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција

ТАБЕЛА 31: Лица осуђена за кривично дела насиља у породици и кривична дела против полне слободе, примљена (осим из премештаја из других завода) и лица која издржавају меру безбедности у 2016. години, и на дан 31.12.2016. године - разврстано према врсти кривичног дела, као и полу и држављанству осуђеног лица

Кривично дело	Примљени у 2016. години				На дан 31.12.2016. године				Укупно примљених лица у 2016. години		Број лица на дан 31.12.2016. године	
	Држављани Србије		Страни држављани		Држављани Србије		Страни држављани		М	Ж	М	Ж
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж				
Силованье	52	1	1	0	189	1	4	0	53	1	193	1
Обљуба над немоћним лицем	7	1	0	0	29	1	0	0	7	1	29	1
Обљуба над дететом	14	0	0	0	42	0	0	0	14	0	42	0
Обљуба злоупотребом положаја	1	0	0	0	16	0	0	0	1	0	16	0
Недозвољене полне радње	34	0	0	0	26	0	0	0	34	0	26	0
Посредовање у вршењу проституције	8	1	0	0	3	1	0	0	8	1	3	1
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	4	0	0	0	1	0	0	0	4	0	1	0
Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Остала дела против полне слободе	3	0	0	0	4	0	0	0	3	0	4	0
Навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0
Насиље у породици	388	3	4	0	196	3	1	0	392	3	197	3

Извор: Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција

ТАБЕЛА 32: Лица осуђена за кривично дела насиља у породици и кривична дела против полне слободе, примљена (осим из премештаја из других завода) и лица која издржавају меру безбедности у 2017. години, и на дан 31.12.2017. године - разврстано према врсти кривичног дела, као и полу и држављанству осуђеног лица

Кривично дело	Примљени у 2017. години				На дан 31.12.2017. године				Укупно примљених лица у 2016. години		Број лица на дан 31.12.2016. године	
	Држављани Србије		Страни држављани		Држављани Србије		Страни држављани		М	Ж	М	Ж
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж				
Силовање	41	0	2	0	193	1	4	0	43	0	197	1
Обљуба над немоћним лицем	7	0	0	0	32	2	0	0	7	0	32	2
Обљуба над дететом	17	0	0	0	46	0	0	0	17	0	46	0
Обљуба злоупотребом положаја	4	0	0	0	11	0	0	0	4	0	11	0
Недозвољене полне радње	37	0	3	0	36	0	0	0	40	0	36	0
Посредовање у вршењу проституције	8	1	0	0	3	2	0	0	8	1	3	2
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију	3	0	0	0	3	0	0	0	3	0	3	0
Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0
Остала дела против полне слободе	9	2	0	0	2	0	0	0	9	2	2	0
Навођење детета на присуствовање полним радњама	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Кривично дело	Примљени у 2017. години				На дан 31.12.2017. године				Укупно примљених лица у 2016. години		Број лица на дан 31.12.2016. године	
	Држављани Србије		Страни држављани		Држављани Србије		Страни држављани					
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж
Полно узнемиравање	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Подвођење и омогућавање вршења полног односа	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Насиље у породици	851	17	4	0	476	10	4	0	855	17	480	10

Извор: Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција

Миграције и азил: табеле 33-38

ТАБЕЛА 33: Одобрења привременог боравка издата први пут према основи одобрења, 2014. и 2015. година

Основа одобрења	2014.		2015.	
	Број	%	Број	%
Спајање породице	3.060	41,7	2.794	39,3
Рад	3.044	41,5	3.054	42,9
Школовање	768	10,5	803	11,5
Остало	465	6,3	452	6,3
Укупно	7.337	100	7.103	100

Извор: Министарство унутрашњих послова

Највећи број одобрења важећих на крају 2015. године био је по основу спајања породице. У односу на 2014. годину, удео одобрења по основу спајања породице није се значајно променио (у 2014. години износио је 51,5% од укупног броја одобрења привременог боравка, а у 2015. години 47,5%).

ТАБЕЛА 34: Одобрења привременог боравака издата први пут према полу, за 2014. и 2015. годину %

Основа одобрења	2014.		2015.	
	М	Ж	М	Ж
Рад	84,6	15,4	84,2	15,8
Спајање породице	35,9	64,1	37,9	62,1
Школовање	65,3	34,7	58,4	41,6

Извор: Министарство унутрашњих послова

ТАБЕЛА 35: Одобрења привременог боравака важећа на крају 2015. године, према основу одобрења

Врста основа одобрења	Број лица	%
Спајање породице	13.376	47,5
Рад	10.983	39,1
Школовање	2.384	8,5
Остало	1.396	4,9
Укупно	28.139	100

Извор: Министарство унутрашњих послова

ТАБЕЛА 36: Лица која су изразила намеру да траже азил у Републици Србији у 2015. години према држављанству

Држављанство	Број	%
Сирија	302.597	52,22
Авганистан	161.250	27,82
Ирак	76.109	13,14
Иран	11.585	1,99
Пакистан	9.114	1,57
остало	18.863	3,26
Укупно	579.518	100

Извор: Министарство унутрашњих послова

Од укупног броја лица која су изразила намеру да траже азил у Републици Србији 173.284 су била малолетна лица, од чега 108.995 дечака и 64.289 девојчица. Од укупног броја малолетних лица која су изразила намеру да траже азил било је 10.644 малолетна лица без пратње

(8.391 дечак и 2.253 девојчице). У 487.136 случајева, намера за азил изражена је у Прихватном центру Прешево, док је 27.161 лице намеру изразило на самом граничном прелазу. У полицијској управи, намеру је изразио 63.766 лица.

Од укупно 579.518 изражених намера да се тражи азил свега 586 лица, односно само 0,1% од укупног броја лица поднело је захтев за азил. Од укупно поднетих захтева за азил, 31,74% чине држављани Сирије.

ТАБЕЛА 37: Број поднетих захтева за азил према држављанству, 2015.

Држављанство	Број лица	%
Сирија	186	31,74
Сомалија	118	20,13
Авганистан	39	6,65
Либија	29	4,94
Ирак	11	1,87
остало	203	34,65
Укупно	586	100

Извор: Министарство унутрашњих послова

ГРАФИКОН 37а : Број поднетих захтева за азил од 2013. до 2015. године, према држављанству

Извор: Министарство унутрашњих послова

ТАБЕЛА 38: Првостепене одлуке о захтевима за азил према врсти одлуке у 2014. и 2015. години

Одлуке	2014.	2015.
Одбачени захтеви	12	19
Одбијени захтеви	0	6
Усвојени захтеви	6	24
Обустављени поступци	322	546
Закључак о одбацивању жалбе	0	1
Укупно	344	584

Извор: Министарство унутрашњих послова

Канцеларија за азил је донела 15 решења о усвајању захтева за азил и додељивању уточишта за 16 лица и то за три држављанина Ирака, четири држављанина Сирије, шест држављанина Украјине, два држављанина Јужног Судана и за једног држављанина Либана. Такође, Канцеларија за азил је донела девет решења о усвајању захтева за азил и додељивању субсидијарне заштите за 14 лица, и то за осам држављана Либије, једног држављанина Ирака, три држављанина Украјине и два држављанина Сирије.

